

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Gorzów Wielkopolski, dnia 23 marca 2026 r.

Poz. 598

UCHWAŁA NR 0007.161.2026 RADY MIEJSKIEJ W KARGOWEJ

z dnia 16 marca 2026 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kargowa na lata 2026-2029

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 1153 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 ze zm.), uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kargowa na lata 2026-2029, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Kargowej.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej
Aleksander Żukowski

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 0007.161.2026
Rady Miejskiej w Kargowej
z dnia 16 marca 2026 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KARGOWA NA LATA 2026-2029

**KARGOWA
2025**

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	4
1.1.	Charakterystyka i zarys historii gminy	4
1.2.	Postanowienia ogólne	14
1.3.	Cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	17
1.4.	Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	18
2.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	23
2.1.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju:	23
2.2.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:	24
3.	Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	35
3.1.	Obiekty zabytkowe, nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa lubuskiego. ...	47
3.2.	Obiekty z terenu gminy Kargowa znajdujące ujęte w Gminnej ewidencji zabytków.....	49
3.3.	Zabytki ruchome na terenie gminy.....	78
3.4.	Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków, cmentarze.....	79
3.5.	Zabytki archeologiczne	82
4.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	88
4.1.	Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków:	88
4.2.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kargowa na lata 2022-2027 z perspektywą do 2030 roku	91
4.3.	Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa (uwarunkowania oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego)	92
4.5.	Uwarunkowania wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Kargowa na lata 2023- 2030.....	106
4.6.	Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na terenie gminy Kargowa.	111
4.7.	Uwarunkowania wynikające z Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Kargowa.	111
4.8.	Uwarunkowania wynikające ze Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Kargowa.	111
5.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	112
5.1.	Wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:	112

5.2. Wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kargowa na lata 2022-2027 z perspektywą do 2030 roku	112
5.3. Wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Kargowa na lata 2023- 2030.	113
5.4. Uwarunkowania wynikające ze Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Kargowa.	113
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.	113
6.1. Podstawowe kierunki działań.....	115
6.2. Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania.....	118
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.	121
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.	121
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu.....	122

1. Wstęp

1.1. Charakterystyka i zarys historii gminy

Gmina Kargowa, położona jest we wschodniej części powiatu zielonogórskiego i wschodniej części województwa lubuskiego, w odległości około 40 km na północny-wschód od Zielonej Góry. Od wschodu graniczy z województwem wielkopolskim, a granica państwowa z Niemcami oddalona jest około 100 km na zachód. Gmina Kargowa sąsiaduje od południowego zachodu, zachodu i północy z gminami Bojadła, Trzebiechów, Sulechów i Babimost (w powiecie zielonogórskim), od północnego wschodu i wschodu z gminami Siedlec i Wolsztyn (w powiecie wolsztyńskim), od południowego wschodu i południa z gminą Kolsko (powiat nowosolski). Przez gminę przebiega droga krajowa nr 32 relacji Stęszew – Zielona Góra – Gubin (granica państwa) oraz drogi wojewódzkie nr 313 (Babimost – Kargowa) i nr 314 (z Kargowej do Świątna). Gminę przecinała linia kolejowa nr 357 relacji Sulechów – Wolsztyn, która została zlikwidowana na odcinku Sulechów – Powodowo. Gminę Kargowa zaliczyć można do gmin średniej wielkości o relatywnie niskiej gęstości zaludnienia. Jej powierzchnia wynosi 128,5 km². Gmina liczy 5925 mieszkańców, z czego Miasto Kargowa zamieszkuje 3 693 osób (stan na 31.12.2021 r. wg Danych Urzędu Miejskiego w Kargowej), tj. około 65 % ogółu mieszkańców. Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Kargowa oraz wsie sołectkie: Chwalim, Dąbrówka, Karszyn, Nowy Jaromierz, Obra Dolna, Smolno Małe, Smolno Wielkie, Stary Jaromierz i Wojnowo. Ponad to w obrębie gminy znajdują się osady (bez statutu sołectwa): Przeszkoda (osada leśna wsi Wojnowo), Szarki (osada leśna) i Kaliska.

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski Jerzego Kondrackiego gmina Kargowa położona jest na obszarze trzech mezoregionów. Największa, południowa część gminy należy do mezoregionu Kotliny Kargowskiej, wchodzącej w skład makroregionu Pradolina Warciańsko-Odrzańska. Północna część gminy leży w obrębie dwóch mezoregionów, tj. Bruzdy Zbąszyńskiej oraz w niewielkim fragmencie Pojezierza Łagowskiego, wchodzących w skład makroregionu Pojezierza Lubuskiego (Kondracki 2000). Kotlinę Kargowską charakteryzuje rozległa piaszczysta równina, wytworzona w miejscu styku sandru Bruzdy Zbąszyńskiej z Pradolina Warciańsko-Odrzańską. Ukształtowanie terenu jest zatarte ze względu na występowanie wałów wydmy. Płaskie ukształtowanie terenu powoduje rozwidlenie rzeki Obry, której wody kierują się na zachód do Odry i północ do Warty. Ciek wodny są w większości uregulowane

i skanalizowane. Znaczną część powierzchni kotliny pokrywają obfite lasy. Natomiast Bruzda Zbąszyńska to szerokie obniżenie wykorzystywane przez Obrę – lewy dopływ Warty. Teren charakteryzuje się dużą ilością jezior rynnowych oraz występowaniem utworów polodowcowych, głównie kemów związanych z wytapianiem się. Typowe dla tego obszaru jest znaczne zalesienie.

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie gminy pochodzą ze schyłkowego plejstocenu, ze starszej epoki kamienia, z okresu nazywanego paleolitem. z tego okresu pochodzi krzemienny grot strzały odnaleziony na stanowisku 2 w Wojnowie w osadach torfowych, datowanych metodą radiowęglową (C14) na około 10 590 lat p.n.e. Jest on pozostałością pobytu w tym miejscu ludności tzw. kultury hamburskiej (nazwa wywodzi się od stanowiska spod Hamburga w Niemczech, gdzie zostały odkryte pierwsze stanowiska tej kultury). Charakterystyczne narzędzia krzemienne wytwarzane przez ludność tej kultury znaleziono jeszcze na innych stanowiskach na terenie gminy w Kargowej oraz na stanowisku 4 w Wojnowie. Nieco młodsze są ubogie zespoły narzędzi krzemiennych charakterystycznych dla tak zwanej kultury z ostrzami tylcowymi (Federmesser) datowane na około 9900 - 9000 lat p.n.e. odnalezione na kilku stanowiskach w Kargowej oraz na stanowisku Wojnowo „a”. Najmłodsze ślady osadnictwa paleolitycznego w gminie Kargowa, tzw. kultury świdersko-ahrensburskiej, pochodzą z okresu młodszego dryasu, datowanego na około 9000-8300 lat p.n.e. Jednym z najciekawszych stanowisk jest wspomniane Wojnowo „a”, gdzie paleolityczni łowcy reniferów ulokowali swoje obozowisko w wyjątkowo strategicznym dla polowań miejscu, gdzie dzisiejsze Jeziora Wojnowskie i Tuchola zbiegają się w kształcie litery V, tworząc wąski przesmyk, tworzący naturalną pułapkę. Obozowiska społeczności tej kultury odnaleziono również na stanowiskach Wojnowo 2, Smolno Wielkie 1, Chwalim 1. Kolejny okres zasiedlenia to środkowa epoka kamienia, czyli tzw. mezolit. Przypada on na pierwsze etapy epoki polodowcowej- holocenu (okresy preborealny, borealny, atlantycki, a także na niektórych obszarach subborealny). Początki mezolitu sięgają około 8300 lat p.n.e. w tradycyjnym ujęciu chronologicznym jego koniec przypada na około 5400 lat p.n.e., a więc do czasu pojawienia się na obszarach Niżu Polski pierwszych społeczności rolniczych- neolitycznych. Obszar Gminy Kargowa należy jednak do tych na Niżu, gdzie mezolityczni wyspecjalizowani łowcy-zbieracze funkcjonowali aż do epoki brązu. Osadnictwo mezolityczne odkryte na terenie gminy Kargowa jest już znacznie bogatsze niż w poprzednim okresie. Liczne stanowiska odkryte zostały w trakcie badań

powierzchniowych, a na kilku z nich prowadzone były w ostatnich 50 latach badania wykopaliskowe. Wśród nich położone są stanowiska położone na terenie Wojnowa, Smolna Wielkiego, Chwalimia. Mezolityczni myśliwi i zbieracze lokowali swoje obozowiska i osady w sąsiedztwie wody, na stokach i dnach dolin rzecznych Gniłej Obry i Obrzyc, a także rynien jeziornych (Jezior Wojnowskiego i Tuchola). Obszary te były na ogół zabagnione i obfitujące w liczne rozlewiska wodne, obfitujące niemal niewyczerpany rezerwuar pożywienia pochodzenia zwierzęcego i roślinnego, dlatego teren ten zyskał miano *Arkadii łowców i zbieraczy*. Odkrywaną przez współczesnych pozostałością są przede wszystkim specyficzne zestawy narzędzi krzemiennych służących do eksploatacji środowiska leśnego i wodnego. z terenu gminy znany jest też rogowy topór- motyka znaleziony na terenie Kargowej datowany na ten okres. Ludność mezolityczna charakteryzowała się bardziej osiadłym trybem życia. Zamieszkiwali oni niewielkie szałas i półziemianki. Obiekty tego typu znane są z terenów sąsiednich, czego przykładem jest szałas z Kopanicy (gm. Siedlec), czy półziemianka z Pomorska. Około 5400 lat p.n.e. na Niżu Polski pojawili się pierwsi osadnicy związani zupełnie odmiennym systemem społeczno-gospodarczym. Byli to rolnicy i hodowcy, którzy przybyli z południa Europy szukając nowych obszarów do zasiedlenia. Efektem były coraz częstsze kontakty z lokalnymi społecznościami łowiecko- zbierackimi. Kontakty te miały zapewne zróżnicowany charakter i najczęściej było to pokojowe współistnienie polegające np. na wymianie dóbr. w późniejszym okresie część ludności mezolitycznej podlegała zapewne szybkiej akulturacji przechodząc przez stadium protoneolityczne do wytworzenia lokalnych kultur neolitycznych. Część jednak, zamieszkująca obszary nienadające się do intensywnej gospodarki wytwórczej (rolnictwa i hodowli) pozostała nadal przy ekstensywnej gospodarce ekstensywnej. Jak wcześniej wspomniano do takich obszarów należały tereny Gminy Kargowa, gdzie społeczności określane mianem ludności paraneolitycznej przetrwały głęboko w głąb tradycyjnie pojmowanego neolitu. Przykłady takiego osadnictwa odnotowano na stanowisku Chwalim 1 gdzie oprócz charakterystycznego zestawu paraneolitycznych narzędzi krzemiennych znaleziono także fragmenty naczyń ceramicznych neolitycznych kultur amfor kulistych, ceramiki typu „leśnego” oraz kultury ceramiki sznurowej, co świadczyło o kontaktach tej ludności ze społecznościami neolitycznymi. Ślady poświadczające penetrację terenów dzisiejszej gminy Kargowa przez klasyczne ugrupowania neolityczne są wyjątkowo nieliczne i ubogie. Oprócz wspomnianego stanowiska w Chwalimiu, na dwóch stanowiskach

w okolicach Dąbrówki odkryto kilka fragmentów bliżej nieokreślonej ceramiki neolitycznej. Kilka luźnych znalezisk w postaci kamiennych siekier, motyki i krzemiennego dłuta, które wiązać można z krótkotrwałym pobytem ludności kultury ceramiki sznurowej, pochodziło z kilku stanowisk z terenu Starego Jaromierza.

Szczególnie intensywne osadnictwo na terenie gminy pochodzi z młodszych okresów epoki brązu (1300-700 lat p.n.e.) i wczesnej epoki żelaza (700-400 lat. p.n.e.-okres halsztacki i 400-150-okres lateński), kiedy to Wielkopolskę i Ziemię lubuską zamieszkiwały społeczności kultur łużyckiej, pomorskiej oraz grobów podkloszowych. Ślady osadnictwa kultury łużyckiej na terenie gminy Kargowa są zdecydowanie bardziej liczne niż w okresie neolitu i wystąpiły niemal we wszystkich miejscowości leżących na obszarze gminy (Kargowa, Chwalim, Smolno Wielkie, Wojnowo, Stary Jaromierz). Na kilkudziesięciu stanowiskach stwierdzono pozostałości osad i cmentarzysk tej kultury. Zarejestrowane na większości stanowisk ślady to przeważnie mniej lub liczne fragmenty naczyń ceramicznych. Na kilku stanowiskach przeprowadzono badania archeologiczne. Jeszcze przed wojną zbadano w Kargowej fragment cmentarzyska datowanego na III okres epoki brązu. Innym przykładem może być ciekawy kompleks osadniczy złożony z osady i cmentarzyska z III okresu epoki brązu na stanowisku 1 w Smolnie Wielkim. Na zbadanej osadzie odkryto 31 jam gospodarczych i 2 budowle mieszkalne z paleniskami. Niewielkie cmentarzysko składało się z dwóch grobów liczących kilka naczyń i przepalonych kości. Pojedyncze fragmenty ceramiki kultury łużyckiej odkryto także w trakcie badań wykopaliskowych na stanowiskach w Smolnie Wielkim (St. „Wyspa”) i Wojnowie na stanowisku 4. z terenu gminy pochodzi również kilka luźnych znalezisk- kamiennych siekier z Kargowej i Starego Jaromierza oraz głowicy Maczugi wiązanych z obecnością społeczności kultury łużyckiej.

Kolejnymi mieszkańcami terenów dzisiejszej gminy były społeczności kultury przeworskiej, które zajmowały Wielkopolskę w okresie wpływów rzymskich (około 150 lat p.n.e.- 500 r. n.e.). Ślady osadnictwa z tego czasu nie są zbyt liczne. Ich obecność została poświadczona zaledwie na kilkunastu stanowiskach w Dolnej Odrze, Kargowej, Starym Jaromierzu, Wojnowie, Smolnie Wielkim i Dąbrówce. Są to na ogół nieliczne fragmenty naczyń ceramicznych w większości prawdopodobnie pozostałości dawnych osad. Do wyjątkowych należy odkryte w okresie międzywojennym cmentarzysko popielnicowe w Dolnej Odrze na stanowisku 1. w okresie wczesnego średniowiecza, szczególnie w jego starszych fazach, obszar Kotliny Kargowskiej, w tym teren gminy Kargowa wyróżniał

szczególną aktywnością osadniczą. Prawdopodobnie funkcjonowało tu szczególnie skupisko grodów obronnych, które można łączyć z jakimś skupiskiem osadniczym. Obejmowało ono ośrodki w Górzycowie i Klenicy, Przytoku, Trzebiechowie i Zawadzie oraz w Kargowej i Smolnie Wielkim. Oprócz obiektów obronnych usytuowanych w niewielkiej odległości od siebie funkcjonowały tu o charakterze otwartym, gdzie zamieszkiwała ludność. Jednym z najbardziej interesujących przykładów osadnictwa z tego okresu jest grodzisko w Smolnie Wielkim datowane na VI-VII wiek n.e., a według innych ustaleń wiąże go z fazą B wczesnego średniowiecza (do 4 ćw. IX wiek. O randze tego grodu w rejonie Kotliny Kargowskiej świadczą odnalezione w trakcie badań przedmioty zabytkowe (bransoleta brązowa, zapinka z podwiniętą nóżką czy bursztyn. Innym przykładem jest gród w Kargowej. Uzyskane w trakcie badań wykopaliskowych wyniki datowań radiowęglowych wskazują na funkcjonowanie grodu na 2 połowę VIII i IX wieku. Ośrodek w Kargowej był w starszych fazach wczesnego średniowiecza jednym z punktów centralnych dla mieszkańców tego terytorium. Analiza materiałów zabytkowych wskazuje, że ośrodek ten był powiązany ze strefą kulturową określaną mianem Tornow- Klenica (zajmującą przestrzeń dorzecza Odry i terytorium dolnołużyckie). Jest to obszar, który wykazywał bliskie powiązania z Dolnymi Łużycami i Połabiem zamieszkiwanym przez plemiona zachodnio- słowiańskie. Ważną cezurą w dziejach gminy Kargowej był X wiek i organizowanie pierwszego państwa piastowskiego. Dotychczasowe struktury osadnicze, w tym grody i osady otwarte uległy w znacznej części zniszczeniu, a w ich miejsce organizowano nową sieć. w porównaniu z okresem wcześniejszym zasiedlenie obszaru Kotliny Kargowskiej uległo wyraźnemu rozrzedzeniu. Powstaje niewiele nowych osad, a teren ulega wyludnieniu. Dopiero zmiany związane z eksploatacją dotąd niewykorzystywanej gospodarczo strefy wysoczyznowej przyniosły w kolejnych stuleciach wzrost zasiedlenia. Czas młodszych faz wczesnego średniowiecza oraz pełnego średniowiecza jest stosunkowo słabo rozpoznany na obszarze gminy Kargowa i szerzej Kotliny Kargowskiej. Zauważalne jest jednak pewne zagęszczenie osad o metryce późnośredniowiecznej w okolicach Smolna Wielkiego, Chwalimia czy Wojnowa. z biegiem czasu powstawały nowe osady, kościoły oraz cmentarze.

Dzieje Gminy w większości powiązane są ściśle z historią miasta **Kargowa**, jako głównego ośrodka usługowo – administracyjnego. Po raz pierwszy Kargowa pojawiła się w źródłach w dokumencie sądowym z 1360 roku. Tam też wspomniane jest imię jej

ówczesnego właściciela Dzierżykraj z Kargowej. w XV wieku wieś należała do rodu Kottwiczów-Kargowskich, a w kolejnym stuleciu do rodu Żychlińskich. w tym czasie wieś była podzielona na Górną, Dolną oraz Średnią. w 1641 r. wieś nabył starosta gnieźnieński i wałecki, Krzysztof von Unruh (Unrug) lub jego syn Jerzy, którzy zapoczątkowali trwające do roku 1837 władanie tego rodu Kargową. w roku 1661 „dla zasług poniesionych w wojnach z Tatarami, Kozakami i Szwedami” wnuk i imiennik starosty gnieźnieńskiego, Krzysztof Unruh otrzymał od króla Jana Kazimierza „przywilej założenia miasta w dobrach kargowskich” w innym rozumieniu prawa miejskie. Nowe miasto, które otrzymało nazwę Unruhstadt (Unrugowo), założono przy drodze na Śląsk przebiegającej między Górną i Dolną Kargową. Miasto wytyczono na planie trójkąta z dwoma rynkami, wzorując je zapewne na Bojanowie (Bojanowscy skoligaceni z Unrugami). Jego północną granicę stanowił odcinek drogi tranzytowej z Poznania do Sulechowa, a wschodnią odchodząca od niej droga w kierunku Klenicy. w północno- zachodniej części miasta wydzielono prostokątny rynek główny z centralnie usytuowanym ratuszem. Pierwszy ratusz powstał zapewne w tym samym czasie, co wybudowana przez Unrugów rezydencja, a więc w 2 poł XVII wieku. w wyniku drugiego rozbioru Polski miasto dostało się pod panowanie Prus. w latach 1808-1815 miasto leżało w granicach Wielkiego Księstwa Warszawskiego, a następnie wróciło pod panowanie Prus. Według opisów z końca XVIII wieku miasto liczyło 288 domów, w tym tylko 95 miało ściany kominowe murowane, a 1 pokrycie dachu dachówką. Pozostałe domy miały charakter drewniany lub ryglowy i były kryte strzechą. Murowany charakter miał tylko ratusz miejski. z początków XIX wieku pochodzi murowany kościół ewangelicki, zlokalizowany przy ulicy Górnej. w 1837 roku Unrugowie, ze względu na złą sytuację finansową musieli odsprzedać dobra kargowskie skarbowi państwa pruskiego. w 1 poł. XIX i początkach 2 poł. XIX wieku doszło do kilku katastrofalnych w skutkach pożarów Kargowej. w 1837 roku spłonęło 20 domów, a 4 lata później 144, co stanowiło połowę budynków miejskich, Do kolejnego wielkiego pożaru doszło w 1855 roku. Spłonęło wtedy 30 domów, 44 budynki gospodarcze i ratusz miejski. w 1856 ratusz kargowski został odbudowany i rozbudowany. Budynek założono na planie kwadratu z wewnętrznym dziedzińcem i zyskał on bryłę dwukondygnacyjną, ze skrzydłami nakrytymi spadzistymi dachami oraz wkomponowaną w skrzydło wschodnie pięciokondygnacyjną wieżę. Najstarsza zabudowa, pochodząca jeszcze z przełomu XVIII/XIX wieku, charakteryzowała się prostopadłym układem kalenicy dachów oraz szczytem w stosunku do przebiegających

ulic. Zachowane do dziś obiekty położone przy ulicy 27 Stycznia i Kościuszki odzwierciedla charakter zabudowy typowy dla miast tkackich w zachodniej Wielkopolsce. Zabudowa rynku pochodzi z pocz. XIX wieku oraz późniejszych lat. Szereg budynków powstało na przełomie XIX/XX wieku, w miejscu starszych obiektów wzdłuż sieci ulic odchodzących od rynku miejskiego. Ważnym momentem w rozwoju miasta było otwarcie linii kolejowej w 1905 roku i powstanie zespołu budynków kolejowych w południowej części miasta. w tym samym czasie powstaje też kilka budynków przemysłowych jak gazownia oraz dwa młyny. w początkach XX wieku powstaje również nowy kościół katolicki i plebania w zachodniej części miasta. w okresie po 1945 roku w obrębie najstarszej części miasta powstało stosunkowo niewiele nowych budynków w tym nieliczne wielopiętrowe obiekty typowe dla budownictwa lat 70. i 80. XX wieku.

Chwalim jest wsią o metryce średniowiecznej. Po raz pierwszy wzmiankowana była w 1408 roku, jako *Chwalny*, potem w 1418 roku, jako Chwalym, *Chwalim*. w tym czasie miejscowość należała do parafii Niałek Wielki, a później do parafii Kopanica. Wieś początkowo była własnością szlachecką, a od 1440 także duchowną, należącą do opactwa cystersów w Obrze. Wieś odnotowały również liczne historyczne dokumenty prawne i podatkowe. w 1513 król Polski Zygmunt Stary zatwierdził podział dóbr ojczystych Kargowa oraz Chwalim, a także królewskich Kopanica i innych dokonany pomiędzy braćmi Wojciechem i Janem z Żychlina. w 1515 tenutariusz kopanicki Jan z Żychlina posiadał m.in. majątności w Chwalimiu oraz jezioro Białokosz. w 1516 Jan Reza z Kopanicy pozywał opata z Obry, ponieważ jego ludzie wybrali mu miód z barci w borze chwalimskim oraz zabrali dwa konie. w 1576 Jan Byłęcki opat obrski oraz Stanisław Żychliński podzielili między siebie niektóre obiekty we wsi oraz jej okolicach. w 1581 roku Chwalim był wsią duchowną, własnością opata obrzańskiego, położoną w powiecie kościańskim województwa poznańskiego. Po potopie szwedzkim opustoszałą wieś zaludnili słowiańscy Wendowie, którzy nie stopili się jednak z również protestancką ludnością niemiecką. Po II rozbiórce Polski w 1793 wieś, jak cała Wielkopolska znalazła się w zaborze pruskim. w okresie Wielkiego Księstwa Poznańskiego (1815–1848) miejscowość wzmiankowana, jako Chwalim była jedną z większych wsi w ówczesnym powiecie babimojskim rejencji poznańskiej. w tym czasie Chwalim stanowił część majątku Kargowa, którego właścicielem był rząd pruski w Berlinie. Według spisu urzędowego z 1837 roku Chwalim liczył 673 mieszkańców, którzy zamieszkiwali 132 domostwa. J. Bobrowicz odnotowuje, że wieś, jako jedyna w powiecie babimojskim była

wówczas zamieszkała przez „Słowian wyznania lutereckiego” (Chwalimiaków), których Bobrowicz zalicza do Łużyczan (Wendów). Mieszkańcy Chwalimia należeli do parafii luterańskiej w Kargowej, gdzie odbywało się dla nich, co dwa tygodnie nabożeństwo po polsku (mowa Chwalimiaków zbliżona była do języka polskiego). w 1853 roku było ich 860. w 1939 roku zostali oni wysiedleni przez Niemców, jako element niepewny.

Pierwsza wzmianka o **Dąbrówce** pochodzi z 1839 roku z listu księżnej żagańskiej Doroty von Dino, w którym informowała, że objeżdżając swoje dobra odwiedziła dwa nowo wybudowane folwarki, z których jeden znajdował się w Klenicy, a drugi niedaleko Karszyna o nazwie Dorothentau (dzisiejsza Dąbrówka). w 2 poł. XIX wieku folwark był własnością hrabiego Józefa Mielżyńskiego z Gościeszyna. Według Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego... (t. I, s. 938) w latach 80. XIX wieku folwark liczył 151 mórg powierzchni, znajdował się tu 1 dom i liczył 6 mieszkańców. w 1890 roku folwark kupił mistrz murarski Henrich Gregor, a jego majątek w końcu XIX wieku liczył 51 ha użytków rolnych. Prawdopodobnie w tym samym czasie nastąpiła parcelacja dóbr i kolonizacja wsi. Nowe zagrody dla kolonistów powstały na południe od folwarku, wzdłuż drogi do Klenicy oraz na wschód przy drodze do Karszyna. w 1910 roku właścicielem folwarku był Georg Gregor. Po 1946 na terenie folwarku utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne, które w różnych strukturach organizacyjnych przetrwało do przełomu lat 80/90. XX wieku. Obecnie dawny folwark znajduje się w rękach prywatnych.

Wieś **Karszyn** o metryce średniowiecznej była po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1550 roku, a w latach 1687-88 wymieniana była w aktach wizytacyjnych. w XVI wieku pojawiają się też wzmianki o Karszynie, jako własności szlacheckiej. Jej właścicielem był Hans Rechenberg, do którego należała również Sława i Klenica, zmarły w 1537 roku. Kolejnym właścicielem znanym z nazwiska był Sebastian von Unruch z Klępska, który w dokumentach pojawia się w 1570 roku. Istniejący na terenie wsi majątek został prawdopodobnie na przełomie XIX/ XX wieku rozparcelowany, a na jego terenie powstały osobne zagrody. w 1792 roku powstała klasycystyczna świątynia, wybudowana przez oo. Dominikanów w miejscu starszego XVI wiecznego kościoła. w 1922 roku podwyższono wieżę kościoła. Na przełomie XIX/XX wieku na terenie wsi powstały dwie gospody wiejskie, a w po i wojnie światowej powstała tu fabryka cygar Richarda Göldnera (budynek nie istnieje). Po bankructwie firmy, w znacjonalizowanej w latach 30. XX fabryce cygar, utworzono Obóz Służby Pracy dla Młodzieży Żeńskiej.

Do dziś zachował się w Karszynie jego willa, w której do po 1945 roku mieściła się do 1974 roku 7 klasowa szkoła powszechna.

Nowy Jaromierz i Stary Jaromierz w okresie Wielkiego Księstwa Poznańskiego (1815–1848) były jednymi z większych wsi w ówczesnym powiecie babimojskim należącym w rejencji poznańskiej. Nowy i Stary Jaromierz należały do jaromierskiego okręgu policyjnego tego powiatu i stanowiły część majątku Jaromierz, należącego do rządu pruskiego w Berlinie (wcześniej królewskiej). Według spisu urzędowego z 1837 roku Nowy Jaromierz liczył 164 mieszkańców, którzy zamieszkiwali 26 domostw a w Starym Jaromierzu mieszkało 342 mieszkańców zamieszkujących 49 domów. Jak podaje Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego... były to wsie z osadnictwem olenderskim. w latach 80. XIX wieku w Jaromierzu Starym było 67 domostw, zamieszkiwanych przez 435 mieszkańców, w tym 366 ewangelików i 69 katolików, natomiast w Jaromierzu Nowym było 28 domostw 184 mieszkańców, w tym 125 ewangelików i 59 katolików. Miejscowi ewangelicy z obu wsi należeli do „jednoty ewangelickiej” w Kopanicy.

Najstarsze wzmianki o **Smolnie Wielkim** sięgają średniowiecza i dotyczą sporów kościelnych na tle rozliczeń po zamianie beneficjów pomiędzy plebanami Mikołajem i Michałem z Sarnowa (ob. Obłok) - dokument w aktach konsystorza poznańskiego z 1451 roku. Pierwotny drewniany kościół katolicki, mógł powstać jeszcze w XIII lub XIV wieku. w okresie reformacji kościół przejęli protestanci. Pierwsza udokumentowana wzmianka dotycząca majątku w Smolnie Wielkim pochodzi z 1498 roku, kiedy to margrabia Johann Cicero von Brandenburg nadaje wieś braciom Hansowi, Bernardowi oraz Renzowi von Schenckendorff. w rękach tej rodziny majątek w Smolnie Wielkim pozostawał do 1817 roku. w XVI wieku doszło do jego podziału wsi- 2/3 wsi pozostało nadal w rękach rodu von Schenckendorff, a 1/3 w posiadaniu Wulfa von Kalckreuth. w 1644 roku 2/3 wsi nadal w posiadaniu rodziny von Schenckendorff, natomiast wspomniana 1/3 wsi w posiadaniu rodziny von Unruh (w 1809 roku część należąca do rodziny von Unruh przejął Wegener). w 1680 roku Christoph von Schenckendorff ufundował nieistniejący kościół ewangelicki. Ostatnim właścicielem dóbr z rodu von Schenckendorff był Karl Friedrich August zmarły w 1809 roku. w 1816 roku wdowa po nim Jeanette Wilhelmine von Unruh-Buckow, wyszła ponownie za mąż za Kalra Ernsta Friedricha von Bock. Ten z kolei po kilku latach sprzedaje majątek Hansowi Wilhelmowi von Schöning. w 1843 dobra Schöninga nabywa przedsiębiorstwo handlu morskiego, od którego majątek nabył

minister Rother. Kolejnym właścicielem majątku w 2 połowie XIX wieku był wymieniani w źródłach Eduard von Rüdiger (1853, 1879). Był on zapewne fundatorem nieistniejącego pałacu (wybudowanego w nurcie historyzmu, prawdopodobnie w 1860 roku i spalonego w lutym 1945 roku przez wojska radzieckie). w kolejnych latach, jako właściciele wymieniani są w dokumentach: Kühn (1883) i kapitan von Koscielski (1897). w 1910 roku dobra w Smolnie Wielkim zakupiła rodzina von Einem, a ich ostatnim właścicielem był Ernst von Einem. Prawdopodobnie w 2 połowie XIX wieku nastąpiła systematyczna kolonizacja wsi zasiedlanie terenu wsi położonego na południe od zabudowań majątku. Do czasów II wojny światowej na terenie wsi funkcjonowała szkoła, piekarnia, kuźnia, dwie masarnie, co najmniej dwa sklepy spożywcze dwie gospody, a w majątku pracowała gorzelnia. Od 1907 na terenie wsi znajdowała się stacja kolejowa wraz towarzyszącymi jej budynkiem i gospodarczym i mieszkalnym dla pracowników kolejowych. Po 1945 roku, dawny majątek został upaństwowiony, a do lat 90. XX wieku dział tu PGR. Po 1989 roku dawna część rezydencjalna zespołu została podzielona na mniejsze działki, na których powstały domy mieszkalne. w kolejnych latach także dawne podwórze folwarczne zostało podzielone na mniejsze działki z przeznaczeniem na cele usługowo-produkcyjne.

Wojnowo po raz pierwszy wzmiankowane było w źródłach w 1623 roku, jako osada rybacka należąca do klasztoru cystersów w Obrze. Po kasacji zakonu, w 1835 roku wieś stała się własnością rodziny Unrugów. Według innych źródeł nastąpiło to jeszcze pod koniec XVIII wieku, kiedy to po II rozbiorze Polski (1793 roku) wieś znalazła się w granicach Królestwa Prus i nowo utworzonej prowincji o nazwie Prusy Południowe. Decyzją ministra Śląska i Prus Południowych Karla Georga von Hoyma w 1796 roku majątki Wojnowo, Chwalim oraz Stare i Nowe Kramsko otrzymał Alexander hrabia von Unrug, były dyrektor mennicy w Warszawie, właściciel Kargowej. w 1839 roku majątek w Wojnowie nabył od Unrugów Magistrat Sulechowa. w latach 1853 do 1971 właścicielem majątku był Gottfried Wilhelm Benedikt Bomeck, a w 4 ćw. XIX wieku sędzia powiatowy z Wolsztyna Julius Heimann Wasser, potwierdzony w aktach policji budowlanej w latach 1882 i 1891. w 1882 r. uzyskał on urzędowe pozwolenie na montaż nowego kotła parowego w gorzelnii na terenie tutejszego majątku. Kolejnym właścicielem w latach 1905-1909 był baron Aschwin Cramma, po którym majątek odziedziczyła jego córka Armgard (ur. 1883), od 1908 r. rozwiedziona z Bodo hrabim von Oeynhausien, która dnia 8 lutego 1909 r. uzyskała tytuł hrabiny von Biesterfeld (przysługujący również jej

przyszłym potomkom). w dniu 4 marca tego samego roku poślubiła ona Bernharda księcia zur Lippe (urodzonego w 1872 roku) w Oberkassel koło Bonn, młodszego brata Leopolda IV, 6. księcia zur Lippe, hrabiego zu Biesterfeld, hrabiego zu Schwalenberg i Sternberg, dziedzicznego burgrabiego Utrechtu. Małżonkowie byli współwłaścicielami majątku Wojnowo, co potwierdza księga adresowa z 1913 roku. Najstarszym synem tej pary był Jenie Bernhard Leopold (Bernhard) hrabia von Biesterfeld, późniejszy książę zur Lippe-Biesterfeld, a od 1937 roku małżonek następczyni tronu, a następnie królowej Niderlandów Juliany von Oranien-Nassau (1948-1980). w początkowym okresie małżeństwo zamieszkiwało w Oberkassel koło Bonn, a od 1919 roku Wojnowo stało się jedynym miejscem zamieszkania książęcej pary. Na przełomie lat 20/30 XX wieku, majątek w Wojnowie z powodu złej sytuacji finansowej właścicieli został wystawiony na sprzedaż, ale do sprzedaży całości jednak nie doszło. w 1928 rolnicy z Nowego Kramaska wykupili część ziemi za jeziorem, a część kupiła Komisja Osadniczej z Piły. w 1930 roku całkowita powierzchnia majątku wynosiła 895 ha. Po śmierci księcia Bernharda zur Lippe w 1934 roku, księżna Armagard z synami nadal mieszkała w Wojnowie. Ważnym wydarzeniem w dziejach Wojnowa była wizyta w październiku 1936 roku następczyni tronu Królestwa Niderlandów, zaręczonej z pierworodnym synem pary książęcej Bernhardem zur Lippe-Biesterfeld. Księżna Armgard i jej młodszy syn Aschwin mieszkali w Wojnowie do 1944. Inwigilowani i prześladowani przez władze, zostali przesiedleni do Westfali, a pałac we władanie przejęło SS. Po 1945 na terenie założenia utworzono tu ośrodek rehabilitacyjny dla dzieci słabych fizycznie, przekształcone w latach 60. XX wieku w Sanatorium Rehabilitacyjne dla Dzieci, a obecnie Szpital Rehabilitacyjno-Leczniczy dla Dzieci. Zabudowania gospodarcze w dawnym podwórzu przejęte zostały przez PGR (od 1971 r. Zakład Rolny w Smolnie Wielkim i PGR Kargowa). Obecnie znajdują się w rękach prywatnych. w latach 70. XX w. budynek dawnej stajni z wozownią przy pałacu przebudowano na szkołę dla dzieci przebywających w sanatorium, a w spichlerz przy wjeździe głównym adaptowano na kaplicę rzym.-kat. pw. MB Częstochowskiej. Parkiem pałacowym zarządza obecnie Gmina Kargowa.

1.2. Postanowienia ogólne

1.1.1. Ilekroć w niniejszym programie mowa jest o:

- a) Ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2024 poz. 1292 ze zm.);

- b) Gminie – rozumie się przez to gminę Kargowa;
- c) Miasto- rozumie się przez to Kargowa;
- d) Programie- rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kargowa na lata 2026-2029;
- e) Planie – rozumie się przez to Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r.;
- f) Strategii – rozumie się przez to Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 roku (uchwała XXVIII/397/21);
- g) Konserwatorze – rozumie się przez to właściwego miejscowo konserwatora zabytków- Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Zielonej Górze. Na mocy porozumienia z dnia 14 stycznia 2022 roku w sprawie powierzenia Powiatowi Zielonogórskiemu niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody Lubuskiego, część kompetencji Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze została przekazana Powiatowemu Konserwatorowi Zabytków w Zielonej Górze. (Dz. Urz. Woj. Lub 2022.444 z dnia 01.03.2022 roku).

Do zadań Wydziału Powiatowego Konserwatora Zabytków należą następujące czynności:

- 1/ prowadzenie postępowań administracyjnych oraz wydawanie należących do właściwości Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji, postanowień, zaświadczeń, opinii, zaleceń i innych aktów, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, innych ustawach oraz przepisach wykonawczych do tych ustaw;*
- 2/ przyjmowanie zgłoszeń dotyczących uszkodzenia, bądź zniszczenia zabytku;*
- 3/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach;*
- 4/ organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz podejmowanie innych czynności i wydawanie aktów w ramach nadzoru konserwatorskiego,*
- 5/ egzekwowanie obowiązków nałożonych na posiadaczy zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi;*
- 6/ współpraca w sprawach ochrony zabytków z innymi organami administracji publicznej, w tym - ścigania wraz z organami wymiaru sprawiedliwości, a także podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;*
- 7/ występowanie na zasadach przewidzianych dla pokrzywdzonego i oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu karnym w sprawach dotyczących czynów zabronionych zagrażających ochronie zabytków oraz występowanie*

*w sprawach ochrony zabytków na prawach strony w postępowaniu administracyjnym oraz na prawach oskarżyciela publicznego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia;
8/ kierowanie odpowiednio do Policji, prokuratury lub sądu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów.*

W powyższych sprawach wnioski należy składać do Powiatowego Konserwatora Zabytków w siedzibie Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze przy ul. Podgórznej 5.

Na mocy porozumienia z dnia 14 stycznia 2022 roku z kompetencji Powiatowego Konserwatora Zabytków wyłącza się następujące sprawy:

- 1/ inwestycji własnych Powiatu Zielonogórskiego;*
- 2/ zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących mienie Powiatu Zielonogórskiego, z wyjątkiem wydawania decyzji, postanowień i opinii na wnioski wspólnot mieszkaniowych, do których należy m.in. Powiat Zielonogórski;*
- 3/ rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wydawania zaświadczeń i decyzji administracyjnych w tym zakresie;*
- 4/ poszukiwań zabytków, badań archeologicznych, przekazywania zabytków archeologicznych do muzeum oraz wydawania pozwoleń i uzgodnień dotyczących zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru;*
- 5/ wnioskowania do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o przyznanie nagród za znalezienie zabytku, albo odkrycie lub znalezienie zabytku archeologicznego;*
- 6/ pozwoleń na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także – na wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek;*
- 7/ pozwoleń na sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek*
- 8/ zabytków nieruchomych sakralnych wraz z integralnie związanym z nimi otoczeniem oraz zabytków, które w przeszłości pełniły funkcje sakralne;*
- 9/ zabytków nieruchomych tworzących zespoły rezydencjonalne i ich pozostałości (w szczególności wieże mieszkalne, zamki w granicach obwarowań, dwory, pałace, parki i folwarki);*
- 10/ stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków;*
- 11/ kurhanów, grodzisk, gródków stożkowatych, podwodnych stanowisk archeologicznych;*
- 12/ ratuszy i obwarowań miejskich;*
- 13/ zabytków ruchomych;*

- 14/ wydawania decyzji nakazujących właścicielowi lub posiadaczowi udostępnienie zabytku lub nieruchomości o cechach zabytku na czas niezbędny do przeprowadzenia badań tego zabytku;
- 15/ przyjmowania zgłoszeń o odkryciu zabytków archeologicznych oraz o odkryciu w trakcie robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także prowadzenia oględzin i wydawania decyzji w tych sprawach;
- 16/ opiniowania i uzgadniania dokumentów planistycznych na potrzeby gmin z terenu powiatu zielonogórskiego, w tym studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- 17/ gminnych ewidencji zabytków oraz opiniowania programów opieki nad zabytkami;
- 18/ uzgadniania planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- 19/ opiniowania likwidacji cmentarzy, wydawania pozwoleń na przeniesienie zabytków z likwidowanych cmentarzy, dokonywania uzgodnień z powiatowym inspektorem sanitarnym w odniesieniu do grobów i cmentarzy objętych formą ochrony zabytków wskazaną w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1.3. Cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Nadrzędnym celem opracowania Programu jest zahamowanie degradacji i poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy.

Szczegółowo cele zostały określone w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- a. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- b. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- c. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- d. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- e. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;
- f. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto celami są:

- Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz planu ogólnego gminy.
- Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.
- Inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych, turystycznych i innych, których celem jest propagowanie znajomości zabytków wśród mieszkańców gminy oraz zaszczepianie w ich świadomości zasadności i potrzeby opieki nad zabytkami.
- Zachowanie oryginalności, odmienności gminy pozwalające na identyfikację kulturową w zglobalizowanym świecie.
- Wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

1.4. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

1.4.1. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483)

Zgodnie z art. 5: *Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego.* Rozumiejąc zabytki, jako dobro narodowe, wspólne, art. 82 konstytucji mówi: *obowiązkiem obywatela (...) jest troska o dobro wspólne.*

1.4.2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1465).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury (w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.4.3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 1292, ze zm.)

Zgodnie z art. 4 i 5 ustawa definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkiem:

a) *ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:*

- 1/ *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2/ *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3/ *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4/ *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5/ *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6/ *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska (art. 4).*

b) *opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1/ *naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2/ *prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3/ *zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4/ *korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5/ *popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art.5).*

Ustawa, w zakresie ochrony zabytków z późniejszymi zmianami, nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) *prawo utworzenia przez Radę Gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii Konserwatora) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji (art. 16 ust. 1);*
- b) *Obowiązek uwzględniania w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planie ogólnym gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków nieruchomych i ich otoczenia oraz ustaleń programu;*

Studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez Konserwatora (art. 18, art. 19 i art. 20).

- c) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy;
- d) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadamianie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt. 3 i ust.2);
- e) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadamianie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i ust. 2);
- f) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada Gmina (art. 71 ust. 1 i 2);
- g) w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81 ust. 1). Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81 ust.2);
- h) sporządzanie przez Wójta/ Burmistrza gminy i przyjmowanie przez Radę Gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust.4). Co dwa lata Wójt Gminy sporządza i przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji programu (art. 87 ust. 5).

Ustawa z ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 840) wprowadza również administracyjne kary pieniężne. Aktualne zasady ich nakładania zawarte są w Rozdziale. 10a, art. 107. Wspomnieć można niektóre z nich:

- właściciel zabytkowego obiektu wpisanego do rejestru zabytków, który bez pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) lub niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu WKZ/PKZ podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt.1-5, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł;

- administracyjnej karze pieniężnej podlega również podjęcie badań archeologicznych bez pozwolenia konserwatora zabytków lub niezgodnie z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu;

- administracyjnej karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł podlega ten, kto wbrew obowiązkowi nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa jest w art. 40 ust.1.

1.4.4. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 1997 Nr 115 poz. 741 z późniejszymi zmianami, t.j. Dz. U. 2024 poz. 1145).

Ustawa określa zasady dotyczące sprzedaży, zamiany itp. obiektów będących własnością jednostek samorządu terytorialnego:

a) Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13, ust. 4).

b) Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13, ust.5).

1.4.5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 roku o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1688).

Tzw. „ustawa krajobrazowa” weszła w życie z dniem 11 września 2015 roku. Najważniejszym celem ustawy krajobrazowej jest wprowadzenie narzędzi umożliwiających skuteczniejszą niż dotychczas ochronę krajobrazu. Jednym z celów tej ustawy było wywiązanie się ze zobowiązań Europejskiej Konwencji Krajobrazowej ratyfikowanej przez Polskę w 2004 roku, poprzez uporządkowanie reklam w przestrzeni publicznej. Zmiany polegały na wprowadzeniu nowych przepisów w już obowiązujących aktach prawnych, m.in.:

- w ustawie o drogach publicznych z dnia 21 marca 1985 r.
(Dz. U. z 2015 r. poz. 460);
- ustawie o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r.
(Dz. U. z 2014 r. poz. 849 oraz z 2015 r. poz. 528 i 699);
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
(Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
(Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.);
- ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
(Dz. U. z 2015 r. poz. 199 i 443);
- ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 oraz z 2015 r. poz. 397, z późn. zm.);
- ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.
(Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.).

Ustawa krajobrazowa definiuje podstawowe pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, czy krajobrazu priorytetowego. Ten ostatni termin odnosi się do krajobrazu szczególnie cennego dla społeczeństwa, który wymaga określenia szczegółowych zasad i warunków jego kształtowania.

Daleko idące kompetencje w przedmiocie ochrony krajobrazu uzyska przede wszystkim rada gminy, której ustawodawca przyznał możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego. Pozwala on gminom na określenie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, a także wprowadzenia opłat za umieszczenie tablic i urządzeń reklamowych. Władze samorządowe będą mogły określać zasady, warunki, gabaryty, a nawet rodzaje materiałów budowlanych przeznaczonych do budowy reklam na terenie gminy. w ten sposób samorzady otrzymały długo wyczekiwane narzędzie do walki z nieopanowanym chaosem reklamowym.

Przyjęcie uchwały krajobrazowej przez samorzady nie jest obligatoryjne. Zgodnie z **art. 37a ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**, rada gminy może uchwalić taki akt. Jeżeli jednak już się na to zdecyduje, musi obowiązkowo zawrzeć w nim określone w ustawie elementy, takie jak:

- zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych oraz urządzeń reklamowych i ogrodzeń;
- gabaryty urządzeń wyżej wymienionych;
- rodzaje i standardy jakościowe materiałów budowlanych, z których urządzenia te mogą być wykonane;
- okres dostosowania.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju:

2.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (dalej Program 2023-2026) został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 roku (Dziennik Urzędowy RP., poz. 1470 z dnia 28.12.2023 roku).

Program ma na celu realizację ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. z 2022 roku, poz. 840 z późniejszymi zmianami) i jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w tym zakresie oraz środki służące realizacji zamierzonych celów.

W Programie 2023-2026 dokonano ewaluacji poprzednio obowiązującego Programu na lata 2019-2022, którego głównym celem było: *Stworzenie warunków do zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami*. Biorąc pod uwagę wnioski z realizacji i ewaluacji poprzedniego Programu oraz zmiany ustawowe został sformułowany główny cel Programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026:

Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego Polsce

Dla jego realizacji założono trzy cele szczegółowe dotyczące:

- *weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości (Cel 1),*
- *wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków (Cel 2),*
- *roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja) (Cel 3).*

Ustalono podstawowe kierunki działań i konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, do realizacji do 2026 r.:

- *podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju,*
- *ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości,*
- *realizacja międzynarodowych zobowiązań,*
- *cyfryzacja procesów administracyjnych,*
- *wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków,*
- *reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
- *wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych,*
- *edukacja- podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.*

Dla realizacji wszystkich celów i zadań w Programie (2023-2026) opracowano szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym oraz projektem systemu wdrażania, monitoringu, ewaluacji oraz analizy ryzyka.

2.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

2.2.1. Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030.

Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030 jest dokumentem wyznaczającym strategiczne cele i kluczowe kierunki działań, a także przewidywane instrumenty ich realizacji w rozwoju województwa do 2030 roku, przyjętym przez Sejmik Województwa Lubuskiego dnia 15 lutego 2021 roku (uchwała XXVIII/397/21).

W rozdziale 2, we wnioskach do diagnozy społeczno-gospodarczej województwa lubuskiego, stwierdzono, że wśród najważniejszych wyzwań są: *wysokiej, jakości usługi publiczne i włączenie społeczne, a w tym m.in. rozwój infrastruktury i usług kulturalnych oraz popularyzacja dziedzictwa kulturowego i efektywniejsze wykorzystanie go w ramach rozwoju turystyki kulturowej (wyzwanie 2).* Jedno z kolejnych wyzwań dotyczyło *zielonej gospodarki i zróżnicowanego rozwoju zasobami naturalnymi, a w tym m.in. rozwoju turystyki pakietowej wykorzystującej potencjały i położenie województwa.*

W rozdziale 3 określono wizję rozwoju i główny cel strategii.

Wizja: *Województwo Lubuskie w 2030 roku to „zielona kraina inteligentnych technologii”, cechująca się wysoką, jakością życia mieszkańców, co oznacza (m.in.): ... region dorzecza Odry i Warty, pięknych jezior i lasów skutecznie i odpowiedzialnie korzystający z bogactw naturalnych, zapewniający znakomite warunki do turystyki i rekreacji...*

Cel główny: *Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej, jakości życia mieszkańców.*

W rozdziale 4 określającym cele strategiczne i operacyjne wymieniono m.in.: *Rozwój potencjału turystycznego* (cel operacyjny 1.6), a w tym również:

- *promocję i rozwój markowych produktów turystycznych województwa;*
- *tworzenie warunków do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej;*
- *rozwój szlaków turystycznych, budowa oraz integracja dróg i ścieżek rowerowych;*
- *kreowani, wsparcie i realizacja działań z zakresu regionalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego...*

Jednym z kolejnych celów operacyjnych wymienianych w dokumencie było *Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego* (cel operacyjny 2.4), a w tym również:

- *poprawę dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów;*
- *ochrona i promocja cennych obiektów dziedzictwa kulturowego...*

Wśród następnych celów wymieniono *wzmocnienie funkcji społeczno-gospodarczych miast średnich i małych* (cel operacyjny 3.6), a w tym m. in. wymieniono:

- *rozwój i modernizację zdegradowanej infrastruktury technicznej i społecznej oraz wzmocnienie estetyki przestrzeni publicznej...*

oraz *zrównoważony rozwój obszarów wiejskich* (cel operacyjny 3.7), w tym:

- *odnowa rewitalizacji wsi i małych miast;*
- *ochrona dziedzictwa i krajobrazu wiejskiego...*

W rozdziale 8 omawiającym przedsięwzięcia strategiczne i kluczowe dla realizacji celów strategii rozwoju województwa lubuskiego, dla realizacji celu 2 (*Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi*) wymieniono m.in. promocję lubuskiego dziedzictwa kulturowego.

W dalszej części strategii odniesiono się do obszarów strategicznej interwencji (rozdział 9). Omówiono spójność Strategii z innymi krajowymi i ponad regionalnymi dokumentami strategicznymi (rozdział 10), system realizacji Strategii (rozdział 11) oraz ramy finansowe (rozdział 12).

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

Dnia 23 kwietnia 2018 roku Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XLIX/667/18 przyjął Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego.

Plan jest dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego województwa. w założeniu ma on warunkować korzystne przemiany rozwoju gospodarczego, wzrostu poziomu i jakości życia, konkurencyjności regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Plan stanowi ramy dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa lubuskiego.

W tomie i planu w podrozdziale VIII. 3 dotyczącym sfery kulturowej i turystyki znalazły się zestawienia ilościowe zabytków ruchomych i nieruchomych z terenu województwa. Zaprezentowano obiekty objęte szczególnymi formami ochrony dziedzictwa kulturowego, a także przedstawiono charakterystykę poszczególnych kategorii obiektów zabytkowych oraz analizę stanu zachowania. w dalszej części zaprezentowano główne szlaki i atrakcje z terenu województwa. w rozdziale XII poświęconym kierunkom polityki i zagospodarowania przestrzennego zostały wymienione cele strategiczne, a wśród nich m.in.:

Cel strategiczny 2 (zrównoważony rozwój społeczny)

- ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego oraz budowanie na nich tożsamości regionalnej (cel operacyjny 2.7);
- rewitalizację obszarów zdegradowanych (cel operacyjny 2.8.).

Cel strategiczny 3 (rozwój konkurencyjnej gospodarki)

- rozwój potencjału turystycznego województwa (cel operacyjny 3.12).

W dalszej części stwierdzono, że wyznaczone w planie strategiczne cele rozwoju przestrzennego zostaną osiągnięte poprzez realizację szczegółowych kierunków rozwoju województwa lubuskiego, wyznaczonych dla poszczególnych stref tematycznych, w tym m. in. strefy przyrodniczej, społecznej, kulturowej. w ramach systemu przyrodniczego wyznaczono kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego w tym m.in. ochronę krajobrazu (kierunek 5). w celu realizacji tego kierunku ustalono działania m.in. ochronę najcenniejszych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz opracowanie audytu krajobrazowego. Zwrócono również uwagę na aleje drzew, które stanowią istotny element kształtujący krajobraz

kulturowy i jeśli nie zagrażają bezpieczeństwu ludzi i mienia powinny podlegać ochronie.

W ramach ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki wyznaczono kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego:

- Zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych (kierunek 1),
- Kreowanie i ochrona spójnego oraz harmonijnego krajobrazu kulturowego (kierunek 2),
- Efektywne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim na cele turystyczne (kierunek 3),
- Kształtowanie tożsamości kulturowej (kierunek 4),
- Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zabytkowych (kierunek 5).

W planie określono listę obiektów archeologicznych wskazanych do objęcia szczególną ochroną, ze względu na znaczenie ponadregionalne, zabytki proponowane do wpisu na listę pomników historii lub utworzenia parku kulturowego, a także inne zabytki, które ze względu na swoje cenne wartości w zakresie dziedzictwa kulturowego województwa, powinny zostać objęte szczególną ochroną.

2.2.3. Programem opieki nad zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2025-2028

Program został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa lubuskiego nr XIV/214/25 z dnia 13 października 2025 roku.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, jako dokument o charakterze strategicznym stanowi podstawę dla określenia – w perspektywie czterech lat – zasadniczych kierunków działań i zadań mających na celu zachowanie środowiska kulturowego województwa, a także w miarę możliwości poprawy jego stanu. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych przedsięwzięć dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Główną ideą Programu jest wyznaczenie kierunków działań pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie województwa lubuskiego. Niezwykle ważnym jest, aby działania czynione w tych kierunkach były wykonywane przy czynnym i świadomym współdziałaniu społeczności lokalnej. Obowiązkiem samorządu województwa jest z kolei podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami oraz efektywne usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki, jak również tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Przyjęty program ma m.in. na celu:

- *Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- *Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- *Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków i eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- *Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

W rozdziale 2 i 3 programu omówiono prawne i strategiczne uwarunkowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na poziomie krajowym i wojewódzkim.

W rozdziale 4 zaprezentowano wnioski z przeprowadzonej analizy dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego. Stwierdzono m. in.

- *Województwo lubuskie należy do jednych z zasobniejszych w zabytki. z uwagi na różnorodną przeszłość krain historyczno-geograficznych wchodzących w skład istniejącego od 1999 roku województwa, można zaobserwować odmienność form architektonicznych i rozwiązań artystycznych kształtujących jego krajobraz kulturowy w południowej i północnej części. Widoczne jest zróżnicowanie tych części województwa także pod kątem ilości zabytków....*
- *Dziedzictwo kulturowe województwa lubuskiego stanowi cenny element kulturowy, społeczny i gospodarczy regionu, jednakże jego potencjał nadal nie jest w pełni wykorzystany i wyeksponowany, a zły stan zachowania części zabytków obniża znacznie walory tych obiektów i atrakcyjność turystyczną regionu....*

W rozdziale 5 programu przedstawiono rys historyczny obszaru województwa lubuskiego.

W rozdziale 6 zaprezentowano charakterystykę krajobrazu kulturowego województwa omawiając:

- zasoby przyrodnicze;
- szlaki kulturowe;
- układ urbanistyczny, ruralistyczny i zespoły budowlane, wśród których wymieniono wielkie założenie parkowe wchodzące w skład układu urbanistycznego w Kargowej;

- architekturę sakralną
- cmentarze
- architekturę rezydencjalną, gdzie wśród barokowych rezydencji na terenie województwa wymieniono pałac w Kargowej;
- budynki użyteczności publicznej
- formy zabytkowej zieleni,
- zabytki techniki;
- obiekty obronne i militarne.

W dalszej części tego rozdziału zaprezentowano charakterystykę obiektów zabytkowych stanowiących własność województwa lubuskiego lub wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych, a tym obiekty wpisane do rejestru zabytków, dziedzictwo niematerialne, zabytki w zbiorach muzealnych.

W rozdziale 7 zaprezentowano zabytki terenu województwa lubuskiego objęte prawnymi formami ochrony, a w tym wpisane na listę UNESCO oraz w formie syntetycznej wpisane do rejestru zabytków województwa lubuskiego zabytki nieruchome (księga A), zabytki ruchome (księga B) i zabytki archeologiczne (księga C).

W rozdziale 8 omówiono zarządzanie ochroną zabytków w gminach na terenie województwa. Wśród gmin, które nie posiadają opracowanych programów opieki nad zabytkami wymieniono gminę Kargowa.

W rozdziale 9 zaprezentowano ocenę istniejących zasobów dziedzictwa kulturowego. Na wstępie stwierdzono, że zasoby dziedzictwa kulturowego, znajdujące się na terenie województwa stanowią własność różnych podmiotów: kościołów i związków wyznaniowych, Skarbu Państwa, samorządów, osób fizycznych. Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.) do właścicieli należy:

„zapewnienie warunków zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie”

W dalszej części zaprezentowano syntetyczną ocenę poszczególnych kategorii zabytków z uwzględnieniem form własności.

W rozdziale 10 zaprezentowano założenia programowe opieki nad zabytkami, a tym wizję i cel strategiczny:

Wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie.

Zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego.

Następnie zaprezentowano sześć celów priorytetowych oraz kierunków działań, a wśród nich:

- *Cel 1. Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem (wsparcie działań związanych z rozpoznawaniem dziedzictwa kulturowego województwa; budowa bazy danych o zabytkach i obszarach chronionych; wsparcie procesów digitalizacji zbiorów dziedzictwa kulturalnego województwa; wsparcie obiektów i obszarów z terenu województwa, które ubiegają się o wpis do wykazu obiektów najwyższej rangi..., pomników historii oraz parków kulturowych; wsparcie obiektów i obszarów z terenu województwa w procedurze wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków);*
- *Cel 2. Rewaloryzacja zabytków, jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego (zahamowanie procesu degradacji zabytków nieużytkowanych; wsparcie działań na rzecz ochrony najcenniejszych grup zabytków; finansowanie prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa; dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach na terenie województwa lubuskiego; kontynuacja działań związanych z organizacją konkursów mających na celu wsparcie dziedzictwa kulturowego województwa; pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację działań związanych z pracami konserwatorskimi i restauratorskimi obiektów zabytkowych; wskazywanie możliwości pozyskiwania środków finansowych z funduszy polskich i europejskich na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich rewitalizacyjnych dla obiektów i obszarów wartościowych dla regionu; rewitalizacje w obrębie Obszarów zabytkowych; tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);*
- *Cel 3. Wsparcie działań związanych z poprawą dostępności i zabezpieczeniem obiektów zabytkowych (wsparcie działań związanych z poprawą dostępności obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnościami; wsparcie działań związanych z zabezpieczeniem zabytków, stosowanie ekologicznych rozwiązań służących ograniczeniu emisji zanieczyszczeń, poprawie stanu kosztów utrzymania obiektów zabytkowych, zabezpieczenie przeciwpowodziowe; wspieranie gmin w realizacji regulacji określonych uchwałą krajobrazową);*
- *Cel 4. Wsparcie działań na rzecz prawidłowego zarządzania obiektami zabytkowymi na terenie województwa (współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz powiatami i gminami z terenu województwa w celu poprawy przepływu informacji na temat gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków; zachęcanie gmin z terenu województwa do sporządzania gminnych ewidencji zabytków oraz programów opieki nad zabytkami; inicjowanie oraz wsparcie opracowania i aktualizacji*

dokumentów dotyczących ochrony zabytków w sytuacjach kryzysowych i w przypadku szczególnych zagrożeń);

- Cel 5. Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie (wspieranie działań zmierzających do integracji trans granicznej i międzyregionalnej; inicjowanie akcji edukacyjnych na temat zasobu zabytków; wsparcie działań mających na celu promocję zasobu dziedzictwa kulturowego województwa; wspieranie i finansowanie instytucji kultury województwa lubuskiego, które w profilu działania mają zadania z zakresu opieki nad zabytkami; wspieranie działań związanych z poprawą stanu zachowania zabytków na terenach wiejskich);

Cel 6. Wzmacnianie marki regionu w nawiązaniu o zasoby dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego (włączenie się w funkcjonowanie i organizację lokalnych i regionalnych i ponadregionalnych szlaków dziedzictwa (szlaków kulturowych); wsparcie promocji produktów regionalnych i tradycyjnych; wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej).

W dalszej części przedstawiono listę obiektów zabytkowych z terenu województwa lubuskiego wymagających szczególnej ochrony, wśród których wymieniono zespół pałacowo-folwarczny w Kargowej.

W rozdziale 11 zaprezentowano instrumenty służące realizacji finansowaniu i wdrażaniu Programu Opieki nad Zabytkami. Wśród potencjalnych źródeł dofinansowania wymieniono:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych;
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027;
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027;
- Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK);
- Finansowanie z różnorodnych fundacji.

2.2.4. Audyt krajobrazowy województwa lubuskiego

Audyt został uchwalony przez Sejmik Województwa Lubuskiego w dniu 28 października 2024 roku (uchwała Nr IV/66/2024). Audyt krajobrazowy jest narzędziem polityki przestrzennej w zakresie krajobrazu, ukierunkowanym na jego ochronę gospodarkę i planowanie. Obok zasobów przyrodniczych elementem wyróżniającym się i mającym wpływ na charakter krajobrazu jest także

dziedzictwo kulturowe, będące obrazem historii rozwoju przestrzennego regionu. Audyt jest dokumentem o złożonej strukturze, składającym się z szeregu plików tekstowych, tabelarycznych oraz graficznych.

W rozdziale 1 części opisowej Audytu określony został cel i zakres opracowania. w kolejnym rozdziale przedstawiono ogólne informacje o położeniu województwa lubuskiego. w rozdziale 3 i 4 oraz załącznikach nr 1 i 2 zaprezentowano zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów i ich klasyfikację oraz charakterystykę (łącznie 36 typów i podtypów krajobrazu). Rozdział 5 i załącznik nr 2 zawierał ocenę zidentyfikowanych krajobrazów na terenie województwa. Natomiast w rozdziale 6 przedstawiono wykaz krajobrazów priorytetowych w ujęciu statystycznym w formie tabeli oraz ich pełen wykaz w postaci załącznika nr 3. Rozdział 7 prezentował wykaz znajdujących się na terenie województwa lubuskiego obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2024 r., poz. 1130), a więc: parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, oraz obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Kolejny rozdział oraz załącznik nr 5 prezentował zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 27 marca 2003 roku. Natomiast w rozdziale 9 przedstawiono wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mówi wspomniana ustawa. w rozdziale 10 znalazł się katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

Wśród wymienionych obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa lubuskiego wspomniano „Rynny Obrzycko-Obrzańskie”. Fragment tego obszaru obejmuje także teren gminy Kargowa. Ciągnie się wzdłuż krawędzi doliny Obrzycy, a jego południowa enklawa sięga aż do ujścia do rzeki Odry. Strefa ta obejmuje również kompleks jezior Wojnowskich wraz z doliną Gniłej Obry. Obszar chroniony został wyznaczony uchwałą nr XXIII/296/16 Sejmiku

Województwa Lubuskiego z dnia 12 września 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2016 r. poz. 1873).

Na terenie gminy Kargowa jeden krajobraz uznano za priorytetowy, tj. **obszar wiejski w widłach Odry i Obrzycy** (nr ID 1732, kod 08-315.62-47) położony w obrębie „Rynien Obrzycko-Obrzańskie. Reprezentuje on typ krajobrazu wiejskiego z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości. Wśród zaprezentowanych w załączniku 5 do Audytu zagrożeń dla możliwości zachowania wartości opisywanego obszaru krajobrazowego wymieniono m.in.:

- *zanik cech architektury regionalnej; unifikacja materiałów i form architektury wiejskiej i miejskiej oraz jej bezpośredniego kontekstu krajobrazowego (ogrodzenia, podjazdy, zieleń);*
- *zaburzenie struktury miejskich i wiejskich zabytkowych układów przestrzennych przez nowe inwestycje;*
- *niszczenie cennych wartości historycznych, fizjonomicznych, przyrodniczych i architektonicznych przypadkową i nieestetyczną zabudową i infrastrukturą.*

W rekomendacjach i wnioskach dotyczących kształtowania krajobrazu priorytetowego obszar wiejski w widłach Odry i Obrzycy (nr ID 1732), określono zadania mające na celu zachowanie dotychczasowego stanu krajobrazu lub poprawy jego wartości oraz właściwego kształtowania. Wśród zadań wymieniono m.in.:

- *zachowanie rolniczego charakteru krajobrazu;*
- *pozostawienie niezabudowanych terenów otwartych; zaleca się maksymalne ograniczenie zmian przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze;*
- *zachowanie trwałych użytków zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe; zaleca się wyłączenie z zabudowy oraz przekształcania w grunty orne i zalesienia;*
- *promowanie pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych;*
- *utrzymanie ciągłości ekologicznej rzeki Obrzycy oraz strumieni Wiru, Starej Odry i Kanału Bojadelskiego, zachowanie naturalnego charakteru cieków oraz ochrona przed groźbami i zabudową;*
- *kształtowanie pasów roślinności buforowej wzdłuż cieków oraz mokradeł i śródpolnych oczek wodnych.*

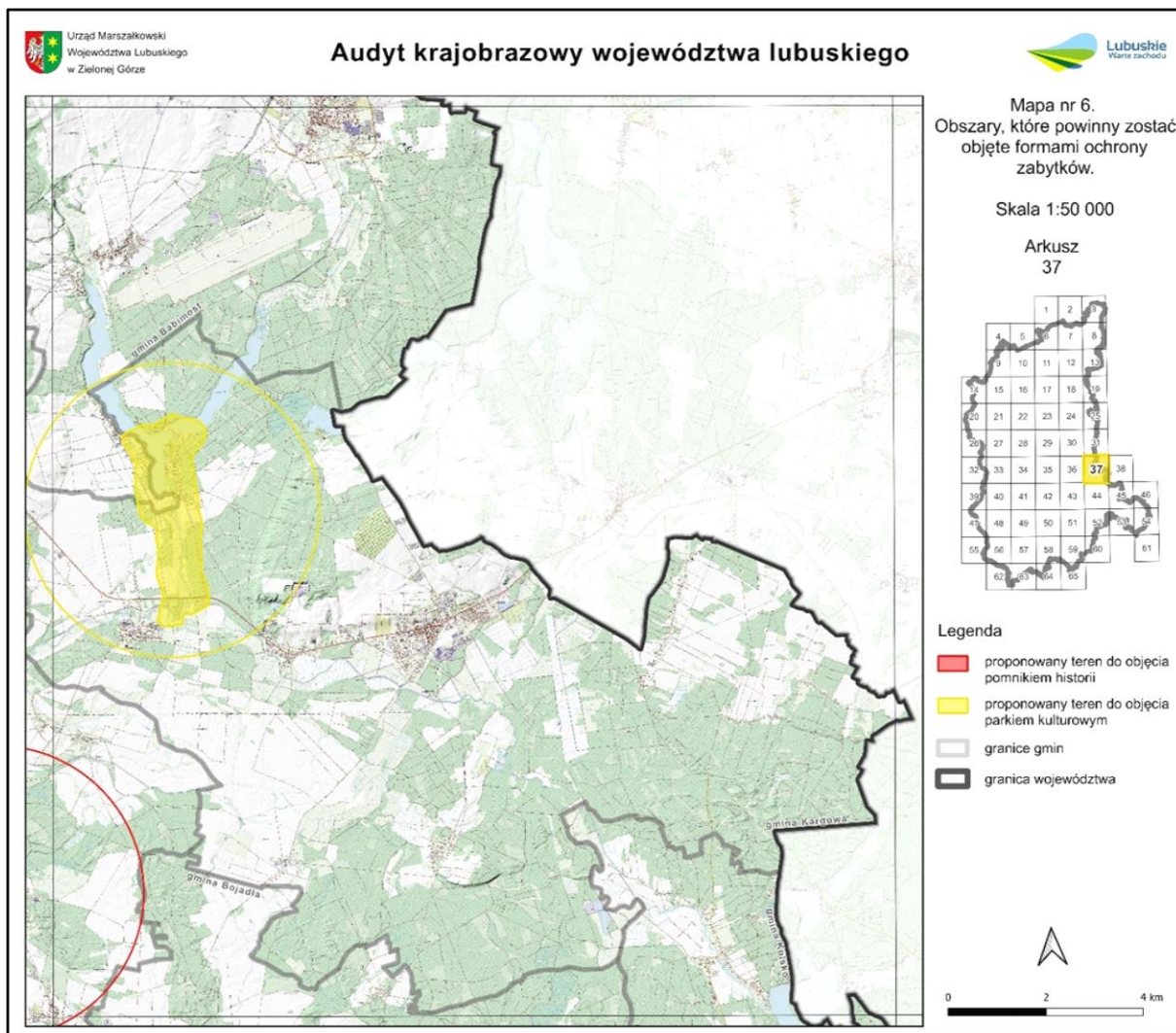
Wśród wytycznych do gminnych aktów planistycznych dotyczące kierunków i zasad kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania i użytkowania terenu,

skierowanych do m. in. do Burmistrz Kargowej oraz innych urzędów wg. Kompetencji znalazły się m. in:

- *zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenu;*
- *zaleca się maksymalne ograniczenie zabudowy terenów otwartych oraz utrzymanie rolniczego charakteru terenów otwartych;*
- *zaleca się utrzymanie zwartej struktury osadniczej wsi. Ograniczenie zabudowy terenów otwartych oraz wyznaczenie maksymalnego zasięgu rozwoju jednostek osadniczych;*
- *ochrona terenów wzdłuż kanału Bojadelskiego i Starej Odry, pod względem przestrzennym – zapewnienie dostępu, ograniczenie zabudowy oraz ochrona przyrodnicza;*
- *zaleca się objęcie ochroną zabytkowych obiektów, m.in.: zespół budynków mieszkalnych w układzie zagrodowym we wsi Dąbrówka...;*
- *zaleca się objęcie ochroną zabytków archeologicznych położonych na terenach rolniczych i otwartych;*
- *zaleca się wprowadzanie nowej zabudowy z zachowaniem istniejącej linii zabudowy, o maksymalnej wysokości dwóch kondygnacji (druga kondygnacja w dachu), dachy dwuspadowe symetryczne, pokrycie dachów i elewacje w kolorach stonowanych – neutralnych;*
- *zapobieganie powstawaniu zabudowy rozproszonej poprzez określenie terenów przeznaczonych pod zabudowę w planie ogólnym.*
- *utrzymanie trwałych użytków zielonych; wyłączenie z zabudowy oraz przekształcania w grunty orne i zalesienia;*
- *utrzymanie ciągłości ekologicznej rzeki Obrzycy oraz strumieni Wiru, Starej Odry i Kanału Bojadelskiego, zachowanie naturalnego charakteru cieków oraz ochrona przed groźbami i zabudową;*
- *kształtowanie pasów roślinności buforowej wzdłuż cieków oraz mokradł i śródpolnych oczek wodnych;*
- *zachowanie i odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych*
- *zaleca się wykonywanie termoizolacji budynków z uwzględnieniem równowagi pomiędzy zachowaniem ich historycznej struktury i charakteru, a podniesieniem ich efektywności energetycznej.*

Wśród rekomendacji i wniosków dotyczących obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków wskazano m in. utworzenie parku kulturowego „Arkadia łowców i zbieraczy w Wojnowie” obejmującego obszar 454,5 ha zlokalizowany na terenie gminy Kargowa i Babimost. Na obszarze tym występują 4 krajobrazy, tj. leśny

z przewagą siedlisk borowych oraz jezior w obrębie Bruzdy Zbąszyńskiej (ID 1185, 1186) oraz bagienno- łąkowe, głównie bezleśne z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk i leśne z przewagą siedlisk bobrowych (ID 1358, 1360). Rekomendacja zawierała załącznik graficzny przedstawiony poniżej.

Mapa prezentująca zasięg proponowanego parku kulturowego „Arkadia łowców i zbieraczy w Wojnowie” (za Audyt Krajobrazowy Województwa Lubuskiego- mapa nr 6, arkusz 37).

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości.

Zasoby dóbr kultury w gminie Kargowa przedstawia się następująco: w gminnej ewidencji zabytków nieruchomych znajduje się 561 obiektów (w tym m.in. 1 układ urbanistyczny, 1 układ ruralistyczny, 5 zespołów pałacowo-folwarcznych i folwarcznych, 2 parki i 3 aleje oraz 13 cmentarzy). Do rejestru zabytków województwa lubuskiego wpisanych jest 35 obiektów na mocy 26 decyzji. Ponadto w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych, przyjętej w 2023 roku, odnotowano 233 znane stanowiska archeologiczne, w tym 17 ujętych w rejestrze zabytków.

Na terenie gminy występuje jeden zabytkowy **układ urbanistyczny miasta Kargowa** (XVII - 1 poł. XX w). Po raz pierwszy Kargowa pojawiła się w źródłach w dokumencie sądowym z 1360 roku. w XV wieku wieś należała do rodu Kottwiczów-Kargowskich, a w kolejnym stuleciu do rodu Żychlińskich i była w tym czasie. w 1661 roku Krzysztof Unruh otrzymał od króla Jana Kazimierza „przywilej założenia miasta w dobrach kargowskich” w innym rozumieniu prawa miejskie. Nowe miasto, które otrzymało nazwę Unruhstadt (Unrugowo), założono przy drodze na Śląsk przebiegającej między Górną i Dolną Kargową. Miasto wytyczono na planie trójkąta z dwoma rynkami. Jego północną granicę stanowił odcinek drogi tranzytowej z Poznania do Sulechowa, a wschodnią odchodząca od nie droga w kierunku Klenicy. w północno- zachodniej części miasta wydzielono prostokątny rynek główny z centralnie usytuowanym ratuszem. Pierwszy ratusz powstał zapewne w tym samym czasie, co wybudowana przez Unrugów rezydencja, a więc w 2 poł XVII wieku. Według opisów z końca XVIII wieku miasto liczyło 288 domów, w tym tylko 95 miało ściany kominowe murowane, a 1 pokrycie dachu dachówką. Pozostałe domy miały charakter drewniany lub ryglowy i były kryte strzechą. Murowany charakter miał tylko ratusz miejski. z początków XIX wieku pochodzi murowany kościół ewangelicki, zlokalizowany przy ulicy Górnej.

W 1837 roku Unrugowie, ze względu na złą sytuację finansową musieli odsprzedać dobra kargowskie skarbowi państwa pruskiego. w 1 poł. XIX i początkach 2 poł. XIX wieku doszło do kilku katastrofalnych w skutkach pożarów miasta (w 1837, 1841 i 1855 roku). w 1856 ratusz kargowski został odbudowany i rozbudowany. Odbudowany budynek założono na planie kwadratu z wewnętrznym dziedzińcem. Zyskał on bryłę dwukondygnacyjną, ze skrzydłami nakrytymi spadzistymi dachami. We wschodnie skrzydło wkomponowano pięciokondygnacyjną wieżę. w takiej formie z kilkoma modernizacjami przetrwał do dziś i pełni funkcje zgodne z pierwotnym przeznaczeniem, będąc siedzibą władz miasta i Urzędu Miasta i Gminy.

Zabytkowy ratusz w Kargowej

Najstarsza zabudowa miejska, pochodząca jeszcze z przełomu XVIII/XIX wieku, charakteryzowała się prostopadłym układem kalenicy dachów oraz szczytem w stosunku do przebiegających ulic. Zachowane do dziś obiekty położone przy ulicy 27 Stycznia (w tym wpisane do rejestru zabytków domy nr 14, 19, 21, 27, 29, 31, 35) i Kościuszki (np. domy nr 6, 8, 14, 16) odzwierciedlają charakter zabudowy typowy dla miast tkackich w zachodniej Wielkopolsce. Zabudowa rynku pochodzi z pocz. XIX wieku oraz późniejszych lat. Szereg budynków powstało na przełomie XIX/XX wieku, w miejscu starszych obiektów wzdłuż sieci ulic odchodzących od rynku miejskiego.

Z ciekawszych obiektów znajdujących się w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego wspomnieć można domy zlokalizowane przy ulicy Dworcowej nr 16 i 22, ulicy Kościelnej 39, ul. Ogrodowej nr 3, ul. Pocztovej nr 4, Rynku nr 1 (ob. apteka), u. Sulechowskiej nr 8 (ob. poczta) i 10 oraz przy placu Berwińskiego nr 4, 5 i 9.

Dom przy ulicy 27 Stycznia 14

Ważnym, momentem w rozwoju miasta było otwarcie linii kolejowej w 1905 roku i powstanie **zespołu budynków kolejowych** w południowej części miasta (przy ulicy Przemysłowej). w tym samym czasie na terenie miasta powstaje też kilka budynków przemysłowych jak gazownia (przy ulicy Browarnej) oraz młyny (przy ulicy Dworcowej i Dolnej). w początkach XX wieku powstaje również nowy kościół katolicki i plebania w zachodniej części miasta. w okresie po 1945 roku w obrębie najstarszej części miasta powstało stosunkowo niewiele nowych budynków w tym nieliczne wielopiętrowe obiekty typowe dla budownictwa lat 70. i 80. XX wieku.

Na terenie gminy zachowało się też kilka **układów ruralistycznych** w tym ujęty w gminnej ewidencji zabytków układ ulicowo- placowy w Smolnie Wielkim. w większości wsi zabudowa pochodzi z XIX i 1 poł. XX wieku. Na uwagę zasługują jedyne zachowane do dziś przykłady drewnianego mieszkalnego budownictwa wiejskiego w Starym Jaromierzu. Domy nr 10, 41 i 58 (wpisany do rejestru zabytków), o konstrukcji zrębowej powstały w 2 poł. XIX wieku. Interesujące są też zachowane budynki gospodarcze w zagrodach o konstrukcji szachulcowej, czego przykładem są stodoły w Chwałimiu nr 7, 20, 23 czy zespół budynków gospodarczych w zagrodzie nr 12 w Karszynie. Ciekawym przykładem architektury wiejskiej są zagrody kolonistów wybudowane po parcelacji majątku w Dąbrówce na przełomie XIX/XX wieku, składające się z murowanego budynku mieszkalno-gospodarczego i drewnianej stodoły (nr 9, 12, 13, 14).

Wśród innych zabytkowych obiektów użyteczności publicznej na wiejskich wspomnieć należy zespół budynków kolejowych w Smolnie Wielkim powstałych w 1 dekadzie XX wieku. Na uwagę zasługują też dawne budynki szkolne, dziś mieszkalne w Chwalimiu, Obrze Dolnej, Nowym i Starym Jaromierzu, a także dawne gospody i sale wiejskie w Karszynie (ob. nr 9 i 10) i Smolnie Wielkim (nr 106 i 120).

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych gminy należą obiekty sakralne-**kościół w Kargowej, Karszynie i Smolnie Wielkim**, wpisane do rejestru zabytków. Najstarszym obiektem jest **kościół pw. Św. Jadwigi w Karszynie**. Został on wybudowany pod koniec XVIII wieku przez oo. Dominikanów. Klasycystyczna murowana i orientowana świątynia powstała w miejscu starszego XVI wiecznego kościoła i została poświęcona w 1792 roku. w 1922 roku podwyższono wieżę kościoła, a w 1999 roku odnowiono wnętrze i jego elewacje zewnętrzne. Kościół wpisano w dniu 21.04.1971 roku do rejestru zabytków pod numerem 1939.

Kościół pw. Św. Jadwigi w Karszynie

Kolejnym cennym przykładem architektury sakralnej na terenie gminy jest **kościół pw. Św. Maksymiliana w Kargowej**, wybudowany w stylu klasycystycznym przypominającym wczesne budowle Karla Friedricha Schinkla. Inicjatorem jego budowy był Aleksander Unrug (dyrektora mennicy w Warszawie), który pod koniec XVIII wieku podarował gminie plac pod budowę nowej świątyni. Prace budowlane prowadzono w latach 1801-05 wg projektu architekta Dulitza z Poznania. Kamień węgielny wmurowano 26 czerwca 1801 roku. Kościół jeszcze bez wieży konsekrowano 2

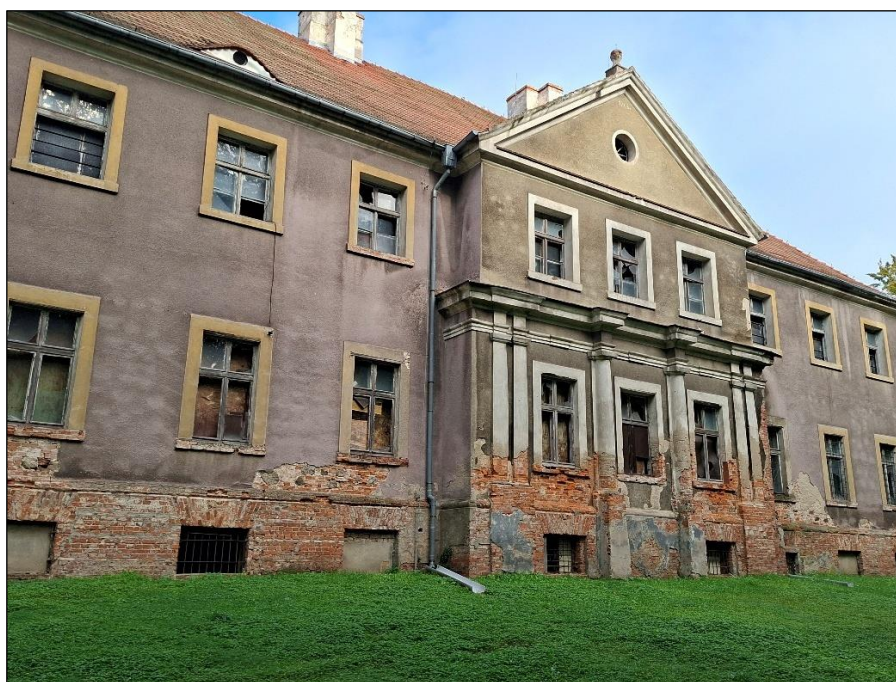
lutego 1805 roku. Wieża powstała dzięki darowiźnie króla Fryderyka Wilhelma III, który podarował gminie protestanckiej ponad dwa tysiące talarów. Ostatecznie prace przy budowie kościoła zostały zakończone w 1832 roku. Prawdopodobnie na przełomie XIX/XX wieku doszło do przebudowy zadaszenia wieży i zastąpienie prostego dachu namiotowego o niewielkim spadku połaci, wysokim dachem wieżowym. Do 1945 kościół służył wspólnie protestanckiej. Po II wojnie światowej w kościele urządzono magazyn zbożowy. Jako rzymsko-katolickiej kościół filialny został konsekrowany w 1979 roku, po wcześniej przeprowadzonym remoncie.

Kościół poewangelicki, ob. rzymsko-katolicki pw. Św. Maksymiliana w Kargowej

Innym przykładem architektury sakralnej jest **kościół pw. Chrystusa Króla w Smolnie Wielkim**. Obecna świątynia powstała w około 1854 roku w miejscu wcześniej zburzonego starszego kościoła, a w jej obręb włączono kryptę grobową rodziny von Schenckendorf, (do której majątek w Smolnie Wielkim należała przez ponad 3 stulecia w latach 1498-1817) ze starszej budowli. Inicjatorem jej budowy była miejscowa gmina ewangelicka, a kościół wzniesiono w nurcie historyzmu o cechach „Rundbogenstil” (stylu arkadowego). Po 1945 kościół został przejęty przez przesiedloną do Smolna Wielkiego ludność wyznania katolickiego, a parafię erygowano 11 października 1957 roku. Powojenne zmiany w wyglądzie kościoła obejmowały usunięcie empór.

Wśród najcenniejszych zabytków gminy należy wymienić **2 zespoły pałacowo-folwarczne** w Kargowej i Wojnowie wpisane również do rejestru zabytków. Inicjatorem budowy reprezentacyjnego **pałacu w Kargowej** w końcu XVII wieku był Krzysztof Unrug. Miała to być budowla dwukondygnacyjna na planie prostokąta z przylegającym ogrodem oraz dziedzińcem z dwoma budynkami. w 1730 roku na mocy porozumienia króla Augusta II Mocnego z szambelanem Karolem Unrugiem, miała tu powstać siedziba królewska wraz z koszarami dla wojska. Autorstwo pierwszych projektów przypisywane jest K. F. Poppelmanowi natomiast autorem projektu rozbudowy pałacu w latach 1731-1733 był prawdopodobnie J.K. Knöffel. Rozbudowę siedziby przerwała śmierć króla Augusta II oraz wybuch wojny o sukcesję do tronu polskiego. w 1735 pałac został splądrowany i spalony zniszczony. Nieco później odbudowano go w znacznie uproszczonej formie architektonicznej. Po śmierci ostatniego z właścicieli z rodziny Unrugów, Johanna Moritza w 1836 roku, zadłużony majątek Kargowej przeszedł na własność skarbu państwa pruskiego.

Pałac w Kargowej

W 1850 roku dobra wykupił radca ekonomiczny August Rothe, a po nim w latach 1860-1900 majątkiem zarządzał jego syn Georg. Prawdopodobnie pod koniec XIX wieku został w pałacu przeprowadzony remont. Po śmierci wdowy po Georgu Rothe, Anny dobra przejęły jej córki Magdalena i Anna. Anna Rothe wraz z mężem Karlem Richterem

zarządzała majątkiem w latach 1925-1939. Ostatnimi właścicielem majątku był ich syn Georg oraz jego żona Ingeborg Richter. Po 1945 roku majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa. Pałac wraz z folwarkiem przez kilkadziesiąt lat do początku lat 90. XX wieku był użytkowany przez miejscowy PGR (obecnie w rękach prywatnych). Początki **powstania pałacu w Wojnowie** nie są do końca jasne. Prawdopodobnie jego geneza sięga jeszcze czasów, kiedy należał do opactwa w Obrze i był siedzibą dworu opackiego. Najstarsze elementy architektoniczne zachowane w obrębie obecnego pałacu świadczą, że barokowy dwór opacki w tym miejscu mógł powstać w 1 poł. XVIII wieku. w obecnie zachowanej formie pałac powstał zapewne w połowie 2 połowie XIX wieku na zrębach starszej budowli. Inicjatorem przebudowy starego dworu na pałac w latach 50-60. XIX, w modnym w tym okresie stylu normandzkim był zapewne ówczesny właściciel G. W. B. Boemack. Nową formę architektoniczną uzyskano ozdabiając starą barokową bryłę schodkowymi szczytami z wieżyczkami i krenelażami, które znalazły się nad ryzalitami w elewacji frontowej i tylnej oraz nad ścianami szczytowymi.

Pałac w Wojnowie

Do ścian szczytowych dostawiono ponadto dwukondygnacyjne prostokątne w rzucie aneksy, nakryte stropodachami i zwieńczone krenelażem z wieżyczkami w narożach. Kolejna przebudowa miała miejsce w 2 dekadzie XX wieku z inicjatywy ówczesnych

właścicieli księżnej Armgard (z domu von Cramm) i jej małżonka Bernharda zur Lippe Biesterfeld. Prawdopodobnie jeszcze przed 1920 rokiem nastąpiła dalsza rozbudowa pałacu, a bryła obiektu zyskała swoją dzisiejszą postać. Po 1945 r. pałac został zaadaptowany na potrzeby sanatoryjne.

Szczególnie wartościowe dla krajobrazu gminy są zespoły **zieleni parkowej**. Zachowane parki, są częścią wspomnianych założeń rezydencjalnych (pałacowo-folwarcznych) w Kargowej i Wojnowie. Początki założenia parkowego w **Kargowej** sięgają prawdopodobnie XVII wieku, natomiast z całą pewnością park założony został w XVIII wieku zapewne w chwili budowy barokowej rezydencji w latach 1731-1733. w 2 poł. XVIII wieku po lata 30. XIX rezydencja należała do Unrugów, potem przejściowo do państwa pruskiego, a w latach 1850 do 1925 do rodziny Rothe. Ostatnimi właścicielami majątku przed 1945 rokiem była rodzina Richterów. Po wojnie dawny park pałacowy został parkiem miejskim. w latach 2012-2013 park został odrestaurowany, m.in. utwardzono alejki wewnątrz, odtworzono staw parkowy i wybudowano nad nim kładkę oraz powstała również mała architektura ogrodowa. Park, założony na regularnym prostokątnym planie, położony jest na terenie równinnym, opadającym z północy na południe. w jego północnej części, położona jest wspomniana barokowa rezydencja, stanowiąca dominantę zespołu. Założenie związane jest w całości z jedną osią symetrii północ- południe. Dojazd do pałacu prowadzi dziś aleją kasztanową biegnącą wzdłuż wschodniej ściany parku. Północną granicę parku wyznacza aleja biegnąca na wschód na podwyższeniu w formie grobli obsadzona, starodrzewem: lipy, kasztanowce, buki. Wnętrze na południe od pałacu podzielone na szereg kwater poprzecinanych alejami, utworzonymi przez szpalery grabowe, biegnącymi wzdłuż centralnej osi i prostopadle do niej oraz aleje grabowe równoległe do osi północ- południe we wschodniej i zachodniej części parku. w centrum parku zlokalizowany podłużny staw obsadzony lipami i wierzbami, nad którym zrekonstruowano kładkę. Początki założenia **parkowego w Wojnowie** sięgają połowy XVIII wieku, kiedy to powstała aleja lipowa wzdłuż brzegu jeziora. Zasadnicze założenie parku krajobrazowego w zachowanych do dziś granicach powstało w 1 poł. XIX wieku, choć bardziej prawdopodobne, że nastąpiło to w latach 50-60 XIX wieku, kiedy to z inicjatywy ówczesnego właściciela G. W. B. Boemacka został przebudowany stary dwór na pałac. w części północnej w, bezpośrednim otoczeniu pałacu od frontu i od strony jeziora zyskał bardziej regularny układ, nawiązujący do

barokowych założeń ogrodowych. Założony wtedy park krajobrazowy zlokalizowany jest na południe od pałacu. Park rozciąga się na planie wydłużonego wieloboku ograniczonego od zachodu jeziorem Wojnowskim, a na południu wpadającą do niego Gniłą Obrą. Od wschodu granicę parku oparto główną drogę biegnącą przez wieś. Prawdopodobnie w początkach w 1 połowie XX wieku, na północno-wschodnim krańcu parku założono ogród warzywny zlokalizowany po południowej stronie głównego wjazdu prowadzącego na podwórze folwarczne. Kolejne przekształcenia parku miały miejsce po 1945 roku. Na polanie, na południe od pałacu założono boisko sportowe i plac zabaw. Park założony jest na planie wydłużonego wieloboku wzdłuż osi północ-południe. Kompozycja parku posiada układ swobodny. Układ komunikacyjny opiera się o swobodną kompozycję ścieżek. Elementy symetrii znaleźć można po zachodniej i wschodniej stronie pałacu. Dominantą w parku jest położony w jego północno-zachodniej części pałac, skierowany frontem w kierunku wschodnim. Teren na zachód od pałacu opada łagodnie w kierunku jeziora. Na polonie sąsiadującej z pałacem od południa znajduje się plac zabaw i boisko, a dalej rozciąga się właściwy park o charakterze krajobrazowym. Według ewidencji zabytkowego parku, na jego terenie znajduje się około 250 drzew, wśród których dominują takie gatunki jak dęby, robinie akacjowe, sosny, lipy i klony, a wśród nich okazy pomnikowe (2 lipy i 5 dębów).

Wśród innych interesujących i cennych zabytków zlokalizowanych na terenie gminy wspomnieć należy także obiekty techniki związane z produkcją rolno- spożywczą zlokalizowane w obrębie wspomnianych zespołów pałacowo-folwarcznych. Obiekty te powstały w różnych fazach rozwoju tych założeń. Do najciekawszych zaliczyć można XVIII wieczne **stajnię, spichlerz i oficynę** oraz XIX wieczną gorzelnię i pochodzącą z początków XX wieku stajnię w zespole w Kargowej. Na uwagę zasługują powstałe w 1 poł. XIX wieku gorzelnia oraz dwa spichlerze (jeden ob. kaplica) w **Wojnowie**. Ponad to na terenie gminy w formie szczątkowej, zachowały się jeszcze założenia dworsko-folwarczne i folwarczne w Dąbrówce, Kargowej (zespół folwarczny II) i Smolnie Wielkim. Na uwagę zasługują również związane z przemysłem rolno spożywczym młyn i kaszarnia w Kargowej wybudowane w 1 ćw. XX wieku.

Zabytkowy spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym w Kargowej

Gorzelnia i spichlerz w zespole pałacowym w Wojnowie

Na terenie gminy znajduje się 13 zabytkowych **cmentarzy**, wśród których należy wspomnieć cmentarze przykościelne w **Karszynie** i **Smolnie Wielkim** (ostatni prawdopodobnie o metryce średniowiecznej) oraz pochodzący z pocz. XX wieku

cmmentarz rzymsko-katolicki w Kargowej. Na terenie gminy znajduje się również 9 cmmentarzy ewangelickich w Chwalimiu, Kargowej, Nowy Jaromierzu, Obrze Dolnej Smolnie Wielkim i Wojnowie, z których na szczególną uwagę zasługuje cmmentarz w Kargowej przy ulicy Szkolnej. Został on założony w 2 poł. XIX wieku. Zachowały się pojedyncze nagrobki przyścienne (pozbawione płyt inskrypcyjnych), a w jednej z nich, tzw. mauzoleum, położonym przy północnej granicy cmmentarza, umieszczona jest współczesna dwujęzyczna tablica upamiętniająca cmmentarz ewangelicki. Cmmentarz porasta zwarty starodrzew złożony głównie z kasztanowców oraz pojedynczych lip, buków, grabów i dębu. Miejscem pamięci o żydowskich mieszkańcach Kargowej jest cmmentarz położony około 2 km na wschód od miasta, w **Starym Jaromierzu**. Zasięg cmmentarza pokrywa się z terenem wczesnośredniowiecznego grodziska pierścieniowatego (stanowisko Kargowa 1- AZP 59-18/39) wpisanego do rejestru zabytków. Na powierzchni zachowały się fragmenty macew z napisami w języku niemieckim i hebrajskim od 2 poł. XIX w. oraz ślady wykopów grobowych i ogrodzenia.

Szczególnie cennymi obiektami zabytkowymi są także znajdujące się na terenie gminy **stanowiska archeologiczne**, których odnotowano ponad 230. Do najważniejszych zaliczyć należy wpisane do rejestru zabytków grodziska wczesnośredniowieczne na stanowisku 1 w Kargowej [obręb Stary Jaromierz] (AZP 59-18/39) oraz na stanowisku 1 w Smolnie Wielkim (obszar AZP 59-16/59). Niezwykle cenny i unikatowy na skalę kraju i europejską jest koncentracja stanowisk paleolitycznych i mezolitycznych, położonych w obrębie Bruzdy Zbąszyńskiej i jej styku z Kotliną Kargowską, zlokalizowanych wzdłuż brzegów jezior Wojnowskich, Gniłej Obry i Obrzycy. Przykładem są stanowiska badane wcześniej wykopaliskowo i wpisane do rejestru zabytków w Chwalimiu (stanowiska 1, 2, 3, 6), Kargowej (stanowiska 1a, 2a, 4), Smolnie Wielkim (stanowisko 2) i Wojnowie (stanowiska 1, 2, 3, 4, 5). Obszar ten od lat funkcjonuje w polskiej i europejskiej literaturze naukowej, jako „region Wojnowski”, a ostatnio zyskał miano „Arkadii łowców i zbieraczy”. Pozostałości intensywnego osadnictwa kultury łużyckiej odnotowano w Kotlinie Kargowskiej są osady i cmmentarzyska zlokalizowane w Chwalimiu (stanowisko 10), Kargowej (stanowiska 25, 27, 39, 44), Smolnie Wielkim (stanowisko 37) czy w Dąbrówce (stanowisko II i Klenica XLIV). Licznie reprezentowane jest osadnictwo z okresu średniowiecza i nowożytności, które w tym okresie zajmowano nie tylko rejony dolin rzecznych, ale także tereny

wysoczyzny, a ślady osadnictwa odzwierciedlają obecny układ miejscowości na terenie gminy.

3.1. Obiekty zabytkowe, nieruchomości wpisane do rejestru zabytków województwa lubuskiego.

(obiekty podświetlone kolorem żółtym są własnością gminy Kargowa)

CHWALIM

- DOM NR 29, mur., XIX w.; nr rej. zabytków L-879/A z 14.03.2022 r.;

KARGOWA

- HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY, 1661; NR REJ. 3030/A z 20.07.1978 r.

- RATUSZ (Rynek 33), mur., XVII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 544 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 30.05.1963 r.

- KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OB. RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. MAKSYMILIANA MARII KOLBE (Górna 2), mur., 1801-1805; Nr rej. L-169/A z 28.06.2005 r.

- PAŁAC (ul. Babimojska 2C), mur, XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1004 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

- DAWNY PARK PAŁACOWY, 1731-1733, wpisany do rejestru zabytków pod nr 3199 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 27.12.1983 r.

- OFICYNA MIESZKALNA (ul. Babimojska 2B), mur. XVIII w., nr rej.1937 z 21.04.1971 r.

- SPICHLERZ, mur., XVIII w. nr rej.1936 z 21.04.1971 r.

Ul. 27 stycznia

- DOM 7[dawn. nr 4], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1015 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.
[całkowicie przebudowany]

- DOM 9 [dawn. nr 5b], mur., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1016 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

- DOM 14 [dawn. nr 36], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1018 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

- DOM 19 [dawn. nr 11], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1020 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

- DOM 21 [dawn. nr 12], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1021 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

- DOM 27 [dawn. nr 14], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1022 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.
- DOM 29 [dawn. nr 15], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1023 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r. -
- DOM 31 [dawn. nr 16], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1017 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.
- DOM 35 [dawn. nr 18], szachulc., XVIII w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 1024 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze z dnia 20.03.1964 r.

KARSZYN

- KOŚCIÓŁ FILIALNY, PW. ŚW. JADWIGI, mur., 1792, nr rej. 1939 z 1971 z dnia 21.04.1971

SMOLNO MAŁE

- MŁYN WODNY, mur., pocz. XIX w., nr rej. 1947 z 1971 z 21.04.1971 [obiekt niezidentyfikowany w terenie]

SMOLNO WIELKIE

- KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OB. RZYMSKOKATOLICKI PW. CHRYSYUSA KRÓLA, mur., 1854., nr rej L-470/A z 06.12.2011
- OTOCZENIE KOŚCIOŁA, nr rej L-470/A z 06.12.2011
- WIADUKT KOLEJOWY [na linii kolejowej nr 357 (relacji Luboń-Sulechów), km 10,528], metal., 1905, wpisany do rejestru zabytków pod nr L-856/A decyzją Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 28.01.2021 r.
- MOST KOLEJOWY NAD RZEKĄ OBRZYCĄ [na linii kolejowej nr 357 (relacji Luboń-Sulechów), km 12,455-12,505], metal., 1905, wpisany do rejestru zabytków pod nr L-857/A decyzją Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 28.01.2021 r.

STARY JAROMIERZ

- ZESPÓŁ BUDOWLANY ZAGRODY NR 41 (dom, stodoła, obora, budynek gospodarczy), 2poł. XIX w.; 1 ćw. XX w., nr rej L-986/A z 28.05.2025
- DOM NR 58, drewn., pocz. XIX w. nr rej. 3144/A z 03.12.1979
- DOM (CHAŁUPA), drewn. pocz. XIX w., nr rej. 3143/A z 03.12.1979

WOJNOWO

- ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY (pałac, park krajobrazowy) i ZESPÓŁ ZABUDOWY FOLWARCZNEJ (spichlerz, ob. kaplica pw. MB Częstochowskiej, spichlerz, gorzelnia budynek gospodarczy nr 5), 1 poł. XIX w., 1905, wpisany do rejestru zabytków pod nr 3280 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 06.07. 1993 r.

3.2. Obiekty z terenu gminy Kargowa znajdujące ujęte w Gminnej ewidencji zabytków.

Obiekty oznaczone kolorem żółtym są własnością lub współwłasnością Gminy Kargowa.

Przekreślone obiekty nieistniejące, wykreślone lub powtórzone w ewidencji.

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
	CHWALIM			
	ZESPÓŁ SZKOŁY			
1	Szkoła, mur., XIX/XX			
2	Budynek gospodarczy, mur prus., pocz. XX			
3	Budynek, mur., pocz. XX			
4	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX			
5	Remiza, mur.-drew., 1933	24		
6	Trafostacja, mur., l. 20-30 XX			
	ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI			
7	Dom, Leśniczówka, mur., pocz. XX	96		
8	Budynek gosp. (chlewik) , mur., pocz. XX	96		
9	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	96		
10	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX			
11	Budynek gospodarczy, mur., XIX/ XX	5		
12	Dom, mur., 1912	6		
13	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	6		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
14	Stodoła, szach., XIX/XX	7		
15	Dom, mur., 2 poł. XIX	13		
16	Obora, mur., pocz. XX	13		
17	Budynek gospodarczy, mur. pocz. XX	13		
18	Dom, mur., 2 poł. XIX	15		
19	Obora, mur., pocz. XX	15		
20	Dom, mur., 1 ćw. XX	20		
21	Stodoła, szach., k. XIX	20		
22	Budynek gospodarczy, mur.- szach., 1928	20		
23	Dom, mur., 1928	21		
24	Stodoła, szach., k. XIX	21		
25	Stodoła, szach., XIX/XX	23		
26	Dom, mur. 2 poł. XIX	25		
27	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	29		
28	Dom, mur., k. XIX	29	L-879A z 14.03.2022	
29	Dom, mur., XIX/XX	31		
30	Dom, mur., k. XIX	35		
31	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	35		
32	Dom, mur., 1 ćw. XX	36		
33	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	37		
34	Dom, mur., 2 poł. XIX	42		
35	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	42		
36	Dom, mur., k. XIX	52		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
37	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	52		
38	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	53		
39	Stodoła, szach. XIX/XX	57		
40	Obora, mur., pocz. XX	57		
41	Dom, mur., XIX/XX	63 (d.62)		
42	Dom, mur., XIX/XX	65		
43	Dom, mur., XIX/XX	66		
44	Dom, mur., XIX/XX	69		
45	Budynek gospodarczy, mur., XIX/XX	78		
46	Dom, mur., 3-4 ćw. XIX	80		
47	Cmentarz ewangelicki, XVIII(?)- 1945			
	DĄBRÓWKA			
48	Aleja lipowa, pocz. XX			
49	ZESPÓŁ FOLWARCZNY, 2 poł. XIX			
50	Dom /1/, mur., 1870	20b		
51	Kurnik /2/, mur., 1930	20		
52	Stodoła /3/, mur., 1900	20		
53	Budynek administracyjno- mieszkalny /6/, mur., 1 ćw. XX	20		
54	Dom mieszkalny i sklep /8/, mur. 1929	19, 19a		
55	Domy mieszkalne /10-12/, mur., l. 40-50 XX	17, 16,15		
56	Dom mieszkalny /13/, mur., 1920	7		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
57	Domy mieszkalne /16/, mur., 1930	8		
58	Dom, mur., pocz. XX	3		
59	Dom, mur., pocz. XX	5		
60	Stodoła, mur.-drewn., k. XIX	5		
61	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., pocz. XX	9 (11)		
62	Dom (nowy), mur. l. 30 XX	9 (11)		
63	Budynek gospodarczy, mur.- drewn., k. XIX	9 (11)		
64	Budynek mieszkalno- gospodarczy, mur., k. XIX	12		
65	Stodoła, drewn., pocz. XX	12		
66	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., pocz. XX	13		
67	Stodoła, drewn., k. XIX	13		
68	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., pocz. XX	14		
69	Stodoła, drewn., k. XIX	14		
	KARGOWA			
70	Zespół urbanistyczno - krajobrazowy miasta wraz z otoczeniem, XVII- 1 poł. XX		3030 z 20.07.1978 i 17.04.1997	
71	Kościół fil. pw. św. Maksymiliana, ul. Górna 2, mur., 1801-1805; 1832; XIX/XX		L-169/A z 28.06.2005	
72	Historyczne otoczenie kościoła, pocz. XIX; XIX/XX			

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
73	Szkoła (dawn. plebania ewangelicka, ul. Browarna 3), mur., 1852			
74	Ratusz, Rynek 33, mur., 1, poł. XVII w., przebud. 1856 r.		544 z 30.05.1963	
75	ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY i (ul. Babimojska) 2 poł. XVII; 2 ćw. XVIII- 1 ćw. XIX; 2 poł. XIX- pocz. XX.			
76	Pałac /1/, mur., 1731-1733 r.	2C	1004 z 20.03.1964;	
77	Park z aleją dojazdową, 2 poł. XVII; 2 ćw. XVIII- 1 ćw. XIX; 2 poł. XIX- pocz. XX.		3199 z 27.12.1983	
78	Oficyna /2/, mur., ok. poł XVIII	2B	1937 z 21.04.1971	
79	Stajnia /3/, mur., ok. poł. XVIII	2C		
80	Gorzelnia /6/, mur., 4 ćw. XIX	2D		
81	Magazyn /7/, mur. XIX/XX	2D		
82	Stodoła /8/, mur. XIX/XX	2D		
83	Spichlerz /9/, mur., ok. poł XVIII	2D	1936 z 21.04.1971	
84	Stajnia /11/, mur., pocz. XX	2D		
85	Budynek gospodarczy /12/			Obiekt nie istnieje, błędnie wpisany na listę GEZ
86	Czworak /14/, mur., XVIII/XIX?; pocz. XX	2A		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
87	Czworak /13/, mur., XIX/XX	2E		
88	ZESPÓŁ FOLWARCZNY II (ul. Górna) XVIII/XIX; 1 poł. XIX; XIX/XX			
89	Obora /2/, mur., 3-4 ćw. XIX			
90	Budynek gospodarczy /5/, mur., XIX/XX	7c		
91	Dom (czworak) /6/, mur., pocz. XX	7c		
92	Budynek gospodarczy /10/, mur. 1 ćw. XX	7		
93	Dom (sześciorak) /11/, mur. XVIII?; pocz. XX	7		
94	Cmentarz żydowski - Jaromierz			Cmentarz znajduje się na terenie Starego Jarmierza (patrz nr 547)
	<i>Ul. Berwińskiego</i>			
95	Dom, mur., 2 poł. XIX	1		
96	Dom, mur., 2 poł. XIX	2		
97	Dom, mur., poł. XIX	4		
98	Magazyn, mur. 1 ćw. XX	5		
99	Warsztat, mur., 1 ćw. XX	5		
100	Dom, mur., poł. XIX	5		
101	Dom, mur., poł. XIX	6		
102	Dom, mur., poł. XIX	7		
103	Dom, mur. pocz. XX	9		
104	Dom, mur., 2 poł. XIX	10		
	<i>Ul. Browarna</i>			

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
105	Plebania ewangelicka (dawna), ob. szkoła	3		Powtórzony nr 73
106	Fabryka- Gazownia, mur., pocz. XX (1905)	14		Zmiana karty GEZ zarządzeniem 0050.75.2024 z dnia 16 lipca 2024
107	Budynek gospodarczy I, mur., poł. XIX			Sulechowska 30
108	Budynek gospodarczy II, mur., 2 poł. XIX			Sulechowska 32
109	Budynek gospodarczy 5, mur., p. XX			Sulechowska 16
110	Budynek gospodarczy VI, mur., 2 poł. XIX			27 stycznia 23
111	Kuźnia, mur. 1 ćw. XX	18		
112	Budynek gospodarczy			Sulechowska 20
113	Budynek gospodarczy VII, mur., 2 poł. XIX			27 stycznia 19
114	Budynek gospodarczy VIII, mur., 2 poł. XIX			27 stycznia 17
115	Budynek gospodarczy IX, mur., 2 poł. XIX			27 stycznia 15
116	Budynek gospodarczy X, mur., 2 poł. XIX			27 stycznia 13
117	Budynek gospodarczy XI (nr 6), mur., 2 poł. XIX			Sulechowska 6

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
118	Budynek gospodarczy XII, mur., 2 poł. XIX			Sulechowska 10a
119	Budynek gospodarczy XIII, mur., 2 poł. XIX			Sulechowska 12
120	Budynek gospodarczy XIV, mur., 2 poł. XIX			Sulechowska 14
121	Budynek gospodarczy XV (nr 4), mur., p. XX			Sulechowska 18
122	Budynek gospodarczy XVI (nr 1), mur. p. XX			Sulechowska 26
123	Budynek gospodarczy XVII (nr 3), mur. p. XX			Sulechowska 28
124	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX			Sulechowska 8
125	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	4		d. jako Szkolna 4
126	Dom kultury (dawn. dom nr 9), mur., k. XIX; przebud. l. 80 XX	7		
	<i>Ul. Dolna</i>			
127	Kaszarnia, mur., 1 ćw. XX	2		
128	Dom, mur., 1 ćw. XX	2		
129	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	19		
130	Dom, mur., 1 ćw. XX	23		
131	Dom, mur., pocz. XX	24		
132	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	24		
133	Stodoła, mur., k. XIX	24		
134	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	24		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
135	Dom, mur., k. XIX	39		
136	Budynek gospodarczy, mur., k. XIX	39		
137	Stodoła, szach., k. XIX	39		
138	Budynek gospodarczy, szach., XIX/XX	40		
	<i>Ul. Dworcowa</i>			
139	Budynek gospodarczy I, mur., 2 poł. XIX	15		dawn. błędnie, jako ul. Dolna
140	Budynek gospodarczy II, mur., 2 poł. XIX	13		j. w.
141	Budynek gospodarczy III, mur., 2 poł. XIX	11		j. w.
142	Budynek gospodarczy IV, mur., 2 poł. XIX	9		j. w.
143	Budynek gospodarczy V, mur., 2 poł. XIX	7		j. w.
144	Budynek gospodarczy VI, mur., 2 poł. XIX	3		j. w.
145	Budynek gospodarczy VII, mur., poł. XIX	3		j. w.
146	Budynek gospodarczy VIII, mur., poł. XIX	5		j. w.
147	Dom, mur., 2 poł. XIX	1		
148	Dom, mur., 2 poł. XIX	2		
149	Dom, mur., poł. XIX	3		
150	Dom, mur., 1 poł. XIX	4		
151	Dom, mur., poł. XIX	5		
152	Dom, mur., 1 poł. XIX	6		
153	Dom, mur., poł. XIX	7		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
154	Dom, mur., 1 poł. XIX	8		
155	Dom, mur., 1 poł. XIX	9		
156	Dom, mur., 1 poł. XIX	11		
157	Dom, mur., 2 poł. XIX	13		
158	Dom, mur., 2 poł. XIX	15		
159	Dom, mur., 1 poł. XIX	16 (d.18)		
160	Dom, mur., 1 poł. XIX	18 (d.17)		
161	Dom, mur., 1 poł. XIX	19		
162	Dom, mur., 2 poł. XIX?, 1912	20		Zmiana karty GEZ zarządzeniem 0050.75.2024 z dnia 16 lipca 2024
163	Dom, mur., 1 poł. XIX	21		
164	Dom, mur., poł. XIX	22		
165	Dom, mur., 1 poł. XIX	23		
166	Dom, mur., 1 poł. XIX	24 (d.14)		
167	Dom, mur., 2 poł. XIX	25		
168	Młyn, mur., 1 ćw. XX	26		
169	Spichlerz, mur., 1937	26		
	<i>Ul. Górna</i>			
170	Dom, mur., pocz. XX	1		
171	Dom, mur., pocz. XX	3		
172	Warsztat, mur., pocz. XX	3		
173	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	6		
	<i>Ul. Kolejowa</i>			
174	Dom, mur., 1 ćw. XX	2		Obiekt skreślony

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
				z listy GEZ, zarządzeniem Burmistrza Kargowej nr 0050.66.2024 z 26 czerwca 2024 i 0050.92.2024 z 7 sierpnia 2024
	<i>Ul. Kościuszki</i>			
175	Dom, szach., 3-4 ćw. XIX	2		
176	Dom, mur., poł. XIX	6		
177	Dom, mur., poł. XIX	8		d. błędnie, jako Więckowskiego
178	Dom, mur., 2 poł. XIX	14		
179	Dom, mur., 2 poł. XIX	16		
180	Dom, mur., 2 poł. XIX	18		
181	Dom, mur., poł. XIX	31		
182	Dom, mur., 1 poł. XIX	37/39		
183	Dom, mur., 1 poł. XIX	41		
	<i>Ul. Kwiatowa</i>			
184	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX			Pl. Berwińskiego nr 3
185	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX			Pl. Berwińskiego nr 1
186	Budynek fabryczny (patrz Kościelna 2)			Obiekt ujęty dwukrotnie

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
				w GEZ (patrz nr 194)
	<i>Ul. Kościelna (dawn. Marchlewskiego)</i>			
187	Kościół par. pw. św. Wojciecha wraz z historycznym otoczeniem, mur., pocz. XX	41		
188	Kaplica cmentarna, mur., 1 ćw. XX			
189	Plebania, mur., l. 20-30 XX	43		
190	Kostnica przy kościele, pocz. XX	41		
191	Dom, mur., 2 poł. XIX	1		
192	Budynek magazynowy, mur., pocz. XX	2		
193	Dom, mur., 2 dek. XX	2		
194	Budynek fabryczny (dawn., jako ul. Kwiatowa), pocz. XX			
195	Dom, mur., poł. XIX	3		
196	Dom, mur., k. XIX	4		
197	Dom, mur., poł. XIX	5		
198	Dom, mur., poł. XIX	7		
199	Dom, mur., 4 ćw. XIX	9		
200	Dom, mur., 2 poł. XIX	11		
201	Dom, mur., poł. XIX	13		
202	Dom, mur., poł. XIX	15		
203	Dom, mur., poł. XIX	17		
204	Dom, mur., poł. XIX	19		
205	Dom, mur., poł. XIX	23		
206	Dom, mur., 2 poł. XIX	31		
207	Dom, mur., pocz. XIX	35		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
208	Dom, mur., 2 poł. XIX	37		
209	Dom, mur., poł. XIX	39		
	<i>Ul. Ogrodowa</i>			
210	Dom (d. szkoła), mur., 2 poł. XIX	3		
211	Budynek gospodarczy I, mur., pocz. XX			Kościelna 33
212	Budynek gospodarczy II, mur., pocz. XX			Kościelna 35
213	Budynek gospodarczy IV, mur., pocz. XX			Kościelna 5
214	Budynek gospodarczy V, mur., pocz. XX			Kościelna 19
215	Budynek gospodarczy VI, mur., pocz. XX			Kościelna 23
216	Budynek gospodarczy XI, mur., pocz. XX			Kościelna 17
217	Budynek gospodarczy XIII, mur., pocz. XX			Kościelna 21
218	Budynek gospodarczy XV, mur., pocz. XX			Kościelna 25
219	Budynek gospodarczy XVII, mur., 1 ćw. XX			Kościelna 31
220	Dom, mur., k. XIX	1		
221	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., pocz. XX	1		
222	Dom, mur., poł. XIX	2		
	<i>Ul. Poczтова</i>			
223	Dom, mur., poł. XIX	2		
224	Dom, mur., poł. XIX	4		
225	Dom, mur., 2 poł. XIX	5		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
226	Dom, mur., 2 poł. XIX	6		
227	Dom, mur., pocz. XIX	9		
228	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., 2 poł. XIX	10		
229	Dom, mur., pocz. XIX	11		
230	Dom, mur., 1 ćw. XX	16		
231	Dom z budynkiem gospodarczym, mur. Pocz. XIX	17		
232	Dom, mur., pocz. XIX	19		
233	Dom, mur., poł. XIX	20		
	<i>Ul. Poprzeczna</i>			
234	Dom, mur., 1 ćw. XIX	1		
	<i>Ul. Przemysłowa</i>			
235	Budynek WC w zespole kolejowym, mur., 1904-1905			
236	Stacja, mur., 1904-1905	2		
237	Budynek gosp. w zespole kolejowym, mur., 1904-1905			
238	Budynek gosp. w zespole kolejowym, mur. 1 dek. XX	3		
239	Magazyn- zespół kolejowy, mur., 1 dek. XX			
240	Dom-zespół kolejowy, mur., 1 dek. XX	3		
	<i>Rynek</i>			
241	Dom-apteka, mur., 4 ćw. XIX	1		
242	Dom, mur., 2 poł. XIX	9		
243	Dom, mur., 1 poł. XIX	12		
244	Dom, mur., ok. poł. XIX	13		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
245	Dom, mur., ok poł. XIX	14		
246	Dom, mur., ok poł. XIX	15		
247	Dom, mur., ok poł. XIX	16		
248	Dom, mur., ok poł. XIX	16a		
249	Dom, mur., 3 ćw. XIX	19		
250	Dom, mur., 3 ćw. XIX	20		
251	Budynek gospodarczy, mur., XIX/XX	20		
252	Dom, mur., 3 ćw. XIX	21		
253	Dom, mur., poł. XIX, rozbud. l.40 XX	25		
254	Dom, mur., 1 poł. XIX	29		
255	Dom, mur., 2 poł. XIX	30		
	<i>Ul. Słodowa</i>			
256	Budynek gospodarczy II, mur. poł. XIX			Rynek 10
257	Budynek gospodarczy IV, mur. poł. XIX			Rynek 12
258	Budynek gospodarczy V, mur. poł. XIX			Rynek 13
259	Budynek gospodarczy VI, mur. poł. XIX			Rynek 14
260	Budynek gospodarczy VII, mur. poł. XIX			Rynek 15
261	Dom z budynkiem gospodarczym, mur., pocz. XX	6		
262	Dom, mur. k. XIX	1		
263	Dom (dawn. fabryka), mur. k. XIX	3		
264	Budynek gospodarczy	2		d. jako ul. Stroma nr 2

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
	<i>Ul. 27 Stycznia</i>			
265	Dom, mur. 2 poł. XIX	1		
266	Dom, mur., 1906	1a		
267	Dom, mur., poł. XIX	3		
268	Dom, mur. 3 ćw. XIX	5		
269	Dom, mur., pocz. XIX	8		
270	Dom (dawn. 5b), mur., poł. XIX	9 (d.5b)	1016 z 20.03.1964	
271	Dom, mur., poł. XIX	12		
272	Dom, mur., poł. XIX	13		
273	Dom (dawn. nr 36), mur., pocz. XIX	14 (d.36)	1018 z 20.03.1964	
274	Dom, mur., 2 poł. XIX	15		
275	Dom, mur., 2 poł. XIX	17		
276	Dom (dawn. nr 11), szach.- mur., XVIII/XIX	19 (d.11)	1020 z 20.03.1964	
277	Dom (dawn. nr 21), szach.- mur., XVIII/XIX	21 (d.12)	1021 z 20.03.1964	
278	Dom, mur., l. 30-40 XX	23		
279	Dom (dawn. nr 30), mur., XVIII/XIX	24		
280	Dom (dawn. 31), szach.- mur., XVIII/XIX	26(d.31)		
281	Dom (dawn. nr 14), szach.- mur., XVIII/XIX	27 (d.14)	1022 z 20.03.1964	
282	Dom, mur., 2 poł. XIX	28		
283	Dom (dawn. nr 15), szach.- mur., XVIII/XIX	29 (d.15)	1023 z 20.03.1964)	
284	Dom (dawn. nr 16), mur., pocz. XX	31 (d.16)	1017 z 20.03.1964	

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
285	Dom (dawn. nr 18), mur. poł. XIX	35 (d.18)	1024 z 20.03.1964	
	<i>Ul. Sulechowska</i>			
286	Dom/ Budynek fabryczny	1		
287	Dom, mur., 4 ćw. XIX	3		
288	Dom, mur., 4 ćw. XIX	8		
289	Dom, mur., 2 poł. XIX	10		
290	Dom, mur., poł. XIX	12		
291	Dom, mur., poł. XIX	14		
292	Dom, mur., poł. XIX	16 (d.32)		
293	Dom, mur., poł. XIX	20		
294	Dom, mur., poł. XIX	22		
295	Dom, mur., poł. XIX	26		
296	Dom, mur., poł. XIX	28		
297	Dom, mur., pocz. XIX	30		
298	Dom, mur., 1 poł. XIX	32		
299	Dom, mur., 2 poł. XIX	34		
300	Dom, mur., 2 poł. XIX	36		
301	Dom, mur., k. XIX	42		
	<i>Ul. Szkolna</i>			
302	Cmentarz ewangelicki I, ul. Szkolna, 2 poł. XIX- 1945			
303	Cmentarz II (Gminny), ul Polna, 2 poł. XIX-1945			
304	Szkoła, mur., pocz. XX	1		
305	Dom, mur. k. XIX	2		
306	Dom, mur., 2 poł. XIX	3		
307	Budynek gospodarczy, mur., 1930	3		
	<i>Ul. Kapitana Więckowskiego</i>			

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
308	Budynek gospodarczy I, mur., poł XIX	8		
309	Budynek gospodarczy II, mur., poł XIX	6a		
310	Budynek gospodarczy III, mur., poł XIX	16		
311	Budynek gospodarczy IV, mur., poł XIX	10		
312	Budynek gospodarczy V, mur., poł XIX	12		
313	Budynek gospodarczy VI, mur., poł XIX	14		
314	Aleja głogowo-jarzębinowa, 1 ćw. XX			
315	Dom, mur., poł. XIX	2		
316	Dom, mur., poł. XIX	4		
317	Dom, mur., poł. XIX	5		
318	Dom, mur., poł. XIX	6		
319	Dom, mur., poł. XIX	7		
320	Dom, mur., poł. XIX	8		
321	Dom, mur., poł. XIX	9		
322	Dom, mur., 1 poł. XIX	10		
323	Dom, mur., poł. XIX	11		
324	Dom, mur., poł. XIX	12		
325	Dom, mur., 2 poł. XIX	13		
326	Dom, mur., poł. XIX	14		
327	Dom, mur., poł. XIX	15		
328	Dom, mur., 2 poł. XIX	16		
329	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	16		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
330	Dom, mur., poł. XIX	17		
331	Dom, mur., poł. XIX	18		
332	Dom, mur., 1 poł XIX	19		
	<i>Ul. Wolsztyńska</i>			
333	Dom, mur., 2 poł. XIX, przebud.	4		
334	Dom, mur., 1 ćw. XX	16		
	<i>Ul. Zielona</i>			
335	Dom, mur., 4 ćw. XX	2		
	KARSZYN			
336	Pomnik poległych żołnierzy niem. w I wojnie światowej, mur. l. 20 XX			
337	Pomnik wojenny 1870-1871, mur. 4 ćw. XX			
338	Kościół par. pw. św. Jadwigi, mur., k. XVIII		1939 z 21.04.1971	
339	Historyczne otoczenie kościoła, 2 poł. XIX			
340	Cmentarz przykościelny, 2 poł. XIX			
341	Kapliczka, mur., 1 ćw. XX			
342	Kapliczka (obok nr 4), mur., 1857			
343	Rządcówka w d. folwarku, mur. XVIII/XIX	64		
344	Trafostacja, mur. l., 20 XX			
345	"Willa Göldnera (p. szkoła), ob. dom, mur., l. 20-30 XX	2		
346	Sala przy gospodzie ob. Świetlica, mur., 4 ćw. XIX	9		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
347	Gospoda , ob. dom, świetlica, mur. 4 ćw. XIX	9		
348	Gospoda, ob. dom (dawn. nr 8), mur., k. XIX	10		
349	Stodoła, szach., 4 ćw. XIX	4		
350	Dom, mur., k. XIX	6		
351	Dom, mur., 3 ćw. XIX	12		
352	Stodoła, szach., 2 ćw. XIX	12		
353	Obora, szach., 2 ćw. XIX	12		
354	Dom (dawn. szkoła), mur. 4 ćw. XIX	15		
355	Stodoła, mur., k. XIX	16		
356	Budynek gospodarczy, mur., l 20/30 XX	16		
357	Dom, mur. pocz. XX	22		
358	Stodoła z budynkiem gospodarczym, mur., l.30 XX	25		
359	Stodoła, drewn., 1 ćw. XX	26		
360	Stodoła, drewn., 1 ćw. XX	26		
361	Dom, mur., l. 30 XX	45		
362	Dom, szach., 1 poł. XIX	46		
363	Chlewik, mur., 1 ćw. XX	47		
364	Dom, mur., pocz. XX	51		
365	Dom, mur. 1 ćw. XX	58		
366	Budynek gospodarczy ze stodołą, mur. - szach., 1 ćw. XX	59		
367	Dom, mur., pocz. XX	60		
368	Stodoła, mur. 1 ćw. XX	60		
369	Owczarnia, mur. poł XIX, k. XIX	63		
370	Stodoła, drewn., 1 ćw. XX	63		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
371	Budynek gospodarczy, mur., l.30 XX	66		
372	Obora, mur., l.30 XX	67		
373	Budynek gospodarczy (dawn. nr 69), mur. pocz. XX	68		
374	Stodoła, mur. pocz. XX w	77		
	NOWY JAROMIERZ			
375	Trafostacja, mur. l.20-30 XX			
376	Szkoła, mur., pocz. XX	brak nr		
377	Budynek WC, mur. prus., pocz. XX	brak nr		
378	Budynek gospodarczy, mur., pocz. XX	brak nr		
379	Budynek gospodarczy, mur.- szach., pocz. XX	brak nr		
380	Lodownia, mur., pocz. XX	brak nr		
381	Obora, mur. 1 ćw. XX	14		
382	Dom, mur., 1 ćw. XX	15		
383	Budynek gospodarczy, mur. 1 ćw. XX	17		
384	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	17		
385	Dom, mur., 1 ćw. XX	17		
386	Dom, mur., 1 ćw. XX	18		
387	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	18		
388	Stodoła, mur.- derwn., 1 ćw. XX	20		
389	Dom, mur., 1 ćw. XX	22		
390	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	22		
391	Cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX			

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
	OBRA DOLNA			
392	Cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX			
393	Trafostacja, mur., l. 20-30 XX			
394	Budynek gospodarczy (dawn. nr 15), mur., 1 ćw. XX	14		
395	Dom, mur., 1 ćw. XX	16		
396	Dom (d. szkoła), mur., pocz. XX	23		
397	Budynek WC przy d. szkole, mur. prus., pocz. XX	23		
398	Stodoła, mur. drewn., pocz. XX	23		
399	Kuźnia z budynkiem mieszkalnym, mur.-drewn., 1 ćw. XX	26		
400	Budynek gospodarczy, mur. 1 ćw., XX	30		
401	Dom, mur., 1 ćw. XX	32		
	SMOLNO MAŁE			
402	Dom, mur., l. 20-30 XX	4		
403	Obora, mur., pocz. XX	4		
404	Stodoła, mur., pocz. XX	4		
405	Stodoła, mur.- szach., pocz. XX	4		
406	Stodoła, mur., pocz. XX	9		
	SMOLNO WIELKIE			
407	Układ ruralistyczny (wieś ulicowo-placowa), XV- 2 poł. XX			
408	Kościół par.pw. Chrystusa Króla wraz z historycznym otoczeniem, mur., 1854		L-470/A z 06.12.2011	
409	Cmentarz przykościelny, XV (?) - XIX		L-470/A z 06.12.2011	

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
410	Kostnica przy kościele, mur., pocz. XIX		L-470/A z 06.12.2011	
411	Plebania mur., 4 ćw. XIX	22		
412	Sala wiejska, mur., 1 ćw. XX	106		
413	Trafostacja, mur., l. 20-30 XX			
414	Pomnik, mur., po 1918			
415	Aleja kasztanowa, 1 ćw. XX			
416	ZESPÓŁ FOLWARCZNY			
417	Spichlerz zbożowy /1/, mur. 1910			
418	Mieszalnia pasz (d. stodoła) /5/, mur. 1912			
419	Dom /8/, mur., 1905	116		
420	Stacja kolejowa, mur., 1907	75		
421	Budynek gospodarczy (zespół kolejowy), mur., 1 dek. XX	75a		
422	Obora, mur., 1 ćw. XX	7		
423	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	8		
424	Dom, mur., 1 ćw. XX	12		
425	Dom, mur., 1 ćw. XX	15		
426	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	15		
427	Dom, mur., 1 ćw. XX	16		
428	Obora, mur., 1 ćw. XX	16		
429	Dom, mur., 1 ćw. XX	18		
430	Obora, mur., 1 ćw. XX	19		
431	Pralnia, mur., 1 ćw. XX	19		
432	Dom, mur., 1 ćw. XX	24		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
433	Dom, mur., 1 ćw. XX	25		
434	Obora, mur., 1 ćw. XX	25		
435	Obora, mur., 1 ćw. XX	25		
436	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	27		
437	Dom, mur., 1 ćw. XX	27		
438	Obora (ob. dom mieszkalny), mur., 1 ćw. XX	30		
439	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	33		
440	Obora, mur., 1925	33		
441	Dom, mur., 1 ćw. XX	35		
442	Obora, mur., 1 ćw. XX	35		
443	Dom, mur., 1 ćw. XX	36		
444	Dom, mur., 1 ćw. XX	39		
445	Dom, mur., 1 ćw. XX	40		
446	Obora, mur., 1 ćw. XX	40		
447	Dom, mur., 1 ćw. XX	43		
448	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	44		
449	Dom, mur., 1 ćw. XX	45		
450	Dom, mur., 1 ćw. XX	46		
451	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	46		
452	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	46		
453	Obora, mur., 1 ćw. XX	48		
454	Obora, mur., 1 ćw. XX	50		
455	Dom, mur., 1 ćw. XX	50		
456	Obora, mur., 1 ćw. XX	55		
457	Dom, mur., 1 ćw. XX	57		
458	Obora, mur., 1 ćw. XX	57		
459	Stajnia, mur., 1 ćw. XX	57		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
460	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	57		
461	Dom, mur., 1 ćw. XX	62		
462	Dom, mur., 1 ćw. XX	64		
463	Obora, mur., 1 ćw. XX	64		
464	Dom, mur., 1 ćw. XX	65		
465	Dom (Dawn. pracowników kolejowych), mur. 1 dek. XX	76		
466	Dom, mur., 1 ćw. XX	77		
467	Obora, mur., 1 ćw. XX	81		
468	Dom, mur., 1 ćw. XX	82		
469	Dom, mur., 1 ćw. XX	84		
470	Dom, mur., 1 ćw. XX	85		
471	Obora, mur., 1 ćw. XX	88		
472	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	88		
473	Warsztat, mur., 1 ćw. XX	88		
474	Dom, mur., 1 ćw. XX	91		
475	Do, mur., 1 ćw. XX m	99		
476	Dom, mur., 1 ćw. XX	103		
477	Dom (dawn. zajazd), mur., 1 ćw. XX	120		
478	Stodoła, mur.- drewn., 1 ćw. XX	120		
479	Dom, mur., 1 ćw. XX	121		
480	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	121		
481	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	121		
482	Obora, mur., 1 ćw. XX	121		
483	Cmentarz ewangelicki I, 2 poł XIX			

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
484	Cmentarz ewangelicki II, ob. (rzymsko-katolicki), 2 poł XIX			
	STARY JAROMIERZ			
485	Trafostacja, mur., l. 20 XX			
486	Trafostacja, mur. l. 20 XX			
487	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	3		
488	Dom, mur., 1 ćw. XX	3		
489	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	4		
490	Stodoła, drewn., 1 ćw. XX	4		
491	Dom, mur., 1 ćw. XX	4		
492	Dom, drewn., 2 poł. XIX	10		
493	Budynek gospodarczy, mur., 2 ćw. XX	13		
494	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	14		
495	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	17		
496	Dom, mur., 1 ćw. XX	18		
497	Dom, mur., 1 ćw. XX	19		
498	Budynek gospodarczy	19		
499	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	19		
500	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	23		
501	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	23		
502	Dom, mur., 1 ćw. XX	24		
503	Dom, mur., 1 ćw. XX	27		
504	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	27		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
505	Dom, mur., 1 ćw. XX	28		
506	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	28		
507	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	28		
508	Dom, mur., 1886	29		
509	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	29		
510	Budynek gospodarczy, drewn., 1 poł. XX	29		
511	Dom, mur., 1 ćw. XX	30		
512	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	30		Obiekt wykreślony z GEZ zarządzeniem 0050.75.2024 z dnia 16 lipca 2024
513	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	33		
514	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	33		
515	Dom, mur., 1 ćw. XX	35		
516	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	35		
517	Obora, mur., 1 ćw. XX	35		
518	Dom, mur., 1 ćw. XX	36		Zmiana karty GEZ zarządzeniem 0050.75.2024

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
				z dnia 16 lipca 2024
519	Dom, mur., 1 ćw. XX	38		
520	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	38		
521	Obora, mur., 1 ćw. XX	38		
522	Dom, mur., 1 ćw. XX	39		
523	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	39		
524	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	39		
525	Obora, mur., 1 ćw. XX	41	L-986/A z 28.05.2025	
526	Stodoła, szach., 2 poł. XIX	41	L-986/A z 28.05.2025	
527	Dom, drewn., 2 poł. XIX	41	L-986/A z 28.05.2025	
528	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	43		
529	Szkoła (ob. dom mieszkalny), mur., p. XX	45		
530	Stodoła, mur., 1 ćw. XX	45		
531	Obora	47		
532	Stodoła	47		
533	Dom, mur., l. 30/30 XX	47		
534	Obora	49		
535	Dom	49		
536	Obora, mur., 1 ćw. XX	53		
537	Dom, mur., 1934	54		

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
538	Stodoła- budynek gospodarczy, mur., l. 30 XX	54		
539	Dom, mur., 1 ćw. XX	55		
540	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	55		
541	Budynek gospodarczy, mur., 2 ćw. XX	56		
542	Stodoła, drewn., 2 ćw. XX	56		
543	Dom, drewn. 2 poł XIX	58	3144 z 03.12.1979	
544	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	58		
545	Stodoła, drewn., 1 ćw. XX	58		
546	Cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX			
547	Cmentarz żydowski, 2 poł. XIX			
	WOJNOWO			
548	ZESPÓŁ PAŁACOWO FOLWARCZNY, 1 poł. XVIII; 2 poł. XIX; pocz. XX			
549	Pałac (sanatorium) /1/1 poł. XVIII; 2 poł. XIX; pocz. XX	7	3280 z 06.07.1993	
550	Park, poł. XVIII; 2 poł. XIX; pocz. XX		3280 z 06.07.1993	
551	Gorzelnia /2/, mur., 1 poł. XIX, przebud. 1890	6	3280 z 06.07.1993	
552	Spichlerz /3/, mur., 1 poł. XIX; przebud. 1899	5	3280 z 06.07.1993	

Nr GEZ	Obiekt	Nr adresowy	Nr rej. zabytków	Uwagi
553	Kaplica pw. Matki Boskiej Częstochowskiej (d. spichlerz) /4/, mur., 1 poł. XIX			
554	Budynek gospodarczy /5/, mur., 1 ćw. XX	4b		
555	Kotłownia /8/, mur., 1 poł. XX	5		
556	Stodoła drewniana /10/, drewn., 1 poł. XX			
557	Dom /11/, mur., pocz. XX	2		
558	Trafostacja, mur., l. 20 XX			
559	Budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX	2		
560	Budynek gospodarczy, mur., 1899	3		
561	Dom, mur., pocz. XX	4b		
562	Stodoła, mur.- drewn., XIX/XX	17		
563	Stodoła, drewn., l. 30-40 XX	19		
564	Stodoła, mur., XIX/XX	22/21		
565	Stodoła, mur., XIX/XX	23/24		
566	Cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX			

3. 3. Zabytki ruchome na terenie gminy.

W oparciu o informację uzyskaną od Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na terenie gminy Kargowa nie ma zabytków ruchomych, które stanowią własność samorządową (WUOZZG RZD.5120.4.2025 z 27.10.2025).

Gmina nie dysponuje szczegółowymi danymi na temat liczby i stanu zachowania poszczególnych zabytków ruchomych znajdujących się w rękach prywatnych lub stanowiących własność parafii rzymsko-katolickich.

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków, cmentarze.

3.4.1. Historyczne założenie urbanistyczne

KARGOWA

- ZESPÓŁ URBANISTYCZNO-KRAJOBRAZOWY MIASTA WRAZ z OTOCZENIEM,
XVII- 1 poł. XX w.

Zabytkowy układ urbanistyczny miasta Kargowa (granice zaznaczony czarną linią)

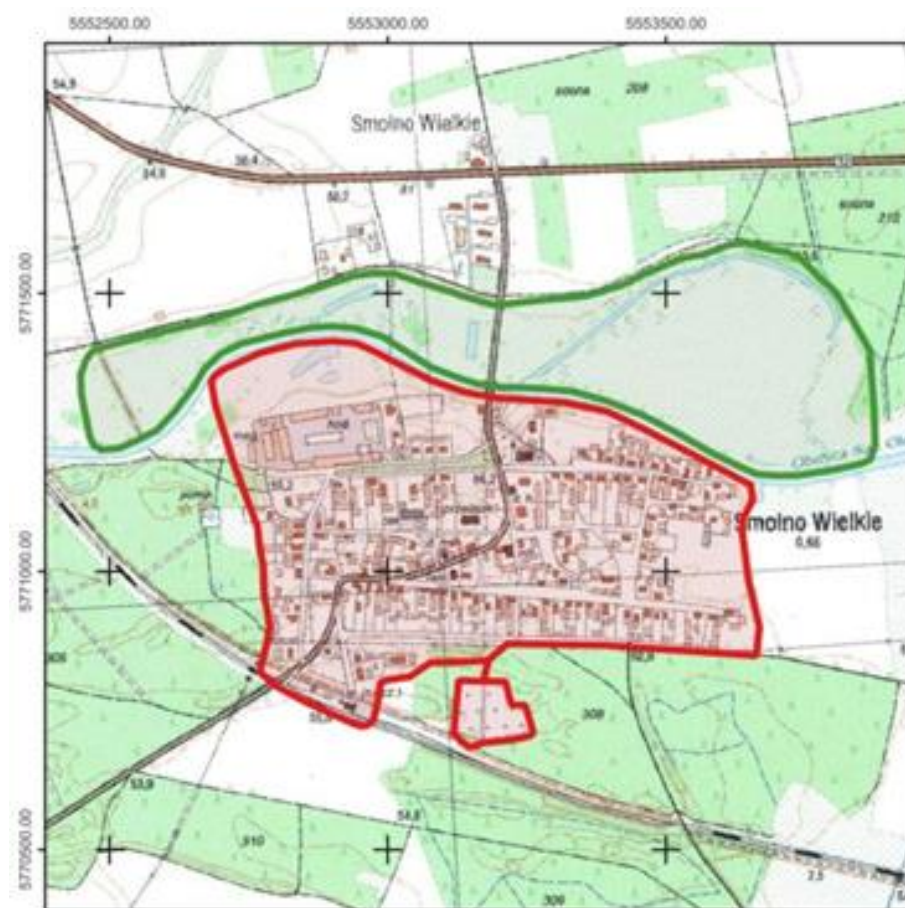
Według planu zamieszczonego na karcie ewidencyjnej znajdującej się w gminnej ewidencji zabytków zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta Kargowa został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 3030 decyzją z 20.07.1978 roku. Zgodnie z zapisem w decyzji ochronie konserwatorskiej podlega obszar: od ulicy Kościuszki (wraz z posesjami w jej wschodniej pierzei), następnie teren dworca kolejowego z jego zabudową [przy ulicy Przemysłowej] oraz zabudowaniami przy ulicy Dworcowej (wraz z posesjami w jej zachodniej pierzei). w dalszej kolejności przebiega północną pierzeją ulicy Ogrodowej łącząc się z ulicą Marchlewskiego [obecnie Kościelną] - obszar ten obejmuje teren przy kościele i plebanii, następnie przebiega w kierunku północnym wzdłuż cieków wodnych aż do ulicy Sulechowskiej, obejmując jej południową stronę (aż do

pawilonu handlowego [nieistniejącego]), przecinając ulicę Sulechowska w kierunku północnym [obejmując dzisiejszą posesję domu nr 42 przy ulicy Sulechowskiej], biegnąc dalej na wschód ulicą równoległą do ulicy Browarnej (obejmując zlokalizowaną tu zabudowę mieszkalną teren dawnego cmentarza ewangelickiego, szkołę i kościół ewangelicki), aż po ulicę Górną. w dalszym odcinku ulica przebiega w kierunku południowym łącząc się z ulicą Kościuszki. Ponadto, zgodnie ze wspomnianą decyzją z 20.07. 1978 roku, ochroną został objęty teren położony w promieniu 1 km od granicy ścisłej kontroli.

3.4.2. Historyczne założenia ruralistyczne

SMOLNO WIELKIE

- UKŁAD RURALISTYCZNY, XV w.- 2 poł. XX w.

Układ ruralistyczny w Smolnie Wielkim reprezentuje typ ulicowo- placowy zabudowy, o układzie równoleżnikowym głównych ulic założonym na osi wschód zachód oraz południkowym ulic bocznych. Najstarsza część zabudowy wiejskiej położona jest w północnej części wsi i obejmuje kościół parafialny wraz z otoczeniem (dawny cmentarz przykościelny z kaplicą grobową- kostnicą), leżące

w północno-wschodniej części Smolna Wielkiego (prawdopodobnie pierwotnie w obrębie tzw. Majorshoff) oraz pozostałości dawnego zespołu płacowo-folwarcznego na krańcu północno-zachodnim. Kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. Chrystusa Króla, do 1945 świątynia protestancka, został wzniesiony w 1854 roku w stylu neoromański, zawiera również elementy starszej świątyni. Zabudowania w dawnym zespole folwarcznym powstawały zapewne od połowy XIX wieku. Pierwotnie zabudowania gospodarcze i mieszkalne w tworzyły trzy pierzeje, zamykając wewnętrzny dziedziniec od północy, zachodu i południa. Od wschodu dziedziniec gospodarczy zamykał pierwotnie pałac, wybudowanego w nurcie historyzmu, prawdopodobnie w 1860 roku (spalony w lutym 1945 roku i rozebrany w latach 50. XX w.), na wschód i północ, od którego rozciągał się park. Jedynym zachowanym elementem jest pierzeja południowa z dobrze zachowanym spichlerzem oraz mocno przebudowanymi dawną stodołą-mieszalnią pasz oraz domem pracowników folwarcznych.

Zabudowa wiejska, położone na południe od zespołu folwarcznego oraz południe i wschód kościoła charakteryzuje się przeważnie parterowymi budynkami mieszkalnymi, w zwartej zabudowie kalenicowej, murowanymi z cegły i przeważnie dziś otynkowanymi, pokrytymi dwuspadowymi dachami pod dachówką karpiówką. Budynkom mieszkalnym towarzyszą stojące na ich zapleczu zabudowania gospodarcze, przeważnie murowane, nawiązujące formą i materiałami do zabudowy mieszkalnej. Place i ulice obsadzone są drzewami. w południowej części wsi, na wschód od drogi do Ostrzyc zlokalizowane są zabudowania dawnej stacji kolejowej. Na południowym krańcu Smolna Wielkiego, pomiędzy zabudowaniami wiejskimi a torami kolejowymi zlokalizowane sąsiadujące ze sobą cmentarze: ewangelicki oraz dawny ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki.

3.4.3. Spis zabytkowych parków na terenie gminy

KARGOWA

- DAWNY PARK PAŁACOWY z ALEJĄ DOJAZDOWĄ, 2 poł. XVII, 2 ćw. XVIII w., 2 poł XIX- 1 poł. XX w., wpisany pod nr 3199 decyzja WKZ w Zielonej Górze z dnia 27.12.1983 r.

WOJNOWO

- PARK w ZESPOLE PAŁACOWO-FOLWARCZNYM, krajobrazowy, poł. XVIII, 2 poł. XIX w., nr rej. 3280 z 06.07.1993

3.4.4 Spis zabytkowych cmentarzy na terenie gminy

CHWALIM

- CMENARZ EWANGELICKI, XVIII (?) - 1945

KARGOWA

- CMENARZ RZYMSKO- KATOLICKI (ul. Kościelna), 1 ćw. XX
- CMENARZ EWANGELICKI i (ul. Szkolna), 2 poł. XIX- 1945
- CMENARZ EWANGELICKI II- GMINNY (ul Polna), 2 poł. XIX-1945

KARSZYN

- CMENARZ PRZYKOŚCIELNY (KOŚCIOŁ PW. ŚW. JADWIGI), 2 poł. XIX

NOWY JAROMIERZ

- CMENARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX

OBRA DOLNA

- CMENARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX

SMOLNO WIELKIE

- CMENARZ PRZYKOŚCIELNY (KOŚCIOŁ PARFIALNY PW. CHRYSZTUSA KRÓLA), XV (?) - XIX, nr rej. L-470/A z 06.12.2011
- CMENARZ EWANGELICKI I, 2 poł. XIX
- CMENARZ EWANGELICKI II (OB. RZYMSKO-KATOLICKI), 2 poł. XIX

STARY JAROMIERZ

- CMENARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX
- CMENARZ ŻYDOWSKI (KARGOWA), 2 poł. XIX- 1944/1945)

WOJNOWO

- CMENARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy:

CHWALIM

- CHWALIM 1 (obszar AZP 59-17/14) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 290/Ar w dniu 12.12.1970
- CHWALIM 2 (obszar AZP 59-17/26) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 301/Ar w dniu 12.12.1970

- CHWALIM 3 (obszar AZP 59-17/28) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 300/Ar w dniu 12.12.1970
- CHWALIM 6 [Obręb WOJNOWO] (obszar AZP 59-17/19) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 299/Ar w dniu 12.12.1970.

DĄBRÓWKA

- DĄBRÓWKA 9 [KLENICA XLIV] (obszar AZP 60-17/9) cmentarzysko i osada kultury łużyckiej (okres Halsztacki), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 590/Ar w dniu 03.10.1973.

KARGOWA

- KARGOWA 1 [obręb STARY JAROMIERZ] (59-18/39) grodzisko wczesnośredniowieczne, wpisane do rejestru zabytków pod numerem L-21/C, dawn. 77/Ar w dniu 15.08.1966.
- KARGOWA 1a (obszar AZP 59-17/101) obozowisko z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 293/Ar w dniu 12.12.1970.
- KARGOWA 2a (obszar AZP 59-17/102) obozowisko z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 292/Ar w dniu 12.12.1970.
- KARGOWA 4 (obszar AZP 59-17/60) obozowisko z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 303/Ar w dniu 12.12.1970.
- KARGOWA 65 (obszar AZP 59-17/99) zespół urbanistyczny- krajobrazowy miasta, XVII- 1 poł. XX w., wpisany do rejestru zabytków nr rej. 3030/A z 20.07.1978 r.

SMOLNO WIELKIE

- SMOLNO WIELKIE 1 (obszar AZP 59-16/59), Grodzisko wczesnośredniowieczne (VI/VII- VIII wiek), wpisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Lubuskiego pod numerem L-47/C, dawn.7/Ar w dniu 03.03.1966.
- SMOLNO WIELKIE 2 (obszar AZP 59-17/3) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 295/Ar w dniu 12.12.1970

WOJNOWO

- WOJNOWO 1 (obszar AZP 58-17/18) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 302/Ar w dniu 12.12.1970
- WOJNOWO 2 (obszar AZP 58-17/9) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 291/Ar w dniu 12.12.1970
- WOJNOWO 3 (obszar AZP 58-17/2) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 294/Ar w dniu 12.12.1970
- WOJNOWO 4 (obszar AZP 58-17/21) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 289/Ar w dniu 12.12.1970
- WOJNOWO 5 (obszar AZP 58-17/20) osadnictwo z epoki kamienia (paleolit i mezolit), wpisane do rejestru zabytków pod numerem 298/Ar w dniu 12.12.1970

3.5.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej z terenu gminy

KARGOWA

- KARGOWA 1 [obręb STARY JAROMIERZ] (59-18/39) - GRODZISKO Wczesnośredniowieczne.

Grodzisko usytuowane jest na terasie nadzalewowej na skraju łąk na lewym brzegu kanału Dźwina. Grodzisko jest dobrze widocznym w terenie wklęsłym, kolistym, wyniesieniem z podkowiastym wałem od strony południowej, o wymiarach około 80 x 90 m. Średnica części centralnej z obwałowaniem wynosi około 50 m. Zachowana wysokość umocnień do 3,5 m. Stanowisko wpisane do rejestru zabytków pod numerem L-21/C, dawn. 77/Ar w dniu 15.08.1966.

SMOLNO WIELKIE

- SMOLNO WIELKIE 1 (obszar AZP 59-16/59) - GRODZISKO Wczesnośredniowieczne (VI/VII- VIII wiek).

Silnie zniwelowane grodzisko pierścieniowate zlokalizowane jest na skraju terasy zalewowej Leniwej Obry. Jest to grodzisko kolisty o średnicy 90-100 m, otoczone fosą od strony północnej. Zachowany wał ma szerokość około 10 m i wysokość 1 m. **Stanowisko** wpisane do rejestru zabytków pod numerem), wpisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Lubuskiego pod numerem L-47/C, dawn.7/Ar w dniu 03.03.1966.

3.5.3 Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych na terenie gminy zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków łącznie z funkcją oraz analizą chronologiczną.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	LICZBA OGÓŁEM	W tym stanowiska wpisane do rejestru zabytków
a. grodziska	2	2
b. osady	341	13
c. cmentarzyska	16	1
d. inne (znaleziska luźne, droga, zespół urbanistyczny nieokreślone)	27	1
Łącznie	386	17

Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych (z uwzględnieniem funkcji) na obszarze gminy Kargowa, ujętych w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w oparciu o kwerendę przeprowadzoną w archiwum LWKZ w Zielonej Górze w latach 2022-2023 r.

Jak wynika z badań archeologicznych prowadzonych na obszarach obejmujących gminę Kargowa, teren ten był intensywnie zasiedlony przez wszystkie okresy, od pradziejów (począwszy od schyłkowego paleolitu) po okres nowożytny, czego egzemplifikacją jest 233 zarejestrowanych tu stanowisk archeologicznych (znajdujących się w wojewódzkiej/gminnej ewidencji zabytków). Stanowiska o znanej lokalizacji oraz archiwalne o przybliżonej lokalizacji stanowią zapewne tylko część wszystkich stanowisk z terenu gminy i powyższe dane mogą ulegać zmianie w toku dalszego archeologicznego rozpoznania terenu.

Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych szczególnie atrakcyjnych dla osadnictwa. Teren gminy Kargowa, położony w znacznej części w obrębie Kotliny Kargowskiej, którą przecina rzeka Obrzyca (Kanał Obry), kierująca swoje wody na zachód do Odry oraz Bruzdy Zbąszyńskiej, z płynącą na północ Gniłą Obrą i rynnami jezior Wojnowskich. Na terenie gminy wyróżniono kilka szczególnych skupisk osadniczych:

- **nad brzegami jezior Wojnowskich oraz wzdłuż doliny Gniłej Obry** (Wojnowo, Smolno Wielkie);
- **w dolinie Obrzycy** (Smolno Wielkie, Chwalim, Kargowa, Stary Jaromierz)
- **fragment wysoczyzny morenowej** na północ od Kargowej (Kępa Wielka).

- fragment Kotliny Kargowskiej w Rejonie Dąbrówki

Pod względem chronologicznym przeważają stanowiska z pozostałościami osadnictwa schyłkowo paleolitycznego i mezolitycznego, zlokalizowane nad brzegiem jezior Wojnowskich oraz wzdłuż Gniłej Obry i na północnym brzegu Obrzycy. Mniej liczne są większe osady i cmentarzyska kultury łużyckiej, przeworskiej oraz wczesnośredniowieczne zlokalizowane w większości na północnym brzegu Obrzycy oraz w Kotlinie Kargowskiej w okolicach Dąbrówki.

Stanowiska późnośredniowieczne i nowożytnie występują przeważnie w pobliżu współczesnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę.

Wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy oraz nawarstwienia kulturowe w obrębie historycznego układu urbanistycznego w Kargowej podlegają ochronie konserwatorskiej w myśl Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku. Część stanowisk znana jest tylko na podstawie danych archiwalnych z końca XIX wieku bądź początków XX wieku, bez dokładnej lokalizacji, określającej zazwyczaj tylko miejscowość. Większość stanowisk rozpoznana jest na podstawie szczegółowych badań powierzchniowych przeprowadzonych w ramach programu konserwatorskiego pod nazwą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jest to jednak rozpoznanie wstępne, przy którym określenie zarówno funkcji, jak i wartości poznawczej stanowiska może ulec zmianie po przeprowadzeniu prac wykopaliskowych. Dodatkowo zasięg stanowiska wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych nie zawsze jest zasięgiem, który dokładnie odpowiada występowaniu pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią. Wyznaczony na mapach obszar stanowiska należy traktować orientacyjnie, może się, bowiem okazać w trakcie realizacji prac ziemnych, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie stanowisk lokalizowanych na podstawie obserwacji powierzchniowych.

Aby zapewnić prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych należy:

- respektować wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wprowadzić zapis zapewniający prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk

archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj. założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków.

Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich prac ziemnych naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków:

W oparciu o prospekcję terenową przeprowadzoną w 2022/2023 roku w związku z przygotowaniem gminnej ewidencji zabytków oraz w 2025 roku, związaną z przygotowaniem Programu, można stwierdzić, że w dobrym stanie zachowania są zlokalizowane na terenie gminy zabytkowe **obiekty sakralne**. Wszystkie poddawane są systematycznym pracom remontowo-konserwatorskim. w ostatnim okresie dzięki pozyskanym dotacjom przeprowadzono remont wieży i elewacji w kościele pw. Św. Maksymiliana Marii Kolbe w **Kargowej** oraz prowadzono prace remontowe w kościele pw. Chrystusa Króla w **Smolnie Wielkim**. Dobry jest stan kościoła pw. Św. Jadwigi w Karszynie, choć wymagający odnowienia elewacji. w dobrym stanie są również znajdujące się w otoczeniu kościołów budynki plebanii czy kostnic. Przykładem mogą tu być dawny dom parafialny, a obecnie szkoła przy ul. Browarnej 3 oraz plebania i kostnica przy kościele pw. Św. Wojciecha w Kargowej, a także plebania (dawniej pastorówka) oraz kostnica (dawniej kaplica grobowa) w Smolnie Wielkim.

Zróżnicowany jest stan zachowania i techniczny znajdujących się na terenie gminy **pałaców** wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie gminy Kargowa. Jako średni ocenić należy stan zachowania **pałacu w Kargowej**. Obiekt zachował oryginalną bryłę, podziały elewacji, kształty otworów oraz detal architektoniczny. Wymieniono pokrycie dachu, natomiast na elewacjach widoczne są ślady zawilgocenia oraz ubytki w stolarce okiennej. Dlatego konieczne jest pilne podjęcie kolejnych prac rewitalizacyjnych i remontowych. Dawny park pałacowy, obecnie miejski jest utrzymany w dobrym stanie. Stan techniczny zachowanych innych obiektów gospodarczych i mieszkalnych w zespole pałacowo-folwarcznym jest na ogół dobry. Dobrym przykładem jest rewitalizowany w ostatniej dekadzie XVIII- wieczny spichlerz wpisany do rejestru zabytków czy XX wieczna stajnia. Jako ogólnie dobry należy ocenić stan wpisanej do rejestru oficyny dworskiej natomiast konieczny jest remonty elewacji. w bardzo dobrym stanie zachowania i technicznym jest modernizowany w ostatniej dekadzie **pałac w Wojnowie**. Otaczający go park krajobrazowy zachował się w pierwotnych granicach. Nie uległy zatarciu jego osie kompozycji i widokowe oraz pierwotny układ

komunikacyjny a starodrzew jest w stosunkowo dobrym stanie. z innych obiektów zlokalizowanych w zespole pałacowo-folwarcznym w stosunkowo dobrym stanie zachowania i technicznym są wpisane do rejestru zabytków gorzelnia, spichlerz oraz drugi spichlerz- obecnie kaplica. Stosunkowo dobry jest również stan zachowania **zespołu folwarcznego w Dąbrówce**, mimo częściowego zatarcia pierwotnej kompozycji. Nie istnieje dziś obiekt tworzący południową pierzeję podwórza, natomiast poszczególne zachowane do dziś budynki gospodarcze i mieszkalne są w stanie dobrym, noszą jednak ślady licznych przebudów. Natomiast w formie szczątkowej zachował się dawny **zespół dworsko-folwarczny w Smolnie Wielkim**.

Dobry jest stan zachowania i techniczny **ratusza w Kargowej**, wpisanego do rejestru zabytków. Zachowała się oryginalna bryła obiektu, podziały elewacji, kształty otworów i częściowo detal architektoniczny.

W ostatnich kilkunastu latach podjęto prace remontowe w znacznej części zabytkowych budynków mieszkalnych położonych zarówno miasta jak i poszczególnych miejscowości w gminie. Zakres prowadzonych, przeważnie przez prywatnych właścicieli lub użytkowników prace remontowych, obejmuje najczęściej wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynków, wymianę pokrycia dachowego. z jednej strony zahamowany został proces degradacji tych obiektów, z drugiej często zatarciu uległ pierwotny wygląd i charakter tych obiektów. Na terenie Kargowej przykładem mogą być wpisane do rejestru zabytków domy przy ul. 27 stycznia w Kargowej, z których większość zachowało pierwotną bryłę i podziały elewacji natomiast często zatarciu uległy kształty otworów i detal architektoniczny. Innym przykładem takiej rewitalizacji są domy przy Placu Berwińskiego 1, ul. Kościelnej 5. z drugiej strony przykładami dobrze przeprowadzonej rewitalizacji mogą być domy przy ul. Dolnej 23, ul. Ogrodowej 3, Pocztovej 4, Rynek 1 i 16a. Obecnie prowadzone modernizacje i remonty zabudowy wiejskiej, stają się także zagrożeniem dla układów ruralistycznych, którego mogą zatrzeć ich historyczny charakter, czego przykładem może być Smolno Wielkie.

Znajdujące się na terenie gminy cztery **cmentarze** rzymsko-katolickie, tj. w Kargowej (przy ulicy Kościelnej), przykościelny w Karszynie, przykościelny i dawny ewangelicki II w Smolnie Wielkim są zadbane i nie wymagają większych prac konserwatorskich. Zróżnicowany jest stan zachowania pozostałych cmentarzy ewangelickich na terenie Gminy. Średni jest stan zachowania cmentarza przy ulicy Szkolnej w Kargowej. Czytelne są jego pierwotne granice natomiast zatarciu uległ

pierwotny podział na kwatery. Nieczytelne są również indywidualne mogiły. Zachowały się pojedyncze nagrobki przyścienne, jednak zniszczeniu uległy umieszczone w nich inskrypcje. Teren cmentarza jest dziś uporządkowany, pozbawiony samosiewów w podszyciu. Natomiast uporządkowania i oczyszczenia z śmieci i samosiewów wymaga cmentarz ewangelicki II (gminny) przy ul. Polnej w Kargowej. w Chwalimiu, słabo czytelny jest układ przestrzenny i kompozycja cmentarza. Teren jest zarośnięty samosiewami drzew i wymaga uporządkowania. Uporządkowania i oznakowania wymagają cmentarze w Nowym i Starym Jaromierzu. Zabezpieczenia wymagają pojedyncze zachowane płyty nagrobne. Dobrze zachowały się cmentarze w Obrze Dolnej i w Wojnowie. Teren obu jest w niewielkim stopniu zarośnięty i uporządkowany. Zabezpieczenia i renowacji wymagają pojedyncze zachowane płyty nagrobne. Żaden nie cmentarz ewangelicki nie jest wpisany do rejestru zabytków. Cmentarze w Obrze Dolnej, Starym Jaromierzu, Smolnie Wielkim i Wojnowie są oznakowane tablicą informacyjną. Zły jest stan zachowania cmentarza żydowskiego na grodzisku w Starym Jaromierzu. Na powierzchni zachowały się tylko pojedyncze fragmenty macew (z napisami w języku niemieckim i hebrajskim), ślady wykopów grobowych i ogrodzenia. Zły jest również ogólny stan zachowania zieleni. Zachowany starodrzew nie tworzy kompozycyjnej całości w postaci np. alei czy szpalerów. Ze względu na specyfikę cmentarzy żydowskich wynikającą z tradycji i prawa judaizmu oraz faktu zachowania w ziemi szczątków ludzkich, teren dawnego kirkutu powinien pozostać zabezpieczony i wyłączony spod jakichkolwiek inwestycji.

Ponieważ **osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne** grupuje się przede wszystkim wokół jezior i wzdłuż cieków wodnych, szczególnie atrakcyjnych dla turystyki i rekreacji, dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowopowstające obiekty mieszkalne i domki letniskowe. Zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych mogą być również wszelkie prace ziemne związane z inwestycjami budowy kanalizacji, wodociągów, linii energetycznych, dróg, obwodnic, zbiorników retencyjnych, regulacją cieków wodnych, eksploatacją kopalni kruszywa, planowanymi zalesieniami.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych, niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez wszystkich inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze

4.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kargowa na lata 2022-2027 z perspektywą do 2030 roku

Strategia Rozwoju Gminy Kargowa na lata 2022-2027 z perspektywą do 2030 roku jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Gminą. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju Gminy w perspektywie do 2030 roku i umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych. Strategia została przyjęta przez Radę Miejską w Kargowej uchwałą XXXV/221/22 w dniu 16 listopada 2022 roku.

W części i *Stan i wyzwania w rozwoju Gminy Kargowa*, we wnioskach dotyczących diagnozy przestrzennej (rozdział 1.), stwierdzono, że potencjał turystyczny gminy opiera się również na jej ciekawej historii i lokalizacją na jej terenie kilku ważnych obiektów zabytkowych o randze ponadregionalnej, wśród których wymieniono pałac, ratusz i kościół poewangelicki w Kargowej. w rozdziale (5) *Analiza SWOT...* wśród silnych stron wymieniono m.in. walory kulturowe w tym obecność zabytków, takie jak plac ratuszowy i rynek wpisanych do rejestru zabytków oraz wydarzenia historyczne związane z Kargową (Powstanie Wielkopolskie, Marsz Śmierci, odegranie hymnu), *jako czynniki budujące i wzmacniające lokalną tożsamość, dające szansę rozwoju oferty kulturalnej i turystycznej*. Wśród słabych stron wymieniono: niezagospodarowanie opuszczonego Dworca PKP w Kargowej oraz brak możliwości zagospodarowania pałacu w Kargowej wynikający z faktu, że znajduje się on w rękach prywatnych.

W części II *Strategiczne kierunki rozwoju Gminy Kargowa* określono misję i wizję gminy Kargowa:

***Gmina Kargowa – rozwój gospodarczo-społeczny, bezpieczeństwo, turystyka
Gmina Kargowa w 2027 roku to Gmina czysta i zielona, integrująca
i inspirująca wszystkie grupy społeczne oraz podtrzymująca ich poczucie
tożsamości lokalnej, wspierająca przedsiębiorczość i zapewniająca wysoki
poziom życia mieszkańców.***

Określono również cele strategiczne i operacyjne, a wśród nich:

- Cel i *Wysoki poziom życia mieszkańców dzięki rozwiniętej infrastrukturze, wysokim poziomie bezpieczeństwa i czystym środowisku, w tym zrównoważony rozwój budownictwa z zachowaniem ładu przestrzennego (1.2)*

- Cel II *Wzrost gospodarczy dzięki wysokiemu poziomowi przedsiębiorczości, szerokiej promocji Gminy oraz bogatej ofercie turystycznej*, w którym wymieniono m. in.: *Rozwój oferty turystycznej i wypoczynkowej w oparciu o walory przyrodniczo-krajobrazowe i historię Gminy (II.3).*

Wśród kierunków działań i oczekiwanych rezultatów odnośnie Celu I.2 wymieniono podjęcie działań zmierzających do zagospodarowania/rewitalizacji byłego Dworca PKP i innych opuszczonych budynków będących własnością gminy. Zagospodarowanie byłego Dworca PKP na usługi społeczne, np. Centrum Inicjatyw Oddolnych i utworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców znalazło się również wśród kierunków celu III.4 (*Integracja międzypokoleniowa i bogata oferta spędzania wolnego czasu*). w odniesieniu do celu II.3 wymieniono m.in.:

- upowszechnienie turystyki rowerowej poprzez opracowanie planu sieci tras rowerowych szlakiem dziedzictwa historycznego Gminy wraz z tablicami informacyjnymi i mapami
- zmierzanie do organizacji spotkań i rekonstrukcji historycznych oraz obchodów uroczystości gminnych kultywujących historię lokalną i regionalną
- renowacja i ochrona gminnych zabytków
- współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie ochrony zabytków oraz innych dóbr kultury, a także kultywowania historii regionu
- kreowanie więzi/tożsamości regionalnej i popularyzacja dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców.

Załącznikiem 1 do Strategii była *Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Kargowa*. Omawiając walory przyrodnicze i turystyczne wśród wyróżnionych zabytków na terenie gminy znalazły się pałac, ratusz, kościół poewangelicki i kościół parafialny pw. Św. Wojciecha w Kargowej, kościół filialny w Karszynie oraz Pałac w Wojnowie.

https://kargowa.pl/wp-content/uploads/2022/05/Strategia_Kargowa.pdf

4.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa (uwarunkowania oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa zostało przyjęte uchwałą nr 0007.28.2024 Rady Miejskiej w Kargowej.

Podstawą obowiązującego dokumentu było Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Kargowa przyjęte uchwałą Nr XVI/105/2000 Rady Miejskiej w Kargowej z dnia 20 grudnia 2000 r. z późniejszymi zmianami.

W części *Uwarunkowania* w rozdziale VI *Środowisko przyrodnicze, w podrozdziale dotyczącym terenów zielonych* wymienione zostały wpisane do rejestru zabytków dwa założenia parkowe przy zespołach pałacowych w Kargowej i Wojnowie oraz dwie zabytkowe aleje w Kargowej i Dąbrówce oraz miejsce pocmentarne obecnie skwer przy ulicy Wolsztyńskiej.

Rozdział VII poświęcony jest środowisku kulturowemu i krajobrazowi. Na wstępie wymieniono uwarunkowania, jakie należy uwzględniać w zagospodarowaniu przestrzennym w nawiązaniu do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z 2023 r. poz. 951):

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Dalej stwierdzono, że zgodnie z art. 19 tej ustawy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- parków kulturowych,
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Wyjaśniono również pojęcie zabytków nieruchomości, do których *zalicza się nie tylko pojedyncze dzieła architektury i budownictwa, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody czy miejsca upamiętniające historyczne wydarzenia, ale również układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane i krajobrazy kulturowe.*

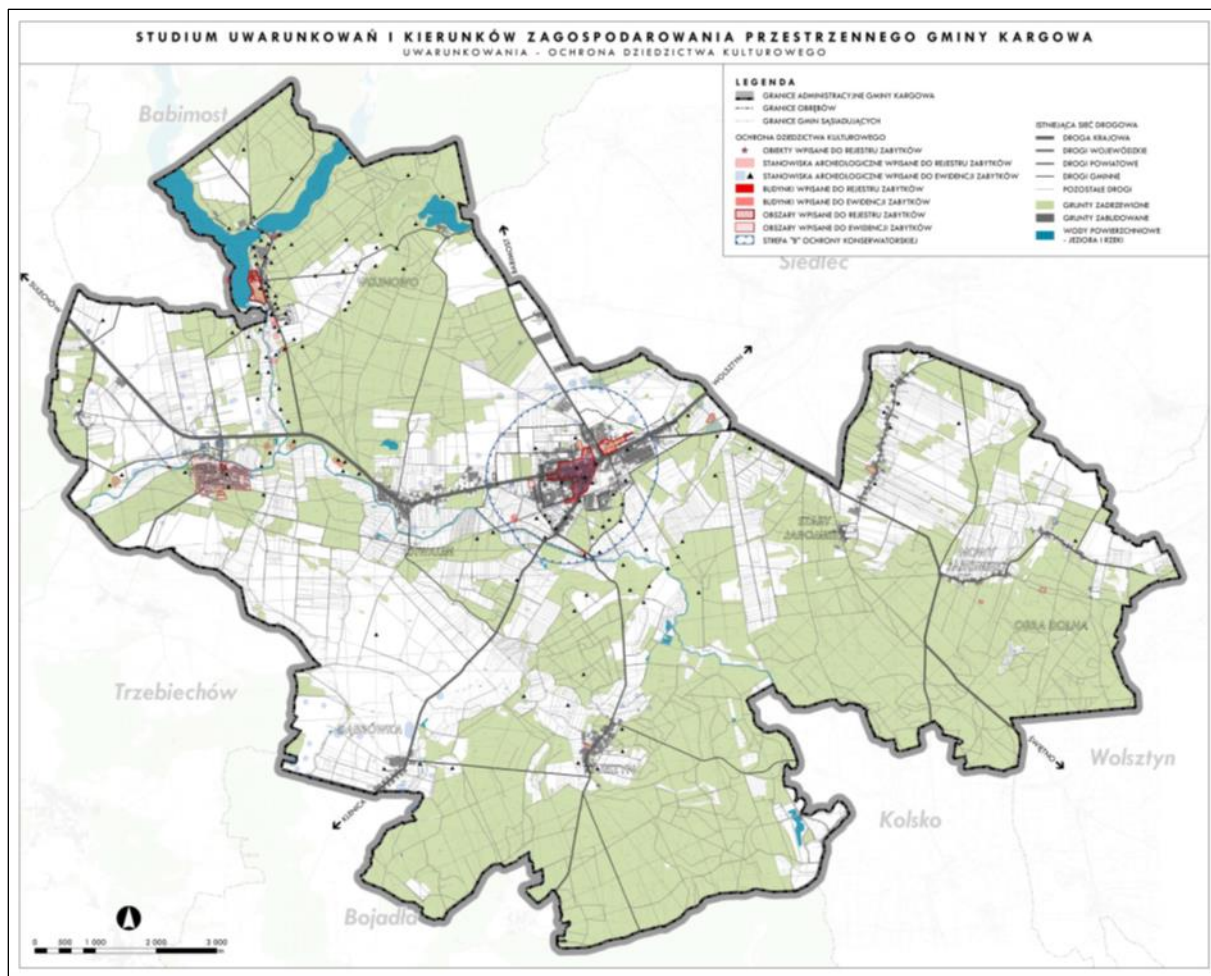
W podrozdziale 7.1 wymieniono w formie tabelarycznej 25 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy. w rozdziale 7.2 zamieszczono tabelę z wymienionymi zabytkami z terenu Gminy, znajdującymi się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków liczącą 67 pozycji. w rozdziale 7.3 przedstawiono wykaz 16 stanowisk archeologicznych z terenu Gminy wpisanych do rejestru zabytków.

W podrozdziale 7.4 wymieniono strefy konserwatorskie wyznaczone w obowiązujących na terenie gminy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- strefa obejmująca zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta Kargowa, wpisany do rejestru zabytków pod nr 3030/A;
- strefa ochrony konserwatorskiej „B” w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa;
- strefa „OW” ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych;
- inne strefy ochrony konserwatorskiej wskazane na Rysunku Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego pt.: Kierunki zagospodarowania przestrzennego – planowana struktura funkcjonalno-przestrzenna.

Załącznikiem graficznym do rozdziału jest mapa Gminy z naniesionymi obiektami/ stanowiskami archeologicznymi/ budynkami wpisanymi do rejestru zabytków, budynkami/ stanowiskami znajdującymi się w ewidencji zabytków, obszarami wpisanymi do rejestru zabytków i znajdującymi się w ewidencji oraz strefy ochrony konserwatorskiej.

W rozdziale VIII *Warunki i jakość życia mieszkańców* w podrozdziale sportu i turystyki wymieniono 10 ścieżek rowerowych i szlaków, z których część obejmuje znajdujące się na terenie gminy obiekty zabytkowe oraz upamiętnia ludzi i wydarzenia w historii Gminy.

Ochrona dziedzictwa kulturowego w gminie Kargowa
(za Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa)

Rozdział X zawierał syntezę uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego w tym zagadnienia poświęcone środowisku kulturowemu. [w podrozdziale znalazł się błędny zapis mówiący o występowaniu na terenie Gminy 15 stanowisk archeologicznych (poprawnie powinno być wpisanych do rejestru zabytków)].

W Załączniku C do części Uwarunkowania znalazło się tabelaryczne zestawienie obiektów przeznaczonych do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków liczące 537 obiektów.

W II tomie Studium *Kierunki*, w rozdziale III *Kierunki zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy*, w tym *tereny wyłączone z zabudowy* w podrozdziale *Szczegółowe kierunki zmian*, określony został kierunek 2 *Rozwój turystyczny gminy poprzez wykorzystanie potencjału przyrodniczo-krajobrazowego i kulturowego oraz atrakcyjnej lokalizacji w regionie*. w syntezie tego kierunku wymieniono m.in. następujące działania:

- *rozbudowa infrastruktury turystycznej i kreowanie spójnego wizerunku regionu oraz produktów turystycznych;*
- *utworzenie ośrodka informacji turystycznej;*
- *promowanie walorów obszarów cennych przyrodniczo poprzez zwiększenie ich dostępności oraz budowę systemu informacji przestrzennej o tych obszarach;*
- *wspieranie lokalnego rzemiosła i usług w sektorze turystycznym oraz promowanie tradycji regionalnych w kształtowaniu wizerunku gminy;*
- *dążenie do rewitalizacji obiektów i obszarów zabytkowych;*
- *rewitalizacja kamienic i rynku w Kargowej oraz estetyczne zagospodarowanie przestrzeni w centrum miasta.*

W rozdziale VI znalazły się szczegółowe ustalenia w zakresie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W podrozdziale 6.1.1. wymieniono podstawowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego. We wstępie stwierdzono:

Utrwalenie wartości dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dziedzictwa archeologicznego jest jednym z podstawowych celów polityki przestrzennej określonej w Studium. Historyczne elementy determinują strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy oraz kształtują jej unikatowy wizerunek. Podejmowane działania ochronne dotyczą zespołów zabudowy, pojedynczych obiektów, zakomponowanych form zieleni oraz miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.

Dalej wymieniono podstawowe zasady ochrony wartości zabytkowych w obszarach dziedzictwa kulturowego, którym należy podporządkować kształtowanie zabudowy oraz zagospodarowanie terenów:

- *zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych;*
- *sporządzenie i realizacja lokalnego (gminnego) programu opieki nad zabytkami;*
- *objęcie obiektów zabytkowych właściwą ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;*
- *wspieranie tworzenia parków kulturowych, ustanawiania pomników historii;*
- *zachowanie i ochrona historycznie ukształtowanych układów urbanistycznych, ruralistycznych oraz kompozycji przestrzennych;*

- *odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych i walorów krajobrazowych, z zachowaniem cech tradycyjnego budownictwa;*
- *wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego w celach turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem szlaków kulturowych;*
- *podporządkowanie wymogom ochrony konserwatorskiej przekształceń zabytkowej zabudowy oraz zagospodarowania terenów;*
- *rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych;*
- *wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących w obszarach zabytkowych i historycznych oraz w ich sąsiedztwie, a także w sąsiedztwie obiektów zabytkowych;*
- *kształtowanie odpowiedniej ekspozycji obiektów o wysokich walorach kulturowych i architektonicznych;*
- *ograniczanie lokalizowania nadziemnej infrastruktury technicznej w sąsiedztwie obiektów zabytkowych lub w obszarach zabytkowych i historycznych.*

W dalszej części tego podrozdziału zaprezentowano obszary i obiekty zabytkowe na terenie Gminy wpisane do rejestru i ewidencji zabytków objęte ochroną na podstawie przepisów odrębnych i określono ogólne zasady ich dotyczące:

- *obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków należy przewidzieć do trwałej adaptacji, z zachowaniem ich tradycyjnych dla miejsca form i faktur;*
- *adaptacja i modernizacja powinna odbywać się na zasadach zapewniających zachowanie istotnych dla miejscowej tradycji form architektonicznych, proporcji i gabarytów, detalu, materiałów i faktur wypraw zewnętrznych;*
- *wszelkie działania dotyczące zmiany gabarytów, zmian w sposobie dyspozycji i artykulacji elewacji, – czyli takie, które mogą mieć wpływ na stan zachowania lub zmianę wyglądu obiektów:*
 - * znajdujących się w rejestrze zabytków – wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,*
 - ** znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków – wymagają konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;*
- *ewentualna konieczność rozbiórki zabytku włączonego do ewidencji powinna być przeprowadzona zgodnie z przepisami odrębnymi.*

Kolejny podrozdział (6.1.3.) dotyczył zaewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. Stwierdzono, że w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figuruje ponad 200 stanowisk archeologicznych, w tym 15 wpisanych do rejestru zabytków. Ich lokalizację umieszczono w Załączniku „A” do Studium. w odniesieniu do stanowisk archeologicznych postuluje się pozostawienie terenów, na których stwierdzono ich obecność, jako niezabudowanych, a zmiana zagospodarowania tych terenów winna być poprzedzona badaniami archeologicznymi. Dopiero ich wyniki, zadecydują o dopuszczalnym zakresie działalności inwestycyjnej. Na prowadzenie badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Stwierdzono również, że dla ochrony stanowisk archeologicznych w zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy stosować następujące zasady:

- wskazanie stanowisk w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;
- prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu badań, bądź przy udziale archeologa, z możliwością zmiany nadzoru archeologicznego na badania archeologiczne w przypadku odkrycia zachowanych obiektów archeologicznych i architektonicznych na zasadach przepisów odrębnych;
- możliwość odstąpienia od w/w czynności w przypadkach uzgodnionych z organem ds. ochrony zabytków.

W kolejnym podrozdziale zaprezentowano obowiązujące strefy ochrony konserwatorskiej wraz z opisem (patrz tabela poniżej).

LP.		Nr uchwały MPZP	Strefy ochrony konserwatorskiej obowiązujące na mocy uchwalonych MPZP - ustalenia
1.	XXIV/143/05 z 29.09.2005 r.	B	Obszar objęty planem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa. Na obszarze objętym planem ochrona zabytków obejmuje: 1) zapewnienie przez inwestora nadzoru archeologicznego w trakcie prac ziemnych, 2) uzyskanie pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na lokalizację nowych obiektów, przebudowy i rozbudowy obiektów istniejących,

			<p>3) zakaz lokalizacji obiektów i urządzeń o charakterze dominant, posiadających negatywny wpływ na ekspozycję zespołu miejskiego w krajobrazie np. wież telefonii komórkowej itp.,</p> <p>4) zakaz stosowania pokryć dachów z blachy dachówkopodobnej oraz okładzin ścian z paneli PCV.</p>
2.	IX/55/07 z 04.06.2007 r.	B	<p>Część obszaru objętego planem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa.</p> <p>Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej B ochrona zabytków obejmuje:</p> <p>1) zapewnienie przez inwestora nadzoru archeologicznego w trakcie prac ziemnych;</p> <p>2) konsultowanie i uzgadnianie z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:</p> <p>a) budowy nowych obiektów kubaturowych,</p> <p>b) wyburzeń obiektów istniejących,</p> <p>c) przebudowy, rozbudowy i remontów obiektów istniejących,</p> <p>d) zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych,</p> <p>e) prowadzenia wszelkich prac ziemnych,</p> <p>f) realizacji kolorystycznych, wprowadzania małej architektury, oświetlenia, zmiany nawierzchni,</p> <p>g) lokalizacji reklam;</p> <p>3) zakaz lokalizacji obiektów i urządzeń o charakterze dominant, posiadających negatywny wpływ na ekspozycję zespołu miejskiego w krajobrazie np. wież telefonii komórkowej itp.;</p> <p>4) zakaz stosowania pokryć dachów z blachy dachówkopodobnej oraz okładzin ścian z paneli PCV.</p>
3.	0007.221.2013 z 18.02.2013 r.	-	Cały obszar planu znajduje się w granicach „Zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa” (nr rej. 3030/A), w jego zasięgu należy uwzględnić przepisy odrębne.
4.	0007.371.2014 z 13.11.2014 r.	B	Teren objęty planem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa.

5.	0007.203.2021 z 20.09.2021 r.	-	Cały obszar planu znajduje się w granicach obszaru ochrony krajobrazowej zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa wpisanego do rejestru zabytków z dnia 20 lipca 1978 r. pod nr 3030, w granicach, którego ustala się: a) nakaz uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie robót budowlanych, b) zakaz krycia dachów blachodachówką, c) zakaz sytuowania zabudowy zakłócającej ekspozycję zabytkowego centrum miasta, o formach i kubaturze obcych historycznie ukształtowanej przestrzeni.
6.	0007.204.2021 z 20.09.2021 r.	OW	Dla części obszaru objętego planem wprowadza się strefę „OW” ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, w której dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi mają zastosowanie przepisy odrębne w zakresie ochrony zabytków.
7	0007.247.2022 z 21.03.2022 r.	-	Cały obszar planu znajduje się w obszarze objętym ochroną krajobrazową zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa, wyznaczonym w decyzji o wpisie do rejestru zabytków, pod nr 3030 z dn. 20.07.1978 r., objętym ochroną prawną na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. w zakresie zamierzeń inwestycyjnych, obowiązują przepisy odrębne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przepisy Prawa budowlanego odnoszące się do obiektów i obszarów zabytkowych.

Strefy ochrony konserwatorskiej
(za Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Kargowa

W dalszej części opisano ogólne zasady ochrony konserwatorskiej (w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) opisano poniżej:

- w strefie A obejmującej zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta Kargowa, wpisany do rejestru zabytków pod nr 3030/A, wszystkie prace prowadzone na jego obszarze należy wykonywać zgodnie z przepisami odrębnymi wynikającymi z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- w strefie B ochrony konserwatorskiej, w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta

Kargowa, należy konsultować przebudowę obiektów zabytkowych, lokalizację nowych obiektów i korektę układu przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- w strefie OW ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych.

4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie Miasta i Gminy Kargowa obowiązuje obecnie 22 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (stan na 30.10.2025 r).

L.p.	Nr MPZ P	Obręby	Uchwała w sprawie	Nr Uchwały Rady Miejskiej w Kargowej (Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego)
1	002	WOJNOWO	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 151/2 (obręb Wojnowo, Gmina Kargowa)	XXII/162/02 z dnia 09.02.2002 r. (nr 32, poz. 405 z 15.03.2002 r.)
2	003	STARY JAROMIERZ , MIASTO KARGOWA KARSZYN, CHWALIM, SMOLNO WIELKIE	W sprawie zamiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kargowa w obrębach: Stary Jaromierz, Miasto Kargowa (obręb 1), Karszyn, Chwalim, Smolno Wielkie dotyczące trasy przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia.	XXII/161/02 z dnia 09.02.2002 r. (nr 32, poz. 404 z 15.03.2002 r.)
3	004	WOJNOWO	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego osiedla budownictwa letniskowego i jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej w Wojnowie.	XXIV/169/02 z dnia 26.04.2002 r. (nr 57, poz. 701 z 18.06.2002 r.)

4	005	WOJNOWO	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kargowa dla terenu przy ul. Klonowej i Źródlanej	XXIII/164/02 z dnia 28 marca 2002 r. (nr 50, poz. 601 z 05.05.2002 r.)
5	007	KARGOWA	W sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kargowa w obrębie 3 dla terenu położonego przy ul. Sportowej	XXVI/185/02 z dnia 12.07. 2002 r. (nr 74, poz. 995 z 26.07.2002 r.)
6	008	KARGOWA	W sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kargowa w obrębie 2 dla terenu położonego przy ul. Zielonej	XXVI/186/02 z dnia 12. 07. 2002 r. (nr 74, poz. 996 z 26.07.2002 r.)
7	009	SATARY JAROMIERZ	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa obejmującej teren w obrębie Stary Jaromierz	XXVI/187/02 z dnia 12.07.2002 r. (nr 74, poz. 997 z 26.07.2002 r.)
8	010	KARGOWA	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kargowa obejmujący teren ulic: Przemysłowej, Piaskowej i Zielonej	XXIV/143/05 z dnia 29.09.2005 r. (nr 88, poz. 1486 z 25.11.2005 r.)
9	011	KARSZYN	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki nr ewid. 169/1, 171/1 oraz część działki nr ewid. 187/4 położone w obrębie Karszyn	XXX/183/06 z dnia 28.04.2006 r. (nr 46, poz. 1053 z 27.06.2006 r.)
10	012	KARGOWA WOJNOWO	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obrębu 1 miasta Kargowa	IX/55/07 z dnia 04.06.2007 r.

			i części obrębu Wojnowo na terenie gm. Kargowa	(nr 71, poz. 1110 z 11.07.2007 r.)
11	013	KARSZYN	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa obejmujący teren w obr. Karszyn	0007.46.2011 z dnia 15.06.2011 r. (nr 86, poz. 1717 z 09.08.2011 r.)
12	014	GMINA KARGOWA	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie przebiegu linii elektroenergetycznej 110 kV w gminie Kargowa	0007.181.2012 z dnia 20.08. 2012 r. (poz. 1615 z 03.09.2012 r.)
13	015	KARGOWA	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kargowa	0007.221.2013 z dnia 18.02.2013 r. (poz. 615 z 27.02.2013 r.)
14	016	CHWALIM, SMOLNO, WIELKIE, DĄBRÓWK A, KARSZYN	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kargowa dla terenów położonych w obrębach: Chwalim, Smolno Wielkie, Dąbrówka i Karszyn.	0007.232.2013 z dnia 18 lutego 2013 r. (poz. 613 z 26.02.2013 r.)
15	017	KARGOWA	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kargowa, obejmującego tereny w obrębie miasta Kargowa	0007.371.2014 z dnia 13.11. 2014 r. (poz. 2185 z 19.11.2014 r.)
16	018	KARGOWA	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenów w obrębie geodezyjnym 1 miasta Kargowa	0007.203.2021 z dnia 20.09.2021 r. (poz. 2125 z 13.10.2021 r.)
17	019	WOJNOWO	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania	0007.204.2021 z dnia 20.09.2021 r.

			przestrzennego działki nr 151/7 w obrębie geodezyjnym Wojnowo	(poz. 1939 z 24.09.2021 r.)
18	020	OBRA DOLNA STARY JAROMIERZ	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenów w obrębach geodezyjnych Obra Dolna i Stary Jaromierz	0007.210.2021 z dnia 18.10.2021 r. (poz. 2146 z 21.10.2021 r.)
19	021	KARGOWA	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenu w obrębie geodezyjnym 1 miasta Kargowa	0007.247.2022 z dnia 21.03.2022 r. (poz. 708 z 31.03.2022 r.)
20	022	KARGOWA WOJNOWO	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenów w obrębach geodezyjnych 1 miasta Kargowa, Wojnowo	0007.328.2023 z dnia 14.04.2023 r. (poz. 1293 z 8.05.2023 r.)
21	024	STARY JAROMIERZ	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenów w obrębie geodezyjnym Stary Jaromierz	0007.391.2024 z dnia 19.02.2024 r. (poz. 798 z 12.03.1924 r.)
22	025	CHWALIM	W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenów w obrębie geodezyjnym Chwalim	0007.39.2024 z dnia 21.10.2024 r. (poz. 2478 z 29.10 2024 r.)

Niemal we wszystkich uchwałach, przyjętych przez Radę Miejską w Kargowej, także przyjętych przed wejściem Ustawy z 2003 roku w przepisach ogólnych lub szczegółowych znajdują się paragrafy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Poniżej przytoczono przykładowe zapisy:

Przed przystąpieniem do realizacji odcinków inwestycji wchodzących w kolizję ze stanowiskami archeologicznymi należy przeprowadzić ratownicze badania wykopaliskowe w uzgodnieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Na

pozostałych Odcinkach prace ziemne należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym w uzgodnieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (MPZP003-XXII/161/02 z dnia 09.02.2002 r.).

1. Obszar objęty planem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej w granicach 1 km od terenu objętego decyzją o wpisie do rejestru zabytków pod nr 3030 zespołu urbanistyczno – krajobrazowego miasta Kargowa.

2. Na obszarze objętym planem ochrona zabytków obejmuje:

- zapewnienie przez inwestora nadzoru archeologicznego w trakcie prac ziemnych,*
- uzyskanie pozwolenia Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na lokalizację nowych obiektów, przebudowy i rozbudowy obiektów istniejących,*
- zakaz lokalizacji obiektów i urządzeń o charakterze dominant, posiadających negatywny wpływ na ekspozycję zespołu miejskiego w krajobrazie np. wież telefonii komórkowej itp.,*
- zakaz stosowania pokryć dachów z blachy dachówkopodobnej oraz okładzin ścian z paneli PCV.*

3. Obowiązują zasady kształtowania nowej zabudowy zgodnie z rozdziałem 2 i 6 niniejszej uchwały (MPZP 010- XXIV/143/05 z dnia 29.09.2005 r.).

Ustala się obowiązek uzgadniania z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zakres wszelkich prac ziemnych prowadzonych w obszarze inwestycji (MPZP 013-0007.46.2011 z dnia 15.06.2011 r.).

Cały obszar planu znajduje się w granicach „Zespołu urbanistyczno – krajobrazowego miasta Kargowa” (nr rej. 3030/A), w jego zasięgu należy uwzględnić przepisy odrębne (MPZP 015- 0007.221.2013 z dnia 18.02.2013 r.).

1) Obszar ochrony krajobrazowej zespołu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Kargowa wpisanego do rejestru zabytków z dnia 20 lipca 1978 r. pod nr 3030;

2) na obszarze wymienionym w pkt 1:

- nakaz uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie robót budowlanych,*
- zakaz krycia dachów blachodachówką,*
- zakaz sytuowania zabudowy zakłócającej ekspozycję zabytkowego centrum miasta, o formach i kubaturze obcych historycznie ukształtowanej przestrzeni (MPZP 018-0007.203.2021 z 20.09.2021).*

1) na terenie objętym opracowaniem znajduje się stanowisko archeologiczne Chwalim 13 (AZP 59-17/34) ślad osadniczy z okresu późnego średniowiecza i nowożytności, które ujęte jest w wojewódzkiej oraz gminnej ewidencji zabytków;

2) w przypadku prowadzenia prac ziemnych na obszarze w/w stanowiska, mają zastosowanie przepisy odrębne;

3) w przypadku odkrycia w toku prac budowlanych obiektów lub przedmiotów o cechach zabytkowych, jak i prowadzenia ratowniczych badań archeologicznych, określają przepisy odrębne (MPZP 025- 0007.39.2024 z dnia 21.10.2024 r.).

4.5. Uwarunkowania wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Kargowa na lata 2023- 2030.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Kargowa na lata 2023-2030 został przyjęty uchwałą nr 0007.397.2024 z dnia 18.03.2024 roku. Program został opracowany na podstawie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2021 r. poz. 485).

W części wstępnej Programu (rozdział 1) zdefiniowano pojęcie rewitalizacji zgodnie z jego brzmieniem w ustawie.

...rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

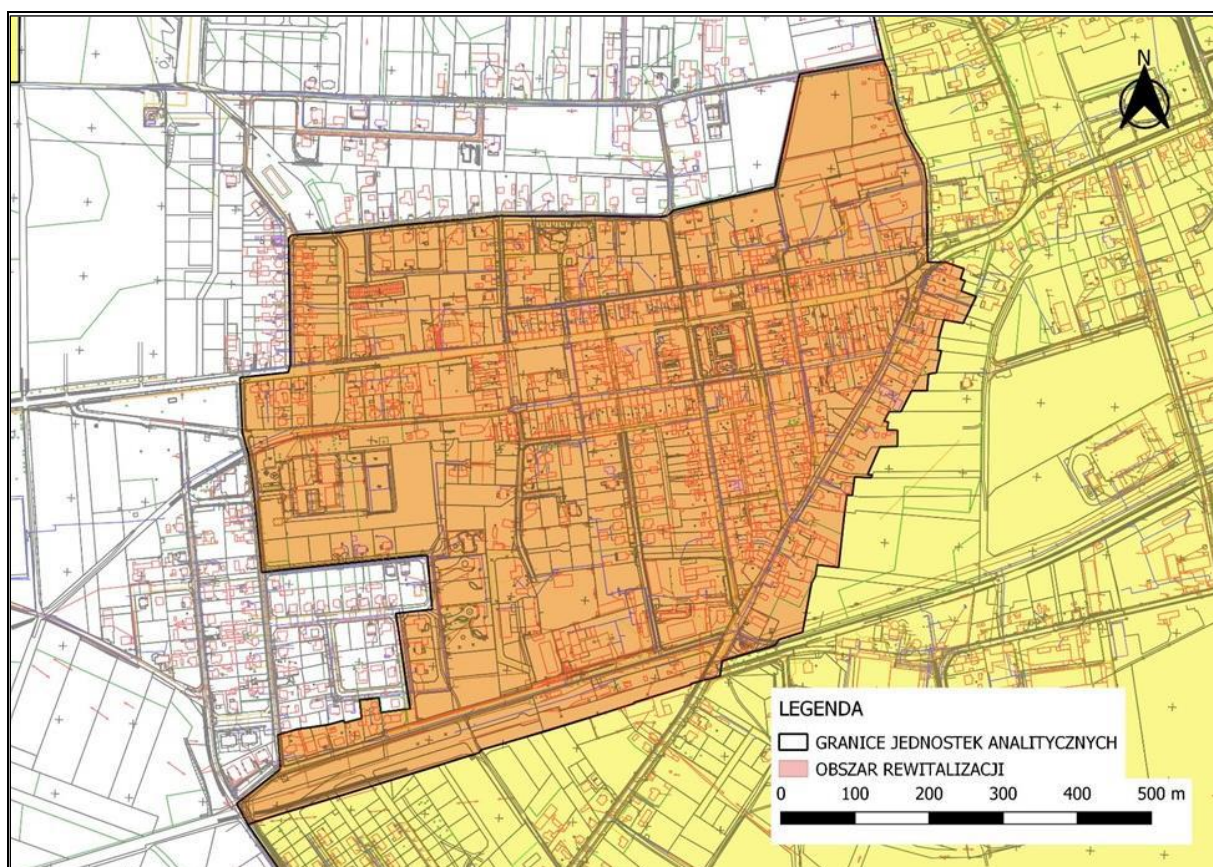
Program stanowi narzędzie umożliwiające prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji, który został wyznaczony uchwałą nr L/360/2023 Rady Miejskiej Kargowa z dnia 18 stycznia 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Kargowa.

W rozdziale 2 *Delimitacja obszaru rewitalizacji*, dokonano podziału obszaru gminy na 11 jednostek analitycznych obejmujących 3 obszary na terenie miasta tj. Kargowa 1, Kargowa 2, Kargowa 3 oraz Chwalim, Dąbrówka, Smolno Wielkie, Karszyn, Wojnowo, Nowy Jaromierz, Obra Dolna, Stary Jaromierz. Następnie zebrano i obliczono dla tych jednostek wskaźniki opisujące sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Na podstawie przeprowadzonych szczegółowych analiz, jako obszar rewitalizacji w Gminie Kargowa wskazano jednostkę analityczną Kargowa 1, obejmujący centralny obszar miasta. w uzasadnieniu stwierdzono, że:

Jednostka wybrana została ze względu na istotność z punktu widzenia rozwoju lokalnego, znaczne natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej, występowanie negatywnych zjawisk przynajmniej w dwóch pozostałych sferach. Należy również podkreślić dużą koncentrację mieszkańców na niewielkiej powierzchni jednostki oraz lokalizację na jej terenie głównych instytucji administracyjnych, społecznych, oświatowych czy kulturalnych Gminy m.in.: Zespół Szkolno-Przedszkolny (Szkoła Podstawowa im. Kpt. Więckowskiego i Przedszkole

Publiczne), Urząd Miejski w Kargowej, Gminne Centrum Kultury, oddziały Banków Spółdzielczych, Urząd Pocztowy, Ośrodek Pomocy Społecznej, Ochotnicza Straż Pożarna, Kościół św. Wojciecha, Kościół św. Maksymiliana Kolbe, a także inne usługi służące lokalnej społeczności.

Na obszarze rewitalizacji Kargowa 1 znalazły się ulice: ul. 27 Stycznia, ul. Browarna, ul. Dworcowa, ul. Górna (częściowo), ul. Kapitana Więckowskiego, ul. Kasztanowa (częściowo), ul. Klonowa, ul. Kościelna (częściowo), ul. Kościuszki, ul. Kwiatowa, ul. Mickiewicza (częściowo), ul. Nowa, ul. Ogrodowa, ul. Paukszty (częściowo), ul. Piaskowa (częściowo), ul. Plac Berwińskiego, ul. Poczтовая, ul. Polna (częściowo), ul. Poprzeczna, ul. Przemysłowa, ul. Różana, ul. Rynek, ul. Słodowa, ul. Stroma (częściowo), ul. Sulechowska (częściowo), ul. Szkolna, ul. Zielona, ul. Źródlana (częściowo) (patrz rycina poniżej).

Mapa obszaru rewitalizacji Kargowa 1 (za Gminnym Programem Rewitalizacji).

w rozdziale 3 Programu przeprowadzono szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji. Odnotowano, że na obszarze rewitalizacji zlokalizowanych jest kilkadziesiąt obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków lub/i ujętych w Gminnej

Ewidencji Zabytków oraz 9 zabytków (stanowisk) archeologicznych. Przedstawiono ich listę wraz z załącznikiem graficznym w formie mapy. w dalszej części analizowano przyczyny degradacji obszaru w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno- funkcjonalnej i technicznej. Odnosząc się do dwóch ostatnich sfer wśród obiektów negatywnie wpływających na estetykę obszaru rewitalizacji wskazano Rynek w Kargowej, budynek dawnego dworca PKP oraz budynek po dawnej gazowni [obiekty będące własnością lub współwłasnością miasta], a także znajdujący się w rękach prywatnych pozostałości po dawnej fabryce słodyczy Goplana. Podkreślano także nienajlepszą kondycję techniczną wspomnianych obiektów.

Efektem przeprowadzonej w terenie rewitalizacji wizji, zidentyfikowano również problem dużej liczby pozostałych obiektów komunalnych wymagających remontów lub przebudowy, w tym termomodernizacji i dostosowania do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Stan techniczny budynków pełniących funkcje mieszkań komunalnych i socjalnych wymaga w znacznym stopniu przeprowadzenia takowych działań. Dostrzega się problem niedostatecznego stanu elewacji zewnętrznej oraz niedostatecznych rozwiązań niwelujących dostępność do obiektów.

W dalszej części wskazano potencjalne możliwości wykorzystania rewitalizowanych obiektów i przestrzeni.

W rozdziale 4 została zdefiniowana wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji.

W rozdziale 5 zostały zaprezentowane główne cele i kierunki rewitalizacji, które będą osiągnięte poprzez realizację konkretnych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Wśród nich wymieniono m.in.:

W ramach celu 1 *Świadomi i aktywni mieszkańcy Kargowej:*

- *Pobudzanie aktywności mieszkańców na rzecz najbliższego otoczenia* (kierunek 1.2)
- *Zwiększenie przywiązania mieszkańców Kargowej do aktualnego miejsca zamieszkania* (kierunek 1.5)

W ramach celu 3 *Kargowa miejscem zadbanym, bezpiecznym, funkcjonalnym, ekologicznym i atrakcyjnym:*

- *Poprawa reprezentatywności ważnych przestrzeni w obszarze rewitalizacji, w tym Rynku Miejskiego* (kierunek 3.5)

W rozdziale 6 przedstawiono opis powiązań Gminnego Programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

W rozdziale 7 znalazła się lista planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z opisem:

Projekt zintegrowany nr 1 „*Następna stacja? Rewitalizacja*” przewiduje adaptację dworca i terenu pokolejowego w Kargowej na realizację zadań i udostępnienie przestrzeni publicznej dla jednostek samorządowych i organizacji pozarządowych w zakresie realizowanych prac zaplanowano przebudowę budynku dawnego dworca, *której celem będzie poprawa stanu technicznego, poprzez przeprowadzenie termomodernizacji budynku, a także prac budowlanych dotyczących dachu i pomieszczeń. Pomieszczenia dostosowane zostaną do pełnienia nowych funkcji społecznych i kulturalnych, zwiększona zostanie dostępność obiektu dla osób ze szczególnymi potrzebami, polepszeniu ulegnie także ogólna estetyka budynku (moduł I).* Zaplanowano również aranżację terenu wokół dworca na funkcje rekreacyjne i społeczne (moduł II), a także adaptację budynku dawnego magazynu spedycyjnego do celów kulturalno-społecznych (moduł III). Szacowany koszt prac w module I wynosi 3500 000 złotych, a czas realizacji przewidziano na lata 2024- 2027, w module II- 500 000 w latach 2024-2027, a w module III – 500 00 w latach 2025-2030.

Projekt zintegrowany 2 *Dodajemy gazu działaniom społecznym* przewiduje adaptację części budynku dawnej gazowni w Kargowej na potrzeby Ośrodka Pomocy Społecznej w Kargowej. w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej celem przedsięwzięcia jest poprawa stanu technicznego obiektu i jego najbliższego otoczenia. w ramach modułu I (*Działania infrastrukturalne*), planowana jest przebudowa budynku i jego najbliższego otoczenia. Zakres prac będzie obejmował m. in.: termomodernizację budynku, prace budowlane i dostosowanie pomieszczeń do pełnienia nowych funkcji; poprawę estetyki i funkcjonalności przestrzeni wokół obiektu. Pierwszym etapem będą prace przygotowawcze obejmujące opracowanie audytu energetycznego, opracowanie dokumentacji projektowej dotyczącej remontu budynku oraz adaptacji budynku do pełnienia nowych funkcji z uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami. Kolejnym etapem będą prace budowlane, a w tym: osuszenie budynku i zabezpieczenie przed zawilgoceniem; termomodernizacja, w tym zastosowanie odnawialnych źródeł energii; odnowę dachu, wymiana stolarki drzwiowej i okiennej; przebudowę i adaptacja pomieszczeń, przebudowę/wymianę instalacji elektrycznej, gazowej, wodociągowej oraz

wymianę źródła ciepła; dostosowanie obiektu do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Szacowany koszt prac w module i wynosi 3 000 000 złotych, a czas realizacji przewidziano na lata 2024- 2026.

Projekt zintegrowany 3 *Kargowa reprezentatywna* przewiduje odnowę Rynku Miejskiego i stworzenie platformy do wspólnej promocji działań społecznych, kulturalnych i sportowych. Planowane przedsięwzięcie obejmuje rynek miejski wraz z przyległymi drogami. w ramach niniejszego przedsięwzięcia planuje się prace remontowe z zakresu wymiany pokrycia placu i parkingów oraz wprowadzenie większej ilości różnorodnej zieleni, bardziej funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni otwartej w celu zwiększenia atrakcyjności rynku. Zakłada się, że działania wpłyną na całkowite rozwiązanie lub stopniową niwelację skali pojawiających się problemów oraz na ponowne ożywienie tejże przestrzeni. w ramach modułu i (*Prace infrastrukturalne na Rynku Miejskim*) planowana jest m.in. wymiana nawierzchni na płyty granitowe, przebudowa parkingu i utworzenie zielonych wysp. Ponieważ teren objęty przebudową jest zlokalizowany na terenie historycznego zespołu urbanistyczno- krajobrazowego miasta Kargowa wpisanego do rejestru zabytków oraz z uwagi na wartość historyczną i zabytkową miejsca Lubuski Wojewódzki Konserwator ustalił w decyzji zezwalającej na przeprowadzenie robot dodatkowe warunki. Prac powinny być prowadzone pod nadzorem konserwatorskim w celu właściwego prowadzenia robót budowlanych, zgodnie z zasadami ochrony zabytków. Nałożono także na Gminę Kargowa obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych na zlokalizowanym w miejscu planowanych prac stanowisku archeologicznym, ze względu na konieczność ochrony warstw kulturowych, które mogłyby zostać naruszone podczas robót ziemnych. Szacowany koszt prac w module i wynosi 4 500 000 złotych, a czas realizacji przewidziano na lata 2023-2027.

Wśród innych działań zaplanowano przedsięwzięcie uzupełniające nr 1. Pamiętając *i łącząc*, którego celem jest organizacja wydarzeń propagujących lokalną historię. Na miejsce organizacji części wydarzeń planuje się plac Berwińskiego w Kargowej w sąsiedztwie Pomnika Bohaterów Powstania Wielkopolskiego oraz inne miejsca ważne dla lokalnej historii, zaproponowane przez przedstawicieli współpracujących z Gminą organizacjami pozarządowych oraz jednostek organizacyjnych Gminy. Szacowana wartość przedsięwzięcia to 40 000 złotych.

W kolejnych rozdziałach Programu zostały omówione m.in.: komplementarność przedsięwzięć rewitalizacyjnych (rozdział 9), ramy finansowe (rozdział 10), wdrażanie Programu (rozdział 10), partycypacja społeczna (rozdział 11) oraz system monitorowania i oceny (rozdział 12).

4.6. Uwarunkowania wynikające z uchwały Rady Miejskiej w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na terenie gminy Kargowa.

Uchwała Rady Miejskiej w Kargowej Nr 0007.311.2014 z dnia 17 lutego 2014 w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 2014 r. poz. 485) z późniejszymi zmianami wprowadzonymi uchwałami Rady Miejskiej w Kargowej nr 0007.349.2023 z dnia 18 września 2023 r. oraz nr 0007.371.2023 z dnia 18 grudnia 2023 r., reguluje szczegółowe kryteria i zasady przyznawania dotacji celowej z budżetu gminy na prace konserwatorskie restauratorskie i budowlane przy obiekcie zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja, może sięgać w uzasadnionych przypadkach 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

W oparciu o tą uchwałę, w ostatnich latach przyznano dotacje na:

- Remont wieży i elewacji kościoła pw. Św. Maksymiliana Marii Kolbe w Kargowej (w latach 2024-2025 dotacja wyniosła 1 020 000 zł),
- Remont kościoła pw. Chrystusa Króla w Smolnie Wielkim (w latach 2024-2025- 244 526 złotych).

4.7. Uwarunkowania wynikające z Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Kargowa.

Plan został przygotowany przez Burmistrza Kargowej i pozostaje on w fazie uzgodnień z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

4.8. Uwarunkowania wynikające ze Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Kargowa.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Kargowa jest aktualizowana na bieżąco, w załączniku do uchwały Rady Miejskiej w Kargowej 0007.118.2025 z dnia 15 września

2025 r., zostały wymienione wydatki bieżące ponoszone przez Gminę, w tym te, które bezpośrednio lub pośrednio związane są z opieką nad zabytkami. Wśród zadań (celów) wymieniono:

- Budowę kanalizacji sanitarnej w Wojnowie (lata 2022-2025)
- Modernizację budynku byłego Dworca w Kargowej (lata 2024-2027)
- Modernizację budynku byłego zakładu gazowniczego w Kargowej (lata (2024-2026)
- Remont wieży i elewacji kościoła pw. Św. Maksymiliana Marii Kolbe w Kargowej- dotacja (2024-2025).
- Remont kościoła pw. Chrystusa Króla w Smolnie Wielkim- dotacja (2024-2025)

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

5.1. Wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- a / uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- b/ zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- c/ wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- d/ podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- e/ określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- f/ podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

5.2. Wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Kargowa na lata 2022-2027 z perspektywą do 2030 roku

Patrz pkt. 4.2

5.3. Wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Kargowa na lata 2023- 2030.

Patrz pkt.4.5

5.4. Uwarunkowania wynikające ze Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Kargowa.

Patrz pkt. 4.8

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Gmina Kargowa będzie dążyła do stosowania szczegółowych zasad ochrony poszczególnych grup zabytków podlegających ochronie konserwatorskiej, występujących na jej terenie.

Dla obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków zaleca się:

1. wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, renowacyjne i rewaloryzacyjne przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi;
2. zakaz lokalizacji, wszelkich inwestycji mogących przyczynić się do pogorszenia wyglądu obiektów i zespołów budowlanych, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły, które również mogą silnie ingerować w krajobraz kulturowy oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru otoczenia zabytkowego ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji typu: wiatraki, stacje bazowe telefonii komórkowej, reklamy wielkoformatowe;
3. wszelkie prace sanacyjno-porządkowe i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków, a także wydzielenie działek i lokalizacja nowych obiektów wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi.

Dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się:

- 1) nakaz zachowania bryły budynku i kształtu dachu;
- 2) w przypadku budynków z elewacjami ceglanymi lub dekoracją architektoniczną zakaz zastosowania zewnętrznego ocieplenia ścian;
- 3) odnośnie wyglądu elewacji zewnętrznych (szczególnie elewacji frontowej) nakaz zachowania lub odtworzenia na podstawie zachowanych elementów bądź ikonografii detalu architektonicznego, także układu i kształtu okien;

- 4) zachowanie historycznych pokryć dachowych (np. dachówka, papa) i wykluczenie pokryć typu blacha dachówkopodobna, blacha trapezowa, gont papowy;
- 5) odnośnie kolorystyki elewacji nakaz nawiązywania do historycznych tendencji kolorystycznych występujących na danym terenie;
- 6) zakaz instalowania reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku oraz osie widokowe na obiekty zabytkowe;
- 7) wszelkie prace budowlane, konserwatorsko-restauratorskie mogące zmienić wygląd zabytku ujętego w gminnej ewidencji zabytków powinny być konsultowane z wojewódzkim konserwatorem zabytków, czy nie prowadzą one do jego zniszczenia lub/i całkowitego przekształcenia.

Dla wszystkich budynków zlokalizowanych na terenie strefy historycznego układu urbanistycznego miasta Kargowa wpisanego do rejestru zabytków oraz ujętego w gminnej ewidencji zabytków:

Zastosowanie mają przepisy art. 39 ust. 3 Ustawy Prawo budowlane (Dz. U. 2025. 418 z 6 marca 2025 r.):

„W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Odnośnie inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się:

- 1/ konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej w zakresie usytuowania skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- 2/ utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości;
- 3/ zachowanie historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni;
- 4/ zachowanie proporcji wysokościowych, dotyczących szczególnie lokalizacji dominant wysokościowych mających wpływ na wygląd całego zespołu

budowlanego oraz jego fragmentów, ze szczególnym uwzględnieniem osi widokowych na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.

6.1. Podstawowe kierunki działań

6.1.1. Gmina ewidencja zabytków:

a/ Gminna ewidencja zabytków (GEZ) powstała w latach 2022-2023. Ma ona postać zbioru kart adresowych obiektów zabytkowych wskazanych wcześniej przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (LWKZ) wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wyznaczonych do ujęcia przez Burmistrza. Wykaz tych obiektów oraz karty zostały pozytywnie zaopiniowane przez LWKZ (pismo RZD.5133.26.2023 z 18.04.2023). Gminna ewidencja zabytków została przyjęta Zarządzeniem Nr 0050.81.2023 Burmistrza Kargowej z dnia 12.09. 2023 roku. w 2024 roku GEZ była aktualizowana zarówno w zakresie wyłączenia niektórych obiektów jak i zmian dokonanych w kartach ewidencyjnych (zarządzenia Burmistrza Kargowej: 0050.66.2024 z dnia 26.06.2024; 0050.75.2024 z dnia 16.07.2024; 0050.92.2024 z dnia 07.08.2024). Planowane jest wykonanie kart obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego nieujętych dotąd w GEZ (wiadukt kolejowy i most kolejowy w Smolnie Wielkim).

b/ Systematyczna weryfikacja i przygotowanie listy obiektów do wykreślenia lub ujęcia w gminnej ewidencji zabytków w porozumieniu Burmistrza z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz właścicielami obiektów. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.

6.1.2 Gminna ewidencja stanowisk archeologicznych:

a/ Gminna ewidencja zabytków archeologicznych (GEZA) powstała w latach 2022-2023. Ma ona postać zbioru kart adresowych obiektów zabytkowych wskazanych wcześniej przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (LWKZ). Wykaz tych obiektów oraz karty został pozytywnie zaopiniowane przez LWKZ. Gminna ewidencja zabytków została przyjęta Zarządzeniem Nr 0050.81.2023 Burmistrza Miasta Kargowa z dnia 12.09. 2023 roku.

b/ Systematyczne uzupełnianie gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych przygotowanej w formie zbioru kart i elektronicznej (wg. stanu z 2023 roku).

6.1.3 Inwentaryzacja obiektów tzw. „małej architektury”:

a/ Gmina planuje przeprowadzenie inwentaryzacji obiektów tzw. „małej architektury” (krzyży, kapliczek, pomników, tablic pamiątkowych, altan, pomp...itd.). Wykonana zostanie dokumentacja fotograficzna wraz z krótkim opisem historycznym oraz ustaleniem szczegółów dotyczących lokalizacji i własności obiektów.

b/ Planowane jest przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do ewidencji GEZ lub/i rejestru zabytków.

6.1.4. Rewitalizacja obiektów zabytkowych

W trakcie obowiązywania nowego programu gmina planuje:

a/ rewitalizację i adaptację dworca i terenu pokolejowego w Kargowej na realizację zadań i udostępnienie przestrzeni publicznej dla jednostek samorządowych i organizacji pozarządowych. w zakresie realizowanych prac zaplanowano przebudowę budynku dawnego dworca, której celem będzie poprawa jego stanu technicznego, poprzez przeprowadzenie termomodernizacji budynku, a także prac budowlanych dotyczących dachu i pomieszczeń.

b/ rewitalizację i adaptację części budynku dawnej gazowni w Kargowej na potrzeby Ośrodka Pomocy Społecznej w Kargowej. w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej celem przedsięwzięcia jest poprawa stanu technicznego obiektu i jego najbliższego otoczenia. Planowane jest m.in.: osuszenie budynku i zabezpieczenie przed zawilgoceniem; termomodernizacja budynku; remont dachu; wymiana stolarki drzwiowej i okiennej; przebudowa i adaptacja pomieszczeń.

c/ odnowę rynku miejskiego Kargowej. w ramach niniejszego przedsięwzięcia planuje się prace remontowe z zakresu wymiany pokrycia placu i parkingów, wprowadzenie większej ilości różnorodnej zieleni oraz bardziej funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni otwartej w celu zwiększenia atrakcyjności rynku.

d/ Gmina planuje, przynajmniej raz do roku, prowadzenie systematycznych prac porządkowych, przeglądu drzew oraz wykonanie cięć pielęgnacyjnych w parkach w zespołach pałacowo- folwarcznych w Kargowej i Wojnowie.

e/ *Gmina przewiduje systematyczne (coroczne) przeglądy i niezbędne prace budowlane przy obiektach zabytkowych będących jej własnością, prowadzone ze środków własnych.*

f/ Wspieranie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych niebędących własnością gminy, realizowanych w oparciu o Uchwałę Rady Miejskiej w Kargowej Nr 0007.311.2014 z dnia 17 lutego 2014 w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 2014 r. poz. 485) z późniejszymi zmianami wprowadzonymi uchwałami Rady Miejskiej w Kargowej nr 0007.349.2023 z dnia 18 września 2023 r. oraz nr 0007.371.2023 z dnia 18 grudnia 2023 r.

6.1.5 Ścieżki i szlaki edukacyjno- turystyczne:

a/ Gmina planuje opracowanie koncepcji szlaku (ścieżki) turystyczno-edukacyjnej na terenie Kargowej i gminy, informującej o przeszłości miasta i okolicznych miejscowości, o ich zabytkach wraz z oznakowaniem najważniejszych obiektów (obiektów sakralnych, zespołów rezydencjalnych, budynków użyteczności publicznej, kamienic i domów mieszkalnych).

b/ Nawiązanie współpracy z właścicielami budynków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępnienia.

c/ Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów.

6.1.6 Edukacja i promocja zabytków miasta i gminy Kargowa:

a/ Przygotowanie i systematyczna konserwacja tablic informacyjnych w miejscowościach na terenie gminy, zawierających najważniejsze informacje dotyczące historii miejscowości i zabytków.

b/ Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków miasta i gminy Kargowa.

c/ Prezentacja historii miasta i gminy, najważniejszych obiektów zabytkowych oraz problematyki opieki nad zabytkami na łamach lokalnej prasy oraz na stronie internetowej gminy.

d/ Wprowadzenie tematyki ochrony dóbr kultury, historii regionu i opieki nad zabytkami w ramach zajęć szkolnych na lekcjach historii i wychowawczych.

6.1.7 Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i miejscami pamięci narodowej.

Przewiduje się przeprowadzenie inwentaryzacji nieczynnych cmentarzy po ewangelickich i żydowskiego, a następnie podjęcie działań zmierzających do oczyszczenia ze śmieci i samosiewów oraz w miarę możliwości ogrodzenia ich terenu i oznakowania przez umieszczenie tablic informacyjnych.

6.1.8 Kontakty z właścicielami obiektów zabytkowych:

a/ Wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów w tym w oparciu o uchwałę Rady Miejskiej w Kargowej o możliwości udzielenia dotacji celowej na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

b/ Ustalenie z właścicielami niektórych obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów publicznych.

c/ Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.

d/ Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków.

6.1.9. Nadzór (ciągły w latach 2026- 2029) nad potencjalnymi inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez Gminę, stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych.

W związku z projektem odnowy rynku planowane jest prowadzenie badań na zlokalizowanym w miejscu planowanych prac stanowisku archeologicznym, ze względu na konieczność ochrony warstw kulturowych, które mogłyby zostać naruszone podczas robót ziemnych (zgodnie z wytycznymi LWKZ).

6.1.10. Przyjęcie Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych i coroczną aktualizację danych adresowych oraz dotyczących go przepisów.

6.2. Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
------------	----------------	-------------------------------

2026	Zakończenie prac projektowych i podjęcie prac rewitalizacyjnych i robót budowlanych na dworcu i terenie pokolejowym w Kargowej.	Środki własne Gminy
	Zakończenie prac projektowych i podjęcie prac rewitalizacyjnych i robót budowlanych w budynku dawnej gazowni w Kargowej (termin rozpoczęcia robót uzależniony jest od pozyskania środków zewnętrznych).	Środki własne Gminy+ pozyskane fundusze zewnętrzne
	Zakończenie prac projektowych i podjęcie prac rewitalizacyjnych związanych z odnową Rynku Miejskiego w Kargowej	Środki własne Gminy+ pozyskane fundusze zewnętrzne
2027	Przygotowanie ewidencji obiektów tzw. „małej architektury” na terenie gminy (krzyże, kapliczki, pomniki, tablice pamiątkowe, altany, pompy...).	Środki własne Gminy
	1/ Kontynuacja prac rewitalizacyjnych i robót budowlanych na dworcu i terenie pokolejowym w Kargowej. 2/ Kontynuacja prac rewitalizacyjnych związanych z odnową Rynku Miejskiego w Kargowej (postęp prac uzależniony od pozyskania środków).	Środki własne Gminy+ pozyskane fundusze zewnętrzne
2028	Zakończenie prac rewitalizacyjnych i robót budowlanych na dworcu i terenie pokolejowym w Kargowej.	Środki własne Gminy+ pozyskane fundusze zewnętrzne
	Opracowanie koncepcji szlaku turystyczno-edukacyjnego na terenie Kargowej i gminy.	Środki własne Gminy

2029	Realizacja szlaku turystyczno-edukacyjnego (ścieżki) po terenie Kargowej i gminy informującego o jej przeszłości i zabytkach. Przygotowanie tablic informacyjnych w miejscowościach na terenie gminy, zawierających plany orientacyjne oraz najważniejsze informacje dotyczące historii miejscowości i zabytków.	Środki własne Gminy+ do pozyskania fundusze zewnętrzne
2026-2029	<p><u>Zadania realizowane cyklicznie (w latach 2026-2029):</u></p> <p>1/Systematyczny monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną i przekazywanie ich kopii sołectwom.</p> <p>2/Systematyczne wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów – corocznie przyznanie dotacji celowej zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej;</p> <p>3/Doraźne prace remontowo-zabezpieczające obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach Gminy Kargowa, ujętych w gminnej ewidencji zabytków;</p> <p>4/Systematyczna konserwacja tablic informacyjnych w miejscowościach na terenie gminy, zawierających plany orientacyjne oraz najważniejsze informacje dotyczące historii miejscowości i zabytków.</p> <p>5/Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków miasta i gminy Kargowa.</p> <p>6/ Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na placu Berwińskiego w Kargowej w sąsiedztwie Pomnika Bohaterów Powstania Wielkopolskiego, poprzez</p>	Środki własne Gminy+ do pozyskania fundusze zewnętrzne

	<p>realizację zadania: Pamiętając <i>i łącząc</i>. Jego celem jest organizacja wydarzeń propagujących lokalną historię. Na miejsce organizacji części wydarzeń planuje się</p> <p>7/Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez Gminę, stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych.</p> <p>8/Aktualizacja danych do Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.</p> <p>9/Przynajmniej raz do roku prace porządkowe i pielęgnacyjne w zabytkowych parkach w zespołach pałacowo- folwarcznych w Kargowej i Wojnowie.</p> <p>10/Działania porządkowo inwentaryzacyjne na zabytkowych cmentarzach z terenu Gminy.</p>	
--	--	--

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

1/ Nawiązanie współpracy z zarządcami obszarów leśnych znajdujących się na obszarze gminy Kargowa, właścicielami obiektów zabytkowych oraz z instytucjami wprowadzającymi oznakowania obiektów na drogach w celu realizacji założeń gminnego programu opieki nad zabytkami.

2/ Powołanie zarządzeniem Burmistrz, w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Kargowej oraz podległych jednostek samorządowych, Koordynatora oraz do realizacji obowiązków wynikających z Gminnego Programu opieki nad Zabytkami oraz Zespołu Koordynującego pracami, realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń tegoż Programu. w skład zespołu wejdą przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta i Gminy oraz jednostek pomocniczych. Głównym koordynatorem Zespołu będzie Sekretarz Miasta i Gminy Kargowa.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Proces osiągania celów Programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany, poprzez analizę stopnia ich realizacji.

Będzie ona obejmowała:

- bieżący monitoring (raz na 2 lata) gminnej ewidencji zabytków, gminnej ewidencji zabytków archeologicznych, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych
- ocenę realizacji programu wdrażania trasy turystyczno-edukacyjnej na terenie miasta i gminy,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów, w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Kargowej po upływie 2 lat funkcjonowania Programu i zakończona sprawozdaniem Burmistrza przedkładanym Radzie Miejskiej. W miarę rozwoju systemu monitorowania przewiduje się weryfikację sposobu tejże oceny.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i posiadaczach zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane m.in. przez:

1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) w ramach swoich uprawnień tworzy programy wspierające między innymi prace służące ochronie zabytków.
2. Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (<https://lwkz.pl/dotacje-na-dofinansowanie-prac-przy-zabytkach>) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.
3. Samorząd Województwa Lubuskiego – budżet województwa lubuskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub

dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych (https://bip.lubuskie.pl/537/Ochrona_Zabytkow/).

4. Fundusz Kościelny (www.mswia.gov.pl) – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających obiektów. z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz.

5. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Lubuskiego na lata 2011-2027- przedmiotem działania jest wsparcie infrastruktury kultury i turystyki (w tym turystyki zrównoważonej) w kontekście rozwoju tożsamościowego, edukacyjnego i gospodarczego regionu. Wśród możliwych typów projektów możliwych do realizacji są m.in.: inwestycje w zakresie ochrony i zachowania zasobów kultury (w tym dziedzictwa kulturowego); inwestycje w zakresie wsparcia infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej (m.in. teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea); inwestycje w zakresie wsparcia turystycznych szlaków tematycznych, turystycznych szlaków rodzajowych (np. kajakowych, rowerowych) i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu)

6. Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.